

ZARZĄD GMINY WYSZKI

Załącznik 3
do uchwały Nr .....
Rady Gminy z dnia .....

STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY WYSZKI

WYSZKI 2000r.

**Opracowanie zostało wykonane
na zlecenie Zarządu Gminy Wyszki
przez zespół w składzie:**

L.p.	Imię i nazwisko	Udział w opracowaniu
1.	mgr inż. arch. Waldemar Grenda	główny projektant
2.	mgr Tadeusz Januszewski	główny projektant
3.	mgr Andrzej Januszewski	program
4.	mgr Mikołaj Patejuk	ochrona i kształtowanie środowiska
5.	mgr inż. Jan Kruszewski	komunikacja
6.	mgr inż. Czesława Kruszewska	zaopatrzenie w wodę, usuwanie nieczystości
7.	inż. Elżbieta Kępska	elektroenergetyka, gospodarka ciepłna, gaz, telekomunikacja
8.	mgr Barbara Waćlawska	prace techniczne
9.	mgr inż. arch. Aleksy Piotrowski	konsultacje
10.	Blanka Jesionkowska-Krygier	opracowanie graficzne

Spis treści

WSTĘP.....	6
1. Podstawa prawna opracowania.....	6
2. Przedmiot studium.....	6

3. Części składowe Studium.....	7
4. Podstawowe informacje o gminie.....	7
1. Ocena lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego i występujące zagrożenia dla środowiska.....	11
1.1. Położenie fizyczno – geograficzne i administracyjne, struktura użytkowania gruntów.....	11
1.2. Rzeźba terenu.....	11
1.3. Budowa geologiczna i surowce mineralne.....	13
1.4. Wody powierzchniowe i podziemne	15
1.5. Gleby – element wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej.....	18
1.6. Lasy.....	22
1.7. Warunki klimatyczne.....	23
1.8. Obszary i obiekty podlegające szczególnej ochronie prawnej.....	25
1.9. Zagrożenie i degradacja środowiska.....	25
1.10 Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego.....	29
2. Sieć osadnicza, funkcje gminy, środowisko kulturowe.....	30
2.1. Sieć osadnicza i funkcje gminy.....	30
2.2. Środowisko kulturowe.....	31
3. Sfera społeczna – warunki życia ludności.....	42
3.1. Ludność, zasoby pracy i ich wykorzystanie.....	42
3.2. Warunki życia ludności.....	50
4. Sfera produkcyjna.....	57
4.1. Wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, gospodarka leśna.....	57
4.2. Pozarolnicza działalność gospodarcza.....	64
5. Komunikacja.....	79
5.1. Sieć drogowa.....	79
5.2. Techniczne zaplecze motoryzacji.....	85
5.3. Kolej.....	85
5.4. Komunikacja autobusowa PPKS.....	86
5.5. Ocena funkcjonowania komunikacji.....	86
6. Infrastruktura techniczna.....	88
6.1. zaopatrzenie w wodę.....	88
6.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych.....	93
6.3. Gospodarka odpadami stałymi.....	94
6.4. Elektroenergetyka.....	95
6.5. Ciepłownictwo.....	96
6.6. Gazownictwo.....	97
6.7. Telekomunikacja.....	98
6.8. Radiokomunikacja i teletransmisja.....	99
7. Syntetyczna ocena poziomu zaspokojenia potrzeb ludności i zagospodarowania gminy Wyszki w 1998r.....	99
8. Elementy przestrzennego zagospodarowania gminy o charakterze ponadgminnym.....	101

1. Polityka przestrzenna gminy.....	104
1.1. Kierunki rozwoju funkcji gminy oraz wiejskich jednostek osadniczych...	104
1.2. Problemy i bariery rozwoju gminy.....	105
1.3. Szanse rozwoju gminy.....	105
1.4. Cele rozwoju przestrzennego gminy.....	106
1.4.1. Główne cele rozwoju.....	106
1.4.2. Cele ekologiczne rozwoju.....	107
1.4.3. Cele społeczne w zagospodarowaniu przestrzennym.....	107
1.4.4. Cele rozwoju gospodarczego.....	107
1.4.5. Cele rozwoju komunikacji.....	108
1.4.6. Cele rozwoju infrastruktury technicznej.....	108
1.5. Obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe.....	109
1.6. Obszary przekształceń przestrzennych.....	110
1.7. Tereny zabudowane, w tym tereny do rehabilitacji.....	111
1.8. Zasady zabudowy i zagospodarowania.....	113
2. Kierunki i zadania zagospodarowania przestrzennego gminy – realizacja celów rozwoju przestrzennego gminy.....	115
2.1. Kierunki i zadania w zakresie ochrony, kształtowania i zagospodarowania zasobów środowiska przyrodniczego.....	115
2.1.1. Sieć dolin rzecznych.....	115
2.1.2. Lasy.....	116
2.1.3. Zieleń urządzona	117
2.1.4. Obiekty i obszary prawnie chronione – szczególne formy ochrony przyro- dy.....	117
2.1.5. Kierunki i zadania w zakresie ochrony wód powierzchniowych i podziem- nych.....	118
2.1.6. Kierunki ochrony sanitarnej powietrza atmosferycznego.....	119
2.1.7. Kierunek ochrony ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami oraz przed szkodliwym elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym. 119	
2.1.8. Kierunki i zadania w zakresie ochrony powierzchni ziemi.....	121
2.2. Kierunki i zadania ochrony dóbr kultury.....	122
2.2.1. Ochrona obiektów zabytkowych i o wartościach kulturowych.....	123
2.2.2. Ochrona stanowisk archeologicznych.....	123
2.2.3. Tworzenie nowych wartości kulturowych.....	124
2.3. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury społecznej i obszarów dla tych potrzeb.....	124
2.3.1. Tendencje demograficzne.....	124
2.3.2. Mieszkalnictwo.....	125
2.3.3. Usługi.....	126
2.4. Kierunki i zadania rozwoju gospodarczego i terenów dla tych potrzeb.....	130
2.4.1. Kierunki rozwoju przemysłu i rzemiosła, oraz obszary pod zabudowę przemysłowo – rzemieślniczą.....	130

2.4.2. Kierunki rozwoju rolnictwa i leśnictwa – obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej.....	134
2.4.3. Kierunki rozwoju obszarów wypoczynkowych.....	136
2.5. Kierunki i zadania rozwoju komunikacji.....	138
2.5.1. Sieć drogowa.....	138
2.5.2. Techniczne zaplecze motoryzacji.....	141
2.5.3. Kolej.....	142
2.5.4. Komunikacja autobusowa.....	142
2.5.5. Ścieżki rowerowe.....	143
2.6. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury technicznej.....	143
2.6.1. Zaopatrzenie w wodę.....	143
2.6.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych i wód opadowych.....	145
2.6.3. Gospodarka odpadami stałymi.....	147
2.6.4. Elektroenergetyka.....	150
2.6.5. Gazownictwo.....	151
2.6.6. Ciepłownictwo.....	151
2.6.7. Telekomunikacja.....	152
2.7. Obrona cywilna i ochrona przeciwpożarowa.....	152
2.7.1. Obrona cywilna.....	152
2.7.2. Ochrona przeciwpożarowa.....	153
2.8. Kierunki działań i zadania władz samorządowych w celu realizacji polityki przestrzennej gminy.....	154
2.9. Cele i kierunki polityki przestrzennej państwa i województwa na obszarze gminy Wyszki	155
2.9.1. Cele i kierunki polityki przestrzennej.....	155
2.9.2. Zadania służące realizacji ponadlokalnych i lokalnych celów publicznych wynikających z polityki przestrzennej.....	156

WSTĘP

1. Podstawa prawna opracowania

Podstawami prawnymi opracowania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wyszki” są:

- a) art. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (jednolity tekst z 1999 r Dz.U.Nr 15, poz. 139, Nr 41, poz. 412, Nr 111, poz. 1279 z 2000r. Nr 12, poz. 136),
- b) uchwała Nr XIX/140/98 Rady Gminy Wyszki z dnia 27 maja 1998r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wyszki,
- c) umowa o dzieło Nr 1/2000 z dnia 12.01.2000r. na wykonanie projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zawarta pomiędzy Zarządem Gminy Wyszki a projektantami studium.

2. Przedmiot studium.

Przedmiotem studium są:

- 1) Uwarunkowania rozwoju gminy wynikające z:
  - a) dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
  - b) występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
  - c) stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
  - d) prawa własności gruntów,
  - e) jakości życia mieszkańców,
  - f) zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- 2) Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy:
  - a) obszary objęte ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego, przewidziane do objęcia ochroną oraz zagrożenia środowiskowe,
  - b) obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
  - c) obszary zabudowane,
  - d) obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę,
  - e) kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym do wytyczenia ścieżek rowerowych,
  - f) obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe,
  - g) polityka przestrzenna gminy i zadania do realizacji celów rozwoju,
  - h) obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki przestrzennej państwa i województwa,

3. Części składowe Studium.

Na studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wyszki składają się:

- a) rysunek uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego gminy w skali 1:25000,
- b) rysunek kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy w skali 1: 25000,
- c) tekst studium.

4. Podstawowe informacje o gminie

Gmina Wyszki położona jest w powiecie bielskim i graniczy z gminami: Bielsk Podlaski, Brańsk, Piekuty, Poświętne, Suraz, Juchnowiec Kościelny, Turośń Kościelna.

Powierzchnia gminy w granicach administracyjnych wynosi 20650 ha, co stanowi 1,0 % powierzchni województwa podlaskiego i 14,9 % powierzchni powiatu bielskiego.

Gmina podzielona jest na 51 sołectwa (60 miejscowości).

Według stanu z 1998r. gmina liczyła 5408 mieszkańców, co stanowiło 0,44 % ludności województwa podlaskiego, w tym 1,0 % ludności terenów wiejskich województwa. W stosunku do ludności powiatu bielskiego ludność gminy stanowi 8,5 % i 16,6 % ludności wiejskiej powiatu.

Gęstość zaludnienia gminy wynosi 43 osób na 1 km² wobec 61 osób na 1 km w województwie podlaskim i 46,2 osób w powiecie bielskim.

W strukturze użytkowania gruntów gminy użytki rolne stanowią 71,1 % (14674 ha). W powiecie bielskim użytki rolne stanowią 73,0 %, zaś w województwie podlaskim 59,5 % powierzchni ogółem.

Lasy zajmują 22,0 % powierzchni gminy (29,4 % w województwie podlaskim i 18,9 % w powiecie bielskim).

Do sektora prywatnego należy 87,5 % powierzchni gruntów ogółem i 98,5% powierzchni użytków rolnych.

Środowisko przyrodnicze gminy nie jest zdegradowane.

Podstawowymi obszarami przyrodniczymi są:

- dolina rzeki Narew jako wielkoprzestrzenny element ekosystemu przyrodniczego wchodzący w skład Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych o znaczeniu ponadlokalnym,
- doliny cieków i obniżenia terenowe wraz z sąsiadującymi z nimi kompleksami leśnymi o znaczeniu lokalnym,
- lasy znaczenia lokalnego w powiązaniu z ciągami dolin rzecznych zachowujące układ ekologiczny o ciągłości przestrzennej.

Wartości kulturowe istniejące na terenie gminy w postaci zabytków i obiektów o wartościach historyczno – kulturowych oraz stanowisk archeologicznych, świadczą o bogatym osadnictwie tych ziem.

Liczba ludności gminy w ostatnich kilkunastu latach zmniejszyła się prawie o połowę. Saldo migracji w 1998 r. było ujemne i wynosiło 97 osób.

Zauważalny jest też proces starzenia się ludności gminy, gdyż udział grupy ludności w wieku poprodukcyjnym wynosi w gminie 24,7 %, gdy w województwie podlaskim wynosi on 15,6 %, zaś w powiecie bielskim 20,9 %.

Ludność rolnicza gminy stanowi 83,5 % ludności ogółem.

W rolnictwie indywidualnym zatrudnionych jest 2429 osoby, co stanowi 87,3 % ludności czynnej zawodowo.

Bezrobocie w gminie w liczbie 159 osób stanowi 5,9 % ludności w wieku produkcyjnym.

Warunki mieszkaniowe w gminie są lepsze gorsze niż średnio w województwie podlaskim i nieco gorsze niż w powiecie bielskim. Na 1000 mieszkańców przypada w gminie 342,3 mieszkania (304,8 w województwie i 344,8 w powiecie)

Wyposażenie gminy w podstawowe urządzenia obsługi ludności różni się od średniego w województwie podlaskim i powiecie bielskim. Np. na 1000 mieszkańców gminy jest 3754 woluminów w bibliotekach, w województwie 3449, zaś w powiecie 2851. Liczba abonentów telefonicznych na 1000 mieszkańców gminy wynosi 123,5 w województwie podlaskim 220,0 a w powiecie bielskim 192,8.

Gmina jest w znacznym stopniu zwodociągowana (bez 6 wsi) i w pewnym stopniu zgazyfikowana (część wsi Wyszki).

Na terenie gminy istnieje 1137 indywidualnych gospodarstw rolnych (bez działek rolnych).

Średnie gospodarstwo rolne liczy 13,9 ha użytków rolnych (10,7 w województwie podlaskim i 9,4 ha w powiecie bielskim. Na 1 mieszkańca gminy przypada 1,74 ha użytków rolnych.

Plony uzyskiwane w gminie są niższe niż w byłym województwie białostockim (23,8 z ha zbóż w gminie i 24,4 w byłym województwie w 1997 r.)

Natomiast obsada bydła jest w gminie na wyższym poziomie niż średnio w województwie podlaskim i powiecie bielskim. Np. na 100 ha użytków rolnych w gminie jest 70,8 sztuk bydła i 45,2 sztuk trzody chlewnej. Odpowiednie obsady dla województwa podlaskiego wynoszą 56 i 87,1, zaś dla powiatu bielskiego 63 i 47.

Podstawową funkcją gminy jest produkcja rolna. Pozostałymi funkcjami są funkcje turystyczno-wypoczynkowe oraz funkcje mieszkaniowe we wsiach a także funkcje tranzytowe w zakresie komunikacji i infrastruktury technicznej o znaczeniu krajowym i regionalnym.

Działalność gospodarczą prowadzą na terenie gminy 133 podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON, w tym 105 osób fizycznych.

Gmina przeznaczona niewielkie środki na inwestycje. W 1998 r. udział inwestycji w wydatkach budżetowych stanowił 15,0 % wszystkich wydatków, podczas gdy w tym czasie w województwie podlaskim wydatki na inwestycje stanowiły 21,6 % budżetów samorządów, zaś w powiecie bielskim 22,5 % .

Na terenie gminy istnieją ważne urządzenia infrastruktury o znaczeniu ponadlokalnym (krajowym, wojewódzkim i powiatowym) tj:

- linia kolejowa Białystok - Bielsk Podlaski,
- droga wojewódzka Łapy - Wyszki - Brańsk,
- linia elektroenergetyczna 110 kV wychodząca z GPZ : „Narew” w kierunku Bielska Podlaskiego,
- gazociąg wysokiego ciśnienia Łapy - Wyszki,
- pasy ochronne pod urządzenia radiokomunikacji i teletransmisji relacji SLR Topczewo – Białystok – RTCN Krynice.

CZEŚĆ I

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

1. Ocena lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego i występujące zagrożenia dla środowiska.

1.1. Położenie fizyczno – geograficzne i administracyjne, struktura użytkowania gruntów,

Gmina Wyszki za wyjątkiem nieznacznych obszarów północnej części (Dolina Górnej Narwi) położona jest w obrębie mezoregionu Równina Bielska wchodzącego w skład wielkiego rejonu fizyczno-geograficznego jakim jest Nizina Północnopodlaska (J. Kondracki).

W układzie administracyjnym gmina Wyszki położona jest w północno-zachodniej części powiatu Bielsk Podlaski województwa podlaskiego i graniczy z gminami: od północy z gm. Suraż, Turośń Kościelna i Juchnowiec Kościelny, od wschodu z gm. Bielsk Podlaski, od południa z gm. Brańsk oraz od zachodu z gm. Poświętne.

Strukturę użytkowania gruntów gminy Wyszki z 1998r. charakteryzuje poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela 1

L.p.	Wyszczególnienie	Użytkowanie gruntów			
		w granicach administracyjnych gminy		w indywidualnych gos. rolnych w gr. gminy	
		w ha	%	w ha	%
1.	Powierzchnia ogólna	20650	100	18076	100
2.	użytki rolne	14674	71,1	14447	79,9
	w tym:				
2.1.	– grunty orne	8569	41,5	8399	46,5
2.2.	– sady	11	0,1	11	0,1
2.3.	– łąki	3643	17,6	3627	20,0
2.4.	– pastwiska	2451	11,9	2410	13,3
3.	las i grunty leśne	4542	22,0	3086	17,0
4.	pozostałe grunty i nieużytki	1434	6,9	543	3,0

Źródło: Województwo podlaskie w 1998r. – Urząd Statystyczny Białystok, 1999r.

1.2. Rzeźba terenu

W rzeźbie obszaru gminy wyodrębniają się dwie jednostki geomorfologiczne tj. Dolina Górnej Narwi i Wysoczyzna Bielska.

Dolina Górnej Narwi obejmuje tereny położone w północnej części gminy osiągając szerokość obniżenia dochodzącą do ca 2,5 km. Charakteryzuje się płaską powierzchnią wyniesioną na wysokość 120,5 – 122,0 m npm i stanowi taras zalewowy będący w użytkowaniu łąkowym.

Natomiast rzeka Narew charakteryzuje się znacznym meandrowaniem tworzącym liczne starorzecza oraz wyniesieniem koryta na wysokość 121,5-119,2 m npm.

Pozostała dominująca część obszaru gminy położona jest w obrębie Wysoczyzny Bielskiej charakteryzującej się stosunkowo łagodnym ukształtowaniem urozmaiconym grupami niewysokich wzniesień (ostańcowe wzgórza morenowe) i płytkich obniżień.

W północno-zachodniej i północnej wysoczyznowej części gminy wzdłuż linii Wólka-Zalewska, Topczewo, Wypychy, Kowale i Kol. Budy występują wzgórza czołowomorenowe o wysokościach dochodzących do 160-170 m npm, przy wysokościach względnych ca 10-15 m. Natomiast w rejonie wsi Falki i Ignatki wzgórza te osiągają wysokość ponad 175 m npm. Formy te stanowią maksymalny zasięg lądolodu stadiału północno-mazowieckiego.

W otoczeniu powyższych form występuje równinna i lekko falista morena denna gliniasta, której powierzchnia wyniesiona jest na wysokość 145-160 m npm.

W sąsiedztwie doliny Narwi w rejonie wsi Wólka Pietkowska, Filipy i Samułki Duże występuje równina zandrowa a jej powierzchnia wyniesiona jest na wysokość 135-140 m npm.

W południowej i wschodniej części gminy objętej zasięgiem lądolodu stadiału mazowiecko-podlaskiego występujące formy morenowe są bardziej zdenurowane i osiągają nieco mniejsze wysokości ca 150-160 m npm. Występują w rejonie wsi Pulsza, Stare Werpychy, Tworki, Niewina, Stacewicze i Mierzwin a ich wysokości względne kształtują się w granicach 5 – 8 m. W sąsiedztwie tych form występuje morena denna gliniasta charakteryzująca się zdenudowaną powierzchnią wyniesioną na wysokość 140-150 m npm.

Równiny sandrowe w formie niewielkich płatów powierzchniowych w tej części gminy występują w okolicy wsi Mierzwin, Malesze, Bujnowo i Niewino. Są to równiny wyniesione ca 140 m npm.

W okolicy wsi Niewino występują również równiny zastoiskowe położone na wysokościach 135-138 m npm.

Akcentem urozmaicającym rzeźbę wysoczyzny morenowej są doliny niewielkich cieków wodnych a w szczególności rzek Strabelki, Pulszanki i Bronki.

Współczesne procesy geomorfologiczne na obszarze gminy nie powodują istotnych zmian w rzeźbie terenu – zmiany powodowane erozją wodną są znikome i nie wpływają na istotne zmiany w konfiguracji terenu, jedynie niewielkie zmiany w jej krajobrazie powodowane są powierzchniową eksploatacją surowców mineralnych.

Równinna i lekko falista rzeźba terenów wysoczyznowych gminy Wyszki stanowi korzystny element środowiska przyrodniczego dla rozwoju i funkcjonowania rolnictwa. Średni wskaźnik bonitacji rzeźby terenu w skali 10 punktowej JUNG wynosi 7,8 pkt. (średni wskaźnik dla byłego woj. białostockiego wynosi 7,7 pkt.).

1.3. Budowa geologiczna i surowce mineralne.

1.3.1. Budowa geologiczna.

Pod względem tektonicznym obszar gminy Wyszki położony jest w obrębie Obniżenia Podlaskiego wchodzącego w skład prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej.

Dno niecki Obniżenia Podlaskiego budują twory Kredy Górnej wykształcone w postaci wapieni, margli i kredy piaszczystej. Na powierzchni wymienionych skał węglanowych Kredy Górnej zalega kompleks utworów trzeciorzędowych reprezentowanych przez osady oligocenu – piaski kwarcowe glaukonitowe przewarstwione przeważnie mułkami lub iłami piaszczystymi oraz przez osady miocenu – piaski drobnoziarniste lub pylaste, kwarcowe, miejscami mułkowate z wkładkami węgla brunatnych. Maksymalna miąższość osadów oligoceńskich wynosi ca 75 m a stwierdzona miąższość osadów miocenijskich 20 m.

Na w/w podłożu na głębokości 30 m ppm zalega pokrywa czwartorzędowa osiagająca miąższość ca 180 m.

Czwartorzęd reprezentowany jest przez osady zlodowaceń począwszy od podlaskiego do środkowopolskiego przedzielone osadami interstadialnymi i interglacialnymi. W rzeczywistości jest to kilka poziomów glin rozdzielonych serią utworów wodnolodowcowych bądź zastoiskowych charakteryzujących się dużą zmiennością zarówno poziomą jak i pionową.

Strefa powierzchniowa obszaru gminy zbudowana jest głównie z osadów zlodowacenia środkowopolskiego stadiału mazowiecko-podlaskiego i stadiału północno-mazowieckiego.

a) Osady stadiału mazowiecko-podlaskiego to:

- gliny zwałowe budujące powierzchnię południowej i wschodniej części obszaru gminy. Są to obszary położone na południe od Topczewa, na północ od wsi Malesze, między wsią Filipy i Pulsze oraz na południowo-wschód od linii Mulawicze-Pulsze-Sasiny,
- piaski, żwiry i głazy moren czołowych budują zdenudowane wzgórza położone w okolicy wsi: Mierzwin, Malesze, Tworki, Stare Werpachy i Stacewicze,
- piaski i żwiry wodnolodowcowe budujące powierzchnie zandrowe położone na południe od wsi Wyszki i Pulsze oraz na wschód od wsi Malesze i Bujnowo,
- piaski i mułki zastoiskowe występujące w południowo-wschodniej części obszaru gminy w rejonie wsi Newino Popławskie.

b) Obszary stadiału północnomazowieckiego to:

- gliny zwałowe budujące tereny na północ i północny-zachód od linii Falki, Wólka Pietkowska i Zalesie,
- piaski, żwiry, głazy moren czołowych i moren martwego lodu budują znaczne obszary w północno-zachodniej części gminy położone pomiędzy wsią Falki, Wyszki, Wólka Pietkowska, Topczewo i Zalesie,

– piaski i żwiry wodnolodowcowe występują na północ od linii Osówka-Filipy-Stare Warpechy-Mulawicze, wzdłuż doliny Narwi.

c) Osady holocenu to:

– mułki, piaski i żwiry rzeczne występujące w dolinie Narwi, Strabelki, Pulszanki, Bronki i innych dolinkach mniejszych cieków wodnych oraz w zagłębieniach bezodpływowych,

– torfy występują w dolinie Narwi oraz na wysoczyźnie wypełniając zagłębienie położone na wschód od Mulawicz.

Utwory holocenijskie są gruntami słabonośnymi i nie nadają się do bezpośredniego posadowienia obiektów kubaturowych.

1.3.2. Surowce mineralne

Występowanie surowców mineralnych na obszarze gminy Wyszki ściśle wiąże się z przestrzennym rozmieszczeniem przypowierzchniowych form utworów czwartorzędowych.

Na terenie gminy Wyszki brak jest złóż o zasobach udokumentowanych i zarejestrowanych. Eksploatowane jest wyłącznie kruszywo naturalne grube (pospółka, żwir) i drobne (piaski).

Kruszywo naturalne grube występuje głównie w północnej części gminy w obrębie form czołowomorenowych i zandrów w postaci gniazd soczewek i płatów.

Większe wyrobiska tego surowca występują w okolicy wsi Filipy, Godzieby, Samułki i Ignatki. Eksploatacja odbywa się dorywczo dość intensywnie przy użyciu sprzętu mechanicznego. Surowiec znajduje zastosowanie w budownictwie indywidualnym i drogowym.

Pozostałe wyrobiska mają znaczenie ściśle lokalne i są eksploatowane dorywczo i sporadycznie.

Kruszywo drobne – piaski pochodzenia wodnolodowcowego i lodowcowego występują dość powszechnie na całym obszarze gminy. Większe wyrobiska tego surowca występują w okolicy wsi Stare Werpachy, Stare Zalesie, Pulsze i Sasiny. Surowiec jest wykorzystywany głównie w budownictwie indywidualnym.

Na terenie gminy Wyszki znajduje się 46 punktów eksploatacji surowców mineralnych stałych, w tym 19 wyrobisk należałoby zrehabilitować z uwagi na słabą jakość surowców, wyczerpania się zasobów oraz na ich stan zagospodarowania.

Dotychczasowe badania geologiczne przeprowadzone na terenie gminy nie wykazały możliwości znalezienia złóż kruszywa naturalnego grubego, piasków, surowców iglastych ceramiki budowlanej i kredy jeziornej o znaczeniu przemysłowym.

Wydzielone zostały jedynie dwa obszary perspektywiczne występowania surowców mineralnych stałych dla potrzeb lokalnych, a mianowicie, kruszywo naturalne grube i drobne:

- obszar nr 1 Samułki o zasobach szacunkowych 50 tys. m³,
- obszar nr 2 Samułki o zasobach szacunkowych 50 tys. m³,

Materiał źródłowy: „Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych na terenie województwa białostockiego – gmina Wyszki”. wyk. Przedsiębiorstwo Geologiczne Warszawa, Zakład w Warszawie, 1992r.

1.4. Wody powierzchniowe i podziemne

1.4.1 Wody powierzchniowe

1. Hydrografia

Pod względem hydrograficznym obszar gminy Wyszki należy do dorzecza Wisły i jest położony w obrębie dwóch zlewni tj. rzeki Narwi i rzeki Bugu (Nurca).

Główny układ sieci hydrograficznej tworzy rzeka Narew oraz jej lewobrzeżny dopływ Strabelka wraz ze swoim lewobrzeżnym dopływem Pulszanką.

Rzeka Narew usytuowana jest skrajnie w północnej części gminy. Płyńie równoleżnikowo szeroką doliną ze wschodu na zachód.

Rzeka Strabelka (północna część gminy) poprzez swój lewobrzeżny dopływ odwadnia całą północno-wschodnią i środkową część gminy.

Natomiast główny układ sieci hydrograficznej w obrębie obszaru gminy znajdującego się w zlewni Bugu tworzy rzeka Bronka stanowiąca prawobrzeżny dopływ Nurca będącej z kolei prawobrzeżnym dopływem Bugu. Rzeka przedmiotowa płynie w kierunku południowym i wraz ze swoimi bezimiennymi dopływami odprowadza wody z południowej części obszarze gminy.

Ponadto na terenie gminy oprócz niewielkich bezimiennych cieków wodnych występują także drobne „oczka wodne”.

Warunki naturalne dolin rzecznych gminy stwarzają możliwość budowy zbiorników wodnych małej retencji, które mogą pełnić wielorakie funkcje w rozwoju gminy.

Przez obszar gminy Wyszki przebiega wododział wód powierzchniowych III rzędu oddzielający zlewnię rzeki Narwi od zlewni Bugu.

b) Wielkości przepływowe rzek

Przepływy charakterystyczne i spływy jednostkowe w podstawowych przekrojach rzeki Narwi (w najbliższym sąsiedztwie obszaru gminy) ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela 2

Przekrój	Pow. w km ²	przepływy w m ³ /sek					spływy jednostkowe l/s/km ²				
		NNQ	SNQ	SQ	SWQ	WQ	NN	SW	S	SW	W
uj. Orlanki	2617,1	1,21	2,43	9,74	180,0	244,0	0,462	0,928	3,722	68,778	93,232
wod. Suraż	3376,5	1,52	3,08	12,6	212,0	280,0	0,450	0,912	3,731	62,786	82,926

Przepływy dyspozycyjne (95%) wód powierzchniowych w gminach Wyżski ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela 3

Rzeka Przekrój	Przepływy w m ³ /sek z obszaru		
	SNQ (95%)	QN ^x	Q dyspozycyjne
Narew			
- uj. Orlanki	2,43	1,70	+ 0,73
- wod. Suraż	3,08	1,90	+ 1,18
Bronka			
uj. do Nurca	0,137	0,095	+ 0,042

X – przepływ nienaruszalny (wielkość wg kryterium hydrobiologicznego – IMiGW Warszawa 1980r.) w podstawowym przekroju SNQ (95%).

Z punktu widzenia dyspozycyjności wód powierzchniowych południowa część obszaru gminy należy do zlewni niewystarczających (zlewnia rzeki Bronki), natomiast pozostała dominująca część gminy należy do zlewni o zasobach wystarczających (bezpośrednia zlewnia Narwi i rzeki Pulszanki).

Materiały źródłowe – uwarunkowania rozwoju woj. Białostockiego wynikające z aktualnego stanu gospodarki wodno-ściekowej- (J.Staniaszek- Białystok 1986r.).

c) Zagrożenia powodziowe

Rzędne zasięgu fali powodziowej rzeki Narwi i Bronki w granicach administracyjnych obszaru gminy i w jej bezpośrednim sąsiedztwie określone w m npm. przedstawiają się jak niżej:

Tabela 4

Nazwa rzeki	miejsce przekroju	rzędna fali powodziowej	spadek lustra wody w %
Narew	- Suraż	120,40	0,22
	- Końcowizna	120,58	
	- Zawyki	121,64	
	- Smułki D. i M.	122,30	
	- Doktorce	123,40	
	- Czerewki rz. Orlanka	124,28	
Bronka	- ujście	126,81	1,4
	- powyżej	134,79	

Z obliczeń rzędnych zasięgu fali powodziowej dla byłego województwa białostockiego wynika, że jednostki osadnicze położone na terenie gminy Wyżski nie są zagrożone powodzią.

d) Stan czystości wód powierzchniowych.

rzeka Narew:

- Stan istniejący na długości obszaru gminy- II klasa czystości,
- Stan projektowany (zarządzenie 18/71 Prezydium WRN w Białymstoku z dnia 27.05.1971r.) – I klasa czystości.

rzeki pozostałe- brak danych kontrolnych nie pozwala na dokonanie określenia stanu ich czystości, przy czym należy podkreślić, że nie obserwuje się tu wpływu zanieczyszczeń ściekowych związanych z działalnością gospodarczą - przede wszystkim są to wody zaliczane do II- klasy czystości.

1.4.2. Wody podziemne

Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują głównie w piaszczysto-żwirowych utworach czwartorzędowych i trzeciorzędowych oraz węglanowych utworach kredowych.

Wodonośność utworów przedczwartorzędowych jest stosunkowo słabo rozpowszechniona.

W kredzie wody występują przede wszystkim w utworach piaszczystych oraz szczelinach opok, margli i kredy piszącej.

Natomiast występowanie wód w utworach trzeciorzędowych ma ściśle powiązanie z piaszczystą serią oligocenu i miocenu o miąższości dochodzącej do 40m. Powierzchnia stropowa utworów wodonośnych trzeciorzędowych zalega na głębokości 130-180m. Wody ujmowane z utworów oligoceńskich odznaczają się dobrą jakością i dużą wydajnością (40-50m³ /h) z jednego utworu wiertniczego przy depresji 10-15m.

Głównym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę pitną i potrzeby gospodarcze na terenie gminy są wady podziemne pochodzące z utworów czwartorzędowych.

Osady czwartorzędowe wykształcone są w postaci naprzemianległych glin i serii piaszczysto- żwirowych pełniących funkcje poziomów wodonośnych. Poziomy te charakteryzują się zróżnicowaną zasobnością i zasięgiem przestrzennym.

Są to następujące poziomy wodonośne:

- poziom III- spągowy,
- poziom II- międzymorenowy (II b i II a),
- poziom I- przypowierzchniowy.

Poziom wodonośny III (spągowy) zalega bezpośrednio na utworach trzeciorzędowych i charakteryzuje się następującymi parametrami:

- miąższość warstwy wodonośnej 15-25 m,
- uzyskiwana wydajność w studniach 45-60 m³/h przy średniej wydajności ca 48,0 m³/h.

Poziom wodonośny II (międzymorenowy) stanowi podstawowe źródło ujmowania wód podziemnych, w obrębie którego z uwagi na formę rozprzestrzeniania się i warunki hydrogeologiczne wyróżnia się dwa poziomy – poziom IIb i IIa.

Poziom IIb charakteryzuje się korzystniejszymi parametrami oraz ciągłością jego występowania. Orientacyjne parametry hydrogeologiczne tego poziomu przedstawiają się następująco:

- głębokość zalegania 40-80 m,
- miąższość warstwy wodonośnej 4-36 m (na terenach wysoczyznowych),
- wydajność w studniach 12-43 m³/h,
- wydajność jednostkowa ca 5 m³/h/1ms.

Poziom wodonośny I (przypowierzchniowy).

Występuje na całym obszarze gminy i układa się przeważnie współkształtnie do rzeźby terenu co dokumentują studnie kopane.

Wody tego poziomu występują zarówno w dolinach rzecznych i zagłębieniach terenowych zbudowanych z piasków i namulów holocenijskich jak i na obszarach wysoczyznowych zbudowanych z piaszczystych utworów pochodzenia wodno-lodowcowego oraz na obszarach zbudowanych z glin w ich przewarstwieniach piaszczysto-żwirowych.

Głębokość zalegania zwierciadła wody w dolinach rzecznych Narwi, Strabelki, Pulszanki, Bronki i innych ciekach wodnych oraz zagłębieniach terenowych waha się w granicach od 0,2 – 1,0 m, a na obszarach wysoczyznowych do 5 – 6 m, lokalnie powyżej 8 m. W części gminy zbudowanej z gliny istnieje możliwość występowania tzw. wód zawieszonych zajmujących lokalne obniżenia stropu glin zwałowych wypełniających łatwo przepuszczalnymi piaskami.

Głębokość zalegania zwierciadła wody tego poziomu zależna jest w dużej mierze od intensywności opadów i wiosennych roztopów – wahania mogą wynieść ca 1,5 m. Ponadto wody tego poziomu są szczególnie narażone na duże zanieczyszczenia bakteriologiczne.

Zaopatrzenie ludności w dobrą wodę pitną powinno odbywać się w oparciu o ujmowanie wód z poziomu międzymorenowego utworów czwartorzędowych lub osadów trzeciorzędowych – oligocenu.

Gmina Wyszki należy do obszarów o ograniczonych lokalnie dobrych zasobach wód podziemnych – jednostkowe zasoby wód podziemnych w m³/24h/km² wynoszą od 50 –200 (do 2.318 l/sek/km²).

1.5. Gleby – element wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej

W podziale byłego województwa białostockiego na regiony glebowo-rolnicze obszar gminy Wyszki za wyjątkiem dolinnej części obszaru Narwi zaliczanej do regionu Nadnarwiańskiego i fragmentu zachodniej części gminy zaliczanej do regionu Brańsko-Tykocińskiego położony jest w regionie Bielsko-Drohiczyńskim, który pod względem przyrodniczych walorów gleb jak i jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej zaliczany jest do najlepszych regionów byłego województwa białostockiego.

Skalą macierzystą gleb obszaru gminy są utwory czwartorzędowe pochodzenia lodowcowego i wodnolodowcowego wykształcone w postaci glin, piasków, lokalnie pyłów oraz w dolinach i zagłębieniach terenowych namulów, piasków rzecznych i lokalnie torfów.

A więc pod względem składu mechanicznego gleby obszaru gminy zaliczane są do glin lub piasków gliniastych mocnych i lekkich (miejscami pyłów) na glinie, względnie do piasków słabogliniastych na glinie oraz piasków słabogliniastych całkowitych lub podścielonych piaskiem luźnym i piasków luźnych.

1.5.1. Waloryzacja przyrodnicza gleb.

Pod względem typologicznym gleby gminy Wyszki są zróżnicowane i występują w znacznej mozaice.

Do głównych typów gleb występujących na terenach wysoczyznowych gminy należy zaliczyć:

- gleby pseudobielicowe (A) wytworzone z piasków gliniastych i gliniasto-pylastych podścielonych płytko i średnio głęboką gliną. Gleby te koncentrują się głównie w północno-zachodniej i zachodniej części gminy w rejonie wsi Godzieby, Falki, Kowale Wypychy, Ignatki, Wólka Pietkowska, Zalesie Wodziki. Mniejszymi kompleksami występują również w południowej i środkowo-wschodniej części gminy,
- gleby piaskowe różnych typów genetycznych (bielicowe, rdzawe, brunatne kwaśne) – AB zajmują również znaczne powierzchnie koncentrując się głównie w środkowej i północno-wschodniej części gminy wzdłuż rzeki Pulszanki,
- gleby brunatne właściwe (B) ograniczają się do dwóch większych płatów położonych na zachód i południe od Wólki Pietkowskiej oraz na północ od wsi Malesze,
- gleby brunatne wyługowane i kwaśne (Bw) występują sporadycznie w formie niewielkich kompleksów rozrzuconych na obszarze całej gminy,
- czarne ziemie (D) o znacznym zasięgu powierzchniowym występują w południowej i środkowo-wschodniej części gminy w towarzystwie gleb pseudobielicowych.

Natomiast w obrębie doliny Narwi, Strabelki, Pulszanki, Bronki i innych mniejszych cieków oraz zagłębieniach (obniżeniach) terenowych występują przeważnie gleby torfowe i murszowo-torfowe (T) oraz gleby murszowo-mineralne (M).

1.5.2. Waloryzacja użytkowo-rolnicza gleb

- a) Udział powierzchniowy i procentowy klas bonitacyjnych w gruntach ornych i użytkach zielonych ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela 5

grunty orne i sady			użytki zielone		
klasa	ha	%	klasa	ha	%
II	-		II	1	0,0
IIIa	4	0,0	III	235	4,9
IIIb	647	6,4	IV	2658	55,0
IVa	2575	25,7	V	1650	34,2
IVb	2738	27,3	VI	267	5,5
V	2789	27,8	VIz	17	0,4
VI	1224	12,2			
VIz	60	0,6			
razem	10037	100,0	razem	4828	100,0

Źródło: - Rocznik Statystyczny woj. białostockiego WUS Białystok, 1994r.

Grunty orne (10037 ha) w stosunku do ogólnej powierzchni gminy (20650 ha) zajmują 48,6% jej powierzchni a użytki zielone (4828 ha) 23,4%.

Razem użytki rolne wynoszą 14865 ha co stanowi 72% ogólnej powierzchni gminy.

Porównanie powyższych danych ze strukturą użytkowania gruntów gminy z 1998r. (Tabela 1) wykazuje niewielkie zmiany w strukturze na rzecz zmniejszenia się powierzchni użytków rolnych.

Przestrzenne rozmieszczenie klas bonitacyjnych gruntów rolnych w obszarze gminy jest adekwatne do w/w rozmieszczenia typologicznego gleb.

- b) Kompleksy rolniczej przydatności gleb ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela 6

Nr kompleksu	Nazwa kompleksu	ha	%
Grunty orne			
1.	pszenny bardzo dobry	-	-
2.	pszenny dobry	877	8,3
3.	pszenny wadliwy	41	0,4
4.	żytni bardzo dobry	2271	21,5
5.	żytni dobry	1304	12,3
6.	żytni słaby	2006	19,0
7.	żytni b. słaby	1602	15,2
8.	zbożowo – pastewny mocny	1473	13,9
9.	zbożowo – pastewny słaby	988	9,4
razem		10562	51,1
Użytki zielone			
1z	użytki zielone bardzo dobre i dobre	-	-
2z	użytki zielone średnie	2825	66,4
3z	użytki zielone słabe i bardzo słabe	1429	33,6
razem		4254	20,6
razem użytki rolne		14816	71,7

grunty rolne nieprzydatne	95	0,5
tereny pozostałe	5739	27,8
ogólna powierzchnia geodezyjna	20650	100%

Źródło: - Warunki przyrodnicze produkcji rolnej woj. białostockiego – JUNG Puławy 1988r.

Przestrzenne rozmieszczenie kompleksów przydatności rolniczej gleb ściśle wiąże się z przestrzennym występowaniem poszczególnych typów gleb oraz ich bonitacją i tak:

- Kompleksy 2 i 4 pszenno-żytni dobry i żytni bardzo dobry występują zgodnie z rozmieszczeniem gleb typu pseudobielicowego (A) i gleb brunatnych właściwych.
- Kompleks 5 żytni dobry odpowiada rozmieszczeniu gleb brunatnych wylugowanych i kwaśnych.
- Kompleks 6 i 7 żytni słaby i żytni bardzo słaby odpowiada rozmieszczeniu gleb piaszczystych różnych typów genetycznych (AB).
- Kompleks 8 i 9 zbożowo-pastewny mocny i zbożowo-pastewny słaby występują zgodnie z rozmieszczeniem gleb typu czarna ziemia.
- Rozmieszczenie użytków zielonych zaliczanych do kompleksów 2z i 3z ściśle wiąże się z układem dolin rzecznych i obniżen terenowych. Użytki kompleksu 2z są użytkami dominującymi i występują głównie w dolinie Narwi (na terenach zmeliorowanych).

1.5.3. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

a)

Tabela 7

Ocena gleb w punktach					
Bonitacja		Przydatność rolnicza		Wskaźnik syntetyczny jakości	
gr. orne	uż. zielone	gr. orne	uż. zielone	gr. orne	uż. zielone
41,7	38,2	48,8	39,9	45,3	39,0

b)

Tabela 8

Wskaźnik bonitacji				ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej
jakości i przydatności rolniczej	agroklimatu	rzeźby terenu	warunków wodnych	
43,4	7,2	3,9	3,4	57,9

wg danych – IUNG Puławy 1988r.

Gmina Wyszki charakteryzuje się korzystnymi warunkami przyrodniczymi do rozwoju produkcji rolnej.

1.6. Lasy

Według podziału Polski na regiony przyrodniczo – leśne lasy gminy Wyszki znajdują się w Krainie Mazursko-Podlaskiej, Dzielnicy Wysoczyzny Bielsko-Podlaskiej charakteryzującej się występowaniem prawie wszystkich typów siedliskowych lasu oraz mocno zróżnicowanym drzewostanem.

W podziale administracyjnym lasów województwa, lasy gminy Wyszki należą do Nadleśnictwa Bielsk-Podlaski i Rudka.

Lesistość gminy Wyszki przedstawia się jak niżej.

Tabela 9

ogólna pow. gminy	Powierzchnia lasów				razem ha	% udział lasów w ogólnej powierzchni gminy
	skarbu państwa		prywatne i gminne ^x			
	ha	%	ha	%		
20650	1326	29,2	3216	70,8	4542	22,0

Źródło: - Woj. podlaskie w 1998r. – U.S. Białystok 1999r.

X – W grupie przedmiotowej lasy prywatne obejmują powierzchnię 3207 ha (osoby fizyczne – 3161 ha oraz wspólnoty gruntowe 15 ha) i lasy gminne powierzchnię 9 ha.

W lasach prywatnych odnowienia sztuczne i naturalne wynoszą 2,6 ha, zalesienia gruntów nieleśnych 1,9 ha oraz pozyskiwanie drewna (grubizny) 2536 m³. Inwentaryzacją stanu lasów prywatnych objęta jest powierzchnia 1794 ha. Są to lasy zaliczane do grupy lasów gospodarczych – brak lasów ochronnych.

Lasy występują w rozdrobnieniu na obszarze całej gminy. Największe kompleksy leśne koncentrują się w północno-zachodniej części gminy (na północny zachód od linii Filipy, Osówka, Wólka Pietkowska i Zalesie Stare) w północno-wschodniej części (na południe od Strabli) oraz w środkowej w okolicy wsi Wyszki.

Natomiast większe kompleksy leśne Skarbu Państwa będące w administrowaniu Nadleśnictwa Bielsk-Podlaski to lasy następujących uroczysk: Strabla, Strabelka, Mieszuki, Pulsze, Grabina, Wyszki a lasy będące w administrowaniu Nadleśnictwa Rudka to lasy uroczyska Zalesie, Wólka Zalewska i południowa część uroczyska Pietkowa (w granicach gminy Wyszki).

W układzie typów siedliskowych lasów dominuje Bór Mieszany Świeży (BMśw), w którym drzewostan tworzy głównie sosna z domieszką brzozy, świerka, osiki i innych. W dolinach rzecznych i obniżeniach terenowych dominują olsy (OL) a drzewostan tworzy głównie olcha z domieszką osiki, brzozy i świerka.

Dominującą klasą wieku w drzewostanie jest klasa III tj. od 40 do 60 lat i powyżej.

W obrębie lasów Skarbu Państwa (państwowych) występują lasy o funkcji wodochronnej oraz lasy stanowiące stałe powierzchnie badawcze. Dominującą część lasów stanowią lasy gospodarcze, których podstawową funkcją jest produkcja surowca drzewnego.

Gospodarka leśna prowadzona jest w oparciu o plany urządzenia lasu.

Należy podkreślić, że istniejące drobne kompleksy leśne i zadrzewienia śródpolne stanowią ostoję dla drobnej zwierzyny i ptactwa oraz wzbogacają walory środowiska przyrodniczego i krajobraz gminy.

Wydaje się, iż warunki przyrodniczo-leśne uzasadniają potrzebę opracowania granicy polno-leśnej w gminie.

Lasy na obszarze gminy Wyszki nie są zagrożone szkodliwym oddziaływaniem gazów i pyłów.

1.7. Warunki klimatyczne

W podziale byłego województwa białostockiego na krainy klimatyczne obszar gminy Wyszki zalicza się do Krainy Wysoczyzn Północnopolaskich. Generalnie warunki klimatyczne gminy odpowiadają warunkom panującym na Równinie Bielskiej.

Poniższą charakterystykę klimatu obszaru gminy Wyszki oparto głównie o dane meteorologiczne ze stacji Bielsk-Podlaski i Szepietowa oraz Strabli i Suraża (opady) z okresu 1948-1967 wg opracowania S.J.Pióro „Klimat województwa białostockiego” z 1973r.

1.7.1. Temperatura

Rozkład roczny temperatury w °C, średnie oraz absolutne maksyma i minima ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela 10

L.p.	Stacja meteorologiczna	Rodzaj obserwacji	miesiące												średnia roczna
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1.	Bielsk Podl.	śr.	-4,4	-4,2	-0,6	7,2	12,8	16,5	17,8	16,8	12,8	7,7	2,4	-1,4	6,9
		max.	7,7	10,3	16,5	29,4	30,9	31,7	35,0	34,5	30,7	26,3	18,3	14,0	
		min.	-38,0	-31,4	-24,1	-9,9	-5,5	0,7	5,4	0,8	-3,1	-9,0	-19,0	-23,5	
2.	Szepietowo	śr.	-4,3	-4,1	-0,6	7,1	12,7	16,5	17,7	16,8	12,8	7,7	2,3	-1,5	6,9
		max.	7,2	10,3	16,6	-	30,6	32,0	34,3	34,3	30,5	25,0	14,8	14,1	
		min.	-	-31,2	-23,3	-	-4,1	0,8	5,4	2,2	-2,1	-9,3	-18,0	-22,3	

- Okres wegetacyjny na Równinie Bielskiej trwa średnio 200 dni, średnia data jego początku przypada na 10 kwietnia i kończy się pod koniec października lub na początku listopada.
- Okres bezprzymrozkowy wynosi średnio 150 dni.
- Pokrywa śnieżna utrzymuje się ca 92 dni.

1.7.2. Opady atmosferyczne

Średni roczny rozkład opadów atmosferycznych, sumy maksymalne i minimalne oraz wskaźnik opadów okresu wegetacyjnego przedstawia poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela 11

L.p.	Stacja meteorologiczna	Rodzaj obserwacji	miesiące												średnia roczna	V-Xśr. okr. weg.	[-XII]wskaźnik % V-X
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1.	Strabla	Śr.	26	27	25	34	50	58	67	75	43	41	46	37	529	334	63,0
		Max.	39	49	61	52	132	102	134	149	182	102	87	85	663		
		Min.	9	7	4	13	13	24	7	7	2	6	18	7	325		
2.	Suraż	Śr.	21	23	24	31	50	58	70	68	40	33	37	33	488	319	65,4
		Max.	40	42	56	50	84	111	142	109	136	104	76	75	657		
		Min.	2	10	4	6	23	25	13	9	6	4	16	8	302		
3.	Bielsk Podl.	Śr.	33	38	30	39	52	75	70	80	46	41	45	42	591	364	61,6
		Max.	43	58	93	66	121	122	188	163	124	125	78	97	725		
		Min.	12	11	5	9	12	32	14	18	5	3	21	10	402		

Ponadto:

- średnia roczna częstotliwość występowania burz (1953-1967) wynosi: w Bielsku Podlaskim 14,7, w Strabli 10,0 i w Szepietowie 14,2,
- częstotliwość gradów waha się w granicach 3-6 przypadków a wskaźnik gradowy utrzymuje się w przedziale 2-3%,
- średnia roczna wilgotność względna powietrza utrzymuje się w granicach 81-82%,
- średnie roczne zachmurzenie w Bielsku Podlaskim w skali 1-10 wynosi 6,9 – liczba dni pogodnych 26,3 a pochmurnych 150.

1.7.3. Dynamika powietrza atmosferycznego

Rozkład średniej częstotliwości wiatrów i prędkości w m/s na poszczególne kierunki oraz częstotliwość wiatrów zachodnich i wschodnich w % (1953-1967) ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela 12

L.p.	Stacja meteorologiczna	%	Kierunki								cisze w %	% NW, W, SW	% NE, E, SE
			Vm/s	N	NE	E	SE	S	SW	W			
1.	Bielsk Podl.	%	6,5	6,7	5,7	10,9	13,6	23,5	20,8	12,3	15,7	56,6	25,3
		V	2,2	3,0	3,3	3,3	3,2	4,1	4,0	2,6			
2.	Szepietowo	%	13,1	5,6	7,8	12,7	12,8	13,9	22,5	11,7	4,0	48,1	26,1
		V	2,9	2,4	2,4	3,1	3,1	3,3	4,1	3,6			

Reasumując należy stwierdzić, że warunki klimatyczne gminy Wyszki nie stwarzają bariery w jej rozwoju gospodarczym.

1.8. Obszary i obiekty podlegające szczególnej ochronie prawnej.

Na terenie gminy Wyszki znajdują się następujące obszary i obiekty prawnie chronione:

- Obszar chronionego krajobrazu „Dolina Narwi” powołany uchwałą Nr XII/84/86 WRN w Białymstoku z dnia 29.04.1986r.

Są to tereny odznaczające się mało zniekształconym środowiskiem, o zachowanej równowadze ekologicznej i wysokich walorach krajobrazu naturalnego. Dolina Narwi stanowi bardzo ważny obszar łącznikowy pomiędzy Puszczą Białowieską a Biebrzańskim Parkiem Narodowym i jest elementem krajowego systemu przyrodniczego. Zasady prowadzenia działalności gospodarczej na tym obszarze określa rozporządzenie Nr 6/98 Wojewody Białostockiego z dnia 20 maja 1998r. (Dz.Urz. W.B. Nr 10).

– Pomniki przyrody:

- głaz narzutowy o obwodzie 7,5 m położony na terenie wsi Falki,
- 2 głazy narzutowe o obwodzie 11,0 m i 11,6 m położone na terenie wsi Godzieby,
- jesion o obwodzie 251 cm, wysokości 26,0 m i wieku ca 120 lat położony na terenie wsi Strabla,
- dąb szypułkowy o obwodzie 580 cm i wysokości 25,0 m położony na terenie wsi Osówka.

1.9. Zagrożenie i degradacja środowiska

Obszar gminy Wyszki charakteryzuje się stosunkowo niewielkim stopniem przekształcenia środowiska przyrodniczego. Źródła powstawania zagrożeń i konfliktów ze środowiskiem przyrodniczym wynikają głównie z:

- rozwoju i funkcjonowania ośrodka gminnego i innych większych jednostek osadniczych położonych w obrębie obszaru gminy,
- sposobu składowania i utylizacji odpadów stałych i płynnych,
- intensyfikacji rolnictwa – nawożenie i chemiczna ochrona roślin,
- wadliwego funkcjonowania wykonanych melioracji,
- eksploatacji surowców mineralnych,
- natężenia ruchu i transportu komunikacyjnego.

1.9.1. Zagrożenia wód powierzchniowych

Stan zanieczyszczeń wód powierzchniowych został omówiony w pkt. 1.4.1 niniejszego tekstu.

Potencjalne zagrożenia zarówno dla wód powierzchniowych jak i gruntowych może stanowić brak oczyszczalni ścieków w ośrodku gminnym Wyszki i w rejonach grupowego zwodociągowania wsi.

Na stan czystości wód może także negatywnie wpływać działalność związana z produkcją rolną, a zwłaszcza nadmierne stosowanie nawozów sztucznych i środków chemicznej ochrony roślin.

Zagrożenie dla wód, a zwłaszcza wód podziemnych stanowi również nieprawidłowa utylizacja odpadów, a w szczególności tych odpadów, które zawierają różnego rodzaju niebezpieczne związki toksyczne.

1.9.2. Zagrożenia powietrza atmosferycznego

Gmina Wyszki charakteryzuje się stosunkowo czystym powietrzem atmosferycznym.

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego są kotłownie lokalne i paleniska indywidualne oraz transport.

W strukturze zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego dominują zanieczyszczenia pyłowe i gazowe pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw stałych, głównie węgla kamiennego, koksu i drewna.

Szacunkowe wielkości emisji zanieczyszczeń w roku 1993 pochodzących z procesów energetycznych w gminach najbliższej położonych gminy Wyszki wg. obliczeń P.I.O.Ś w Białymstoku przedstawiają się jak niżej :

Tabela 13

Gmina	wielkość emisji zanieczyszczeń W Uq / rok				% udział SO ₂ i pyłu w gminie w stosunku do całego województwa	
	SO ₂	NO ₂	CO	pył	SO ₂	pył
Brańsk	23,3	15,3	99,83	33,7	0,162	0,429
Poświętne	5,1	3,2	20,4	8,6	0,035	0,109

Gmina Wyszki pod względem emisji pyłu i emisji dwutlenku siarki zbliżona jest do wielkości określonych dla gminy Poświętne.

Z uwagi na tendencje wzrostowe natężenia ruchu kołowego na terenie gminy należy liczyć się także ze skażeniami pochodzenia komunikacyjnego, zwłaszcza wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 681 Łapy-Topczewo-Brańsk oraz dróg powiatowych.

Aktualnie zanieczyszczenia dwutlenkiem azotu i ołowiu wzdłuż tras komunikacji kołowej są znikome i nie stwarzają zagrożenia dla środowiska przyrodniczego oraz zdrowia ludzi.

Ogólnie rzecz biorąc należy stwierdzić, że zanieczyszczenia na terenie gminy Wyszki są o wiele niższe od wartości dopuszczalnych stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu.

Listę substancji zanieczyszczających, dopuszczalne wartości stężeń tych substancji w powietrzu oraz czas ich obowiązywania zawiera Załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 kwietnia 1998r. (Dz.U. Nr 55, poz. 355).

Jednocześnie nadmienia się, że ocena sytuacji radiologicznej w oparciu o wyniki pomiarów skażeń dokonanych przez specjalistyczne jednostki nie wykazała żadnych zagrożeń dla środowiska i zdrowia ludzi.

1.9.3. Zagrożenia hałasem i wibracjami oraz elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym

- a) Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku zostały określone w Tabeli 1 i Tabeli 2 stanowiących załącznik do rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 13 maja 1998r. (Dz.U. Nr 66, poz. 436 z 1998r.).

Główne źródła hałasu stanowi zazwyczaj przemysł i komunikacja. Zagrożenia tego rodzaju hałasem na terenie gminy praktycznie są znikome. Pewne lokalne uciążliwości w tym zakresie mogą wynikać z funkcjonowania istniejących drobnych zakładów produkcyjnych oraz usługowych działających na podstawie wpisu do ewidencji zakładów prowadzących działalność gospodarczą.

W takich przypadkach należy przestrzegać zasadę, iż hałas i wibracje przekraczające dopuszczalne natężenie nie mogą wykraczać poza obręb działki, na której są wytwarzane.

Wzrastające natężenie ruchu kołowego powoduje także przyrost poziomów hałasu komunikacyjnego. Dlatego też w celu ograniczenia ewentualnych uciążliwości wynikających z nadmiernego hałasu komunikacyjnego należy dążyć do ich minimalizowania poprzez rozwiązania techniczne zwłaszcza w miejscach ich szczególnej uciążliwości dla otoczenia.

- b) Aktualnie na obszarze gminy Wyszki nie występują urządzenia wytwarzające elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące szkodliwe dla ludzi i środowiska.

Rozprowadzenie energii elektrycznej do poszczególnych odbiorców odbywa się poprzez układ sieci SN i NN linii napowietrznych.

Szczegółowe zasady ochrony przed promieniowaniem szkodliwym dla ludzi i środowiska, dopuszczalne poziomy promieniowania jakie mogą występować w środowisku oraz wymagań obowiązujących przy wykorzystaniu pomiarów kontrolnych promieniowania określa rozporządzenie Ministra OŚZNiL z dnia 11 sierpnia 1998r. (Dz.U. Nr 107, poz. 676).

Nadmienia się, iż w rozwoju sieci elektroenergetycznych województwa przez teren gminy Wyszki projektowany jest przebieg linii WN 110 i 400kV.

1.9.4. Zagrożenia powierzchni ziemi i innych elementów środowiska przyrodniczego.

a) Zagrożenia powodowane eksploatacją surowców mineralnych.

Powierzchniowa degradacja i dewastacja terenów a zwłaszcza rzeźby terenu związana jest głównie z eksploatacją surowców mineralnych.

Wielkość i zakres eksploatacji surowców szczegółowo omówiono w pkt. 1.3.2. niniejszego tekstu.

Ponadto w zależności od głębokości eksploatacji surowców oraz sposobu ich wydobywania (np. sprzętem mechanicznym) istnieje możliwość zakłócenia układu wód wglębnych jak i ich chemicznego zanieczyszczenia (smary, oleje itp.).

b) Zagrożenia odpadami.

Jednym z poważnych zagrożeń i degradacji środowiska są odpady komunalne i przemysłowe. Odpady, a w szczególności te, które nie są odpowiednio składowane (utyliczowane) na wysypisku wywierają negatywny wpływ na stan środowiska przyrodniczego, głównie w formie skażenia wody, gleby, powietrza, niszczenia walorów krajobrazowych łącznie z wyłączeniem określonych terenów rolnych lub leśnych.

Odpady stałe składowane są na zalegalizowanym wysypisku komunalnym o powierzchni 0,8 ha położonym na gruntach wsi Szpaki. Wysypisko to z odrębnioną częścią o funkcji mogilnika eksploatowane jest od 1988r., ilość odpadów – 0,05 tys. m³/rok, dotychczasowe wykorzystanie ca 20%.

Ponadto na terenie gminy funkcjonują także wysypiska wiejskie nieurządzone, zajmujące przeważnie wyrobiska poeksploatacyjne.

Zagrożenia odpadami wynikają również z faktu, że na przedmiotowe wysypiska trafiają również substancje niebezpieczne codziennego użytkowania np. leki, środki owadobójcze, baterie, lampy rtęciowe, smary, rozpuszczalniki itp.

Celem uniknięcia takich zagrożeń niezbędny jest rozdzielczy system gromadzenia odpadów. Trudności w znalezieniu odpowiednich miejsc pod wysypiska, wysoki koszt ich urządzania a także sposób składowania i utylizacji tych nieczystości stanowi realne przesłanki do pogarszania stanu środowiska.

Dlatego też należy organizować składowiska przejściowe z pełną segregacją odpadów tj. ustawianie kontenerów w miejscach wytwarzania odpadów z docelowym ich wywożeniem na wysypisko gminne, a także do zakładów bezpiecznego przetwarzania.

We wsiach zwodociągowanych brak jest kanalizacji sanitarnych w tym małych oczyszczalni ścieków co w konsekwencji może doprowadzić do zanieczyszczenia zarówno wód powierzchniowych jak i podziemnych.

W związku z powyższym czasowe nieczystości płynne (ścieki) powinny być unieszkodliwiane poprzez ich gromadzenie w lokalnych szczelnych zbiornikach a następnie wywożone do najbliższej położonej oczyszczalni ścieków poza obrębem gminy a po wybudowaniu oczyszczalni w Wyszkach do jej punktu zlewnego.

- c) W okresie wiosennym dużym zagrożeniem jest wypalanie traw. Dotyczy to zwłaszcza dolin rzecznych, poboczy dróg i terenów bagiennych. Powoduje to wyginięcie wielu gatunków roślin i zwierząt oraz grozi powstawaniem pożarów na przyległych obszarach.

1.10 Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego.

1.10.1. Podstawowa struktura funkcjonalno-przyrodnicza gminy.

W strukturze obszaru gminy istotną rolę odgrywają jej przyrodnicze struktury funkcjonalno-przestrzenne tworzące tzw. system ekologiczny gminy.

Do głównych obszarów (struktur) systemu ekologicznego gminy należą:

- a) doliny rzek, a w tym:

- dolina rzeki Narwi jako element wielkoprzestrzenny tworzący układ powiązań przyrodniczych o znaczeniu ponadregionalnym (K.E.S.O.CH.) i funkcjach: ekologicznej, bioklimatycznej, krajobrazowej, gospodarczej i rekreacyjnej.
- doliny rzek - Strabelka, Pulszanka, Branka i inne doliny mniejszych cieków wodnych jako elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznych, krajobrazowych i gospodarczych.

Szczegółowa charakterystyka i znaczenie w/w elementów została omówiona w pkt. 1.41 i częściowo w pkt. 1.2 niniejszego tekstu.

- b) kompleksy leśne

Wszystkie kompleksy leśne jako elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznych, gospodarczych i krajobrazowych. W większości lasy te w powiązaniu z ciągami ekologicznymi ekosystemu dolin rzecznych zachowują układ ciągłości przestrzennej systemu.

Szczegółowa charakterystyka i znaczenie tych elementów została zawarta w pkt. 1.6 niniejszych uwarunkowań.

- c) Elementami wspomagającymi i współdziałającymi w zakresie funkcjonowania systemu ekologicznego gminy są tereny otwarte o charakterze rolno-ogrodniczym, głównie tereny upraw polowych i zieleni towarzyszącej osadnictwu.
- d) Podstawowym warunkiem rozwoju gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego gminy jest zachowanie walorów i funkcjonalności w/w struktur przyrodniczych. W związku z powyższym obszary systemu ekologicznego

(strefy ekologicznej) gminy podlegać powinny ochronie przed zainwestowaniem i degradacją, głównie sanitarną.

- e) Wszystkie pozostałe obszary t.j. poza obszarami systemu przyrodniczego (terenami otwartymi) posiadają warunki abiotyczne do rozwoju różnych form osadnictwa i zabudowy. Przy czym podkreśla się, że są to zarazem obszary o podstawowych wartościach rolniczej przestrzeni produkcyjnej stwarzające odpowiednie warunki do rozwoju określonych form gospodarki żywnościowej.

1.10.2 Główne wnioski do kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

1. Utrzymanie wartości i walorów terenów aktywnych biologicznie tworzących system ekologiczny w strukturze przestrzennej obszaru gminy.
2. Zachowanie naturalności i ciągłości terenów systemu ekologicznego jako warunku niekolizyjnego ich funkcjonowania z rozwojem zainwestowania gminy.
3. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych w szczególności ujęć wód komunalnych oraz wód rzeki Narwi, Strabelki, Pulszanki i Bronki przed zanieczyszczeniami sanitarnymi i nadmierną eksploatacją - stosownie do ustalonych klas czystości i nienaruszalności przepływów biologicznych.
Przy czym wnioskuje się także o potrzebę:
  - skutecznego rozwiązywania unieszkodliwiania ścieków w rejonach grupowego zwodociągowania wsi.
  - poprawy dyspozycyjności wód w elementarnych zlewniach obszary gminy.
4. Ochrona zabudowy mieszkaniowej (zdrowia ludzi) i walorów przyrodniczych gminy przed negatywnym wpływem różnego rodzaju zanieczyszczeń atmosferycznych - stosownie do obowiązujących norm państwowych.
5. Niwelacja zagrożeń hałasem oraz promieniowaniem elektromagnetycznym niejonizującym, głównie w obszarach stałego zamieszkania ludzi i obszarach rekreacji.
6. Ochrona i racjonalne gospodarowanie rolniczą przestrzenią produkcyjną, a w tym ochrona przed:
  - zanieczyszczeniami stałymi i płynnymi,
  - nieuzasadnionym przeznaczeniem wartościowych gruntów na cele inne niż rolnicze,
  - negatywnymi skutkami powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych.

2. Sieć osadnicza, funkcje gminy, środowisko kulturowe

2.1. Sieć osadnicza i funkcje gminy

Sieć osadniczą gminy tworzy 60 miejscowości, wchodzących w skład 51 sołectw.

Pod względem układów przestrzennych wsie mają przeważnie charakter ulicówek i wielodrożnic. Rozpowszechniona jest również zabudowa kolonijna.

Wszystkie wsie pełnią funkcje rolnicze z niewielkim programem usług podstawowych i elementarnych. Z innych funkcji należy wymienić funkcję turystyczno-wypoczynkową wsi: Strabla, Samułki Duże, Samułki Małe. Wieś Wyszki, jako lokalny ośrodek rozwoju pełni również inne funkcje:

- usług lokalnych z zakresu oświaty, kultury, zdrowia, handlu, finansów, administracji samorządowej i gospodarczej,
- obsługi rolnictwa,
- obsługi komunikacji,
- mieszkalnictwa dla ludności nierolniczej.

Podstawową funkcją gminy jest produkcja rolnicza ukierunkowana na hodowlę bydła i trzody chlewnej oraz produkcję zbóż, ziemniaków.

Uzupełniającymi funkcjami gminy są:

- funkcje turystyczno-wypoczynkowe (rzeka Narew)
- funkcje tranzytowe komunikacyjne i infrastruktury technicznej o znaczeniu regionalnym.

2.2. Środowisko kulturowe

2.2.1. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków

Z terenu gminy Wyszki do rejestru zabytków wpisano następujące obiekty:

a) we wsi Wólka Pietkowska (Kamienny Dwór)

- Zespół dworski:

dwór, drewn. ok. 1850 r., dec. Nr KL.III-I/245/66 z dn. 26.10.1966, nr rej. 240,
dwór, mur. 1933 r., dec. Nr KL.WKZ-5340/21/80 z dn. 10.12.1980 r., nr rej. 500
lamus, drewn., k.XVIII w., dec. Nr Kult.V-2b-11-88-57 z dn. 28.01.1957 r., nr rej. 82,

park, 1 poł. XIX w., dec. Nr WKZ-5340/8/92 z dn.31.12.1992 r., nr rej. 764.

b) we wsi Pulsze

- Kaplica cmentarna p.w. Przemienienia Pańskiego, drewn., 1 poł. XVIII w., dec. Nr KL.III-1/241/66 z dn. 25.10.1966 r., nr rej. 236

c) we wsi Strabla

- Zespół kościoła parafialnego pw. Wniebowstąpienia Pańskiego

Kościół, mur. 1617 r., dec. Nr KL.III-1/238/66 z dn. 25.10.1966 r., nr rej. 233,

Dzwonnica, mur. 2 poł. XVIII w., dec. Nr KL.III-1/314/66 z dn. 26.11.1966r. nr rej.309

- Zespół pałacowy:

pałac, mur., 1780-1785 r., dec. Nr KL.III-2-168-1-60 z dn. 20.04.1960 r., nr rej. 162

lamus, drewn., 1792 r., dec. Nr Kult.V-2b/12/53 z dn. 23.01.1953 r. nr rej. 22
kuźnia, mur., 1 poł. XIX w., dec. Nr KL.III-1/313/66 z dn. 26.11.1966 r. nr rej.
308

park, po 1777 r., dec. Nr KL.WKZ-680/10/75 z dn. 14.06.1975 r. nr rej. 360

- Cmentarz rzymskokatolicki, nieczynny, dec. Nr WKZ-5340/15/92/93 z dn.
15.01.1993 r., nr rej. 767.

d) We wsi Szpaki:

stanowisko archeologiczne nr 1, nr rej. 268, nr obsz. 44-85.

Wszystkie w/w obiekty podlegają ochronie konserwatorskiej na mocy przepisów ustawy o ochronie dóbr kultury (Dz.U. nr 10 poz.48 z późniejszymi zmianami) i wszelkie prace przy nich wymagają zezwoleń Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

2.2.2. Obiekty o wartościach kulturowych, w tym archeologiczne.

Na terenie gminy Wyszki znajduje się wiele obiektów o wartościach kulturowych, które są w kręgu zainteresowań Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to budynki, założenia urbanistyczne, cmentarze, stanowiska archeologiczne.

a) Budynki, założenia urbanistyczne

Wieś Bogusze

1. Dom, drewn., przed 1914

Wieś Filipy

2. Zagroda nr 37

a) Dom ze stodołą i oborą, drewn., 3 ćw. XIX w.

b) Obora, drewn., pocz. XX

c) Stodoła, drewn., l.30 XX

3. Dom nr 9, mur., ok. 1900

4. Kuźnia w zagrodzie nr 52, drewn., l.20 XX

5. Kuźnia w zagrodzie nr 54, drewn. Ok. 1939

Wieś Godzieby

6. Dom nr 2, drewn., k. XIX w.

7. Dom nr 33, drewn., 3 ćw. XIX w.

Wieś Górskie

8. Zagroda

a) Dom, drewn., po 1918

b) Obora ze stodołą, drewn., po 1918

c) Stodoła I, drewn., po 1918

d) Stodoła II, drewn., l.30 XX w.

Wieś Ignatki

9. Zagroda nr 2

- a) dom, drew., 2 ćw. XIX w.
- b) Stodoła, drew., l.30 XX w.
- c) Spichlerz, drew., l. 30 XX w.

Wieś Kowale

10.Dom nr 21, drew., pocz. XX w.

Wieś Łapcie

11.Zagroda nr 40

- a) Obora, drew., l.30 XX w.
- b) Stodoła, drew., l.30XX w.

13.Dom z oborą nr 38, drew., ok. 1850

Wieś Łubice

14.Dom nr 5, drew., 3 ćw. XIX w.

15.Dom nr 9, drew., 1924

Wieś Malesze

16.Cerkiew prawosławna par. p.w. ŚŚ. Apostołów Piotra i Pawła, drew., 1870

17.Ogrodzenie cmentarza grzebalnego, mur.(kam.) l.30 XX w.

18.Dom nr 51, drew., pocz XX w.

Wieś Mierzwin Duży

19.Zagroda nr 8

- a) Dom, drew., pocz. XX w.
- b) Obora, drew., pocz. XX w.

20.Zagroda nr 22

- a) dom, drew., 2 poł. XIX w.
- b) Spichlerz, drew., l.30 XX w.

21.Zagroda nr 25

- a) obora, drew., ok. 1920
- b) stodoła, drew., pocz XX w.
- c) Spichlerz, drew., po 1945

22.Zagroda nr 36

- a) dom, drew., ok. 1920
- b) stodoła, drew., pocz. XX w.
- c) Spichlerz, drew., l.30 XX w.

23.Zagroda nr 57

- a) dom, drew., 2 poł. XIX w.
- b) Spichlerz, drew., l.20 XIX w.

24.Dom nr 2, drew., pocz. XX w., przebud. L.40 XX w.

25.Dom nr 42, drew., 1863

26.Dom nr 46, drew., 1 poł. XIX w.

Wieś Mierzwin Mały

27.Zagroda nr 40

- a) dom I, drew., k. XIX w.
- b) Dom II, drew., 2 poł. XIX w.
- c) Stodoła I, drew., k. XIX w.

d) Stodoła II, drewn., l.30 XX w.

e) Spichlerz, drewn., l.30 XX w.

28.Dom nr 78, drewn., k. XIX w.

29.Kuźnia w zagrodzie nr 14, drewn., 1935, przeniesiona z Olędzkich 1947

30.Spichlerz, drewn., l.30 XX w.

Wieś Mieszuki

31.Dom nr 6, drewn. 1933

Wieś Moskwin

32.Zagroda:

a) dom, mur., pocz XX w.

b) Obora, drewn., pocz XX w.

c) Stodoła I, drewn., pocz. XX w.

d) Stodoła II, drewn., ok. 1930

e) Szopa, drewn., pocz. XX w.

f) Siłownia wiatrakowa, żel.-drewn., 1946

Wieś Mulawicze

33.Kapliczka, mur., 1948

34.Kuźnia, drewn., l.30 XX w.

Wieś Niewino Borowe

35.Szkoła, drewn., l.30 XX w.

36.Zagroda nr 4

a) dom, drewn., poł. XIX w.

b) Chlew, drewn., 2 poł. XIX w.

c) Stodoła, drewn., 2 poł. XIX w.

Wieś Niewino Kamińskie

37.Zagroda, ob. Nie użytkowana

a) dom, drewn., 2 poł. XIX w.

b) Obora, drewn., k. XIX w.

c) Stodoła, drewn., k. XIX w.

38.Zagroda, ob. Nie użytkowana

a) dom, drewn., ok. poł. XIX w.

b) Obora, drewn., 2 poł. XIX w.

c) Stodoła, drewn., 2 poł. XIX w.

39.dom nr 11, wł. Marian Niewiński, drewn., l.20 XX w.

Wieś Olszanica

40.Kapliczka, mur., 1946

41.Zagroda nr 29

a) dom, drewn., l.30 XX w.

b) Obora, drewn., l.40 XX w.

c) Stodoła, drewn., l.40 XX w.

d) Spichlerz, drewn., l.40 XX w.

Wieś Pulsze

42.Zespół Leśniczówki, wł. Nadleśnictwo Bielsk Podlaski:

a) leśniczówka, drewn., po 1945, przebud. 1966

b) stodoła, drewn., po 1945

43.Dom nr 8, ob. Nie użytkowany, drewn., k. XIX w.

44.Dom nr 10, drewn., pocz. XX w.

45.Dom nr 31, drewn., pocz. XX w.

46.Dom nr 57, drewn., k. XIX w.

47.Dom nr 64, drewn., 2 poł. XIX w.

Wieś Samułki Duże

48.Dom nr 25, drewn., ok. 1930

Wieś Samułki Małe

49.dom nr 3, drewn., 1933

50.dom nr 12, drewn., l.30 XX w.

51.Dom nr 14, drewn., 2 ćw. XIX w.

52.Spichlerz w zagrodzie nr 4, drewn., 1936

53.Letnia kuchnia w zagrodzie nr 2, drewn., l.20 XX w., przebud. Po 1945

Wieś Stare Warpechy

54.Zagroda nr 28

a) dom, drewn., 1938

b) Stodoła I, drewn., k. XIX w.

c) Stodoła II, drewn., l.30 XX w.

55.Zagroda nr 36

a) chlew, drewn., 4 ćw. XIX w.

b) Kuźnia, drewn., l.40 XX w.

56.Stodoła w zagrodzie nr 43, drewn., 3 ćw. XIX w.

Wieś Stare Zalesie

57. Dom nr 32, drewn., l.30 XX w.

Wieś Strabla

58.Zespół Kościoła par. p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego:

a) ogrodzenie z 3 bramami, mur., 1899

b) kolumna z krzyżem, mur., XVIII w.

c) plebania, drewn., l.20 XX w.

d) Organistówka, drewn., k. XIX w.

59.Zespół dworca kolejowego

a) dworzec, mur, pocz. XX w.

b) Dom mieszkalny, drewn., pocz. XX w.

c) Budynek gospodarczy, drewn., pocz. XX w.

60.Zespół pałacowy

a) czworak I,ob. Dom mieszkalny, przy ul.Pałacowej nr 1, mur., XIX/XX w.

b) czworak II,ob.Dom mieszkalny, przy ul.Pałacowej nr 2,drewn., XIX/XX w.

c) czworak III,ob.Dom mieszkalny, przy ul.Pałacowej nr 6,drewn.,XIX/XXw.

d) Obora,mur.,XIX/XX w.

Wieś Szczepany

61.Zagroda nr 12

- a) dom, drewn., poł. XIX w.
- b) Spichlerz, drewn., l. 20 XX w.

Wieś Topczewo

Układ urbanistyczny XVI-XIX w.

62. Zespół Kościoła par. p.w. Św. Stanisława BPA:

- a) kościół, mur., 1926-1931
- b) figura MB, kam., 1936
- c) plebania, mur., l. 30 XX w., przebud.

63. Szkoła, mur., 1939-1946 (przebudowana w latach dziewięćdziesiątych).

64. Dom nr 8, drewn., pocz. XX w.

65. Wiatrak Koźlak, drewn., ok. 1900

Wieś Wiktorzyn

66. Leśniczówka, wł. Leśnictwo Strabla, mur., k. XIX w.

Wieś Wólka Pietkowska

67. Dom nr 21, drewn., pocz. XX w.

68. Dom nr 28, drewn., k. XX w.

Wieś Wyszki

69. Zespół Kościoła par. p.w. Św. Andrzeja Apostoła

- a) kościół, mur., 1901-1905, cz. Zburzony 1944, odbud. przed 1961
- b) figura Chrystusa, kam., pocz. XX w.
- c) Ogródzenie z 3 bramami, mur., po 1905
- d) Spichlerz, drewn., pocz. XX w.

70. Zagroda nr 73

- a) dom, drewn., 3 ćw. XIX w.
- b) Składzik, drewn., l. 30 XIX w.

b) cmentarze

Na terenie gminy znajdują się następujące cmentarze o wartościach kulturowych:

- Falki – cmentarz wojenny z 1915 r.
- Górskie Kol. – mogiły z II wojny światowej
- Malesze – cmentarz prawosławny
- Mierzwin Mały – cmentarz rzymskokatolicki
- Pulsze – cmentarz rzymskokatolicki
- Strabla – cmentarz rzymskokatolicki
- Strabla – cmentarz przykościelny
- Topczewo – cmentarz rzymskokatolicki
- Topczewo – cmentarz przykościelny
- Warpechy Nowe – cmentarz wojenny 1915 r.
- Warpechy Stare – cmentarz wojenny 1915 r.
- Wyszki – cmentarz rzymskokatolicki
- Wyszki – cmentarz przykościelny

- Niewino Kamieńskie – cmentarz rzymskokatolicki 1915r.

Na terenie tych cmentarzy należy prowadzić systematyczne prace porządkowe i prace konserwatorskie nagrobków o wartościach zabytkowych po uzyskaniu pozytywnej opinii PWKZ.

c) stanowiska archeologiczne

Na terenie gminy rozpoznano dotychczas ok. 80% powierzchni. Łącznie zlokalizowano i zweryfikowano 186 stanowisk archeologicznych, z których jedno zostało wpisane do rejestru zabytków (wieś Szpaki).

Z uwagi na duże zagęszczenie osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego oraz jego wielką wartość kulturową, należy całą sieć osadniczą objąć ochroną strefową. W związku z tym wszelkie inwestycje lokalizowane w promieniu 100 m od stanowisk archeologicznych powinny być każdorazowo uzgadniane z PWKZ w Białymstoku.

Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy Wyszki:

	obszar 42-85
1. Falki, st.1(9)	N,WŚ
2. Falki, st.2(10)	WŚ,PŚ-ON
3. Filipy, st.1(11)	OWR
4. Filipy, st.2(12)	WEB
5. Filipy, st.3(13)	WŚ
6. Filipy, st.4(14)	OWR,Ś
7. Filipy, st.5(15)	EK-EB
8. Filipy, st.6(16)	WŚ
9. Filipy, st.7(17)	EK-EB
10.Filipy, st.8(18)	WŚ, PŚ-ON
11.Filipy, st.10(20)	EK, WŚ, PŚ-ON
12.Filipy, st.11(21)	WŚ, ON
13.Filipy, st.12(22)	Ś
14.Filipy, st.13(23)	EB-H
15.Samułki Duże, st.1(49)	WŚ
16.Samułki Duże, st.2(26)	M-N
17.Samułki Duże, st.3(27)	EK
18.Samułki Duże, st.4(28)	N
19.Samułki Duże, st.5(29)	OWR, WŚ, PŚ-ON
20.Samułki Duże, st.6(30)	WŚ,ON
21.Samułki Duże, st.7(31)	WŚ,ON
22.Samułki Duże, st.8(32)	EK
23.Samułki Duże, st.9(33)	M
24.Samułki Duże, st.10(34)	OS
25.Samułki Duże, st.11(35)	WŚ,PŚ

26.Samułki Duże, st.12(36)	EK-EB, EB-H, OWR, ON
27.Samułki Duże, st.13(37)	N
28.Samułki Duże, st.14(38)	EK-EB,N-WEB,OWR,ON
29.Samułki Duże, st.15(39)	OS
30.Samułki Duże, st.16(40)	EK-EB
31.Samułki Duże, st.17(41)	EK-EB
32.Samułki Duże, st.18(42)	EK,OWR
33.Samułki Duże, st.19(43)	EK-EB,OWR
34.Samułki Duże, st.20(44)	WŚ
35.Samułki Duże, st.21(45)	EK
36.Samułki Duże, st.22(46)	N-EB,EB,WŚ
37.Samułki Duże, st.23(47)	EK-EB
38.Samułki Duże, st.24(48)	EB-H
39.Samułki Małe, st.1(25)	WŚ, PŚ-ON
40.Werpachy Stare, st.1(50)	EK,OS

Obszar 42-86

41.Strabla, st.3(8)	ON
42.Strabla, st.4(53)	Ś, ON
43.Strabla, st.5(54)	N
44.Strabla, st.6(76)	EK
45.Strabla, st.7(55)	Ś,ON
46.Strabla, st.8(56)	EK,OS,Ś
47.Strabla, st.9(57)	EK,ON
48.Strabla, st.10(58)	N
49.Strabla, st.11(59)	EK,WŚ,ON
50.Strabla, st.12(60)	EK,ON
51.Strabla, st.13(61)	EK,ON
52.Strabla, st.14(62)	EK,OWR,ON
53.Strabla, st.15(63)	N,OS,ON
54.Strabla, st.16(64)	WŚ
55.Strabla, st.17(65)	WŚ,ON
56.Strabla, st.18(66)	ON
57.Strabla, st.19(67)	EK,ON
58.Strabla, st.20(68)	EK,Ś
59.Strabla, st.21(69)	ON
60.Strabla, st.22(70)	WŚ,ON

Obszar 43-83

61.Zalesie Stare, st.1(17)	EK,PŚ-ON
62.Zalesie Stare, st.2(18)	EK,Ś
63.Zalesie Stare, st.3(19)	EB,PŚ-ON
64.Zalesie Stare, st.4(20)	OS,PŚ,ON
65.Zalesie Stare, st.5(21)	OS,WŚ,ON

66.Zalesie Stare, st.6(22)	WŚ,ON
67.Zalesie Stare, st.7(23)	EB,ON
68.Zalesie Stare, st.8(24)	EB.ON
69.Zalesie Stare, st.9(25)	EK,WEB,PŚ
70.Zalesie Stare, st.10(26)	EK,WEB
71.Zalesie Stare, st.11(27)	N
72.Zalesie Stare, st.12(28)	OS,PŚ,ON
73.Wodźki, st. 1(40)	OS,ON
74.Wodźki, st. 2(41)	OS

Obszar 43-85

75.Falki, st. 3(46)	WŚ
76.Kowale, st. 1(42)	WŚ
77.Kowale, st. 2(43)	WS,PŚ
78.Kowale, st. 3(44)	WŚ
79.Kowale, st. 4(45)	WŚ,Ś
80.Łuczaje, st. 1 (49)	EK
81.Mieszuki, st. 1(1)	WŚ
82.Mieszuki, st. 2(11)	WŚ
83.Mieszuki, st. 3(12)	WŚ
84.Mieszuki, st. 4(13)	N,WEB,Ś,ON
85.Mieszuki, st. 5(14)	WŚ,PŚ,ON
86.Mieszuki, st. 6(15)	H,PŚ-ON
87.Mieszuki, st. 7(16)	OWR
88.Mieszuki, st. 8(17)	WŚ,ON
89.Pulsze, st. 1(10)	WŚ,ON
90.Pulsze, st. 2(22)	WŚ
91.Pulsze, st. 3(23)	WŚ
92.Pulsze, st. 4(24)	WŚ
93.Pulsze, st. 5(25)	WŚ
94.Pulsze, st. 6(26)	WŚ
95.Pulsze, st. 7(27)	WŚ
96.Pulsze, st. 8(28)	OS,WŚ
97.Pulsze, st. 9(29)	OS,WŚ,PŚ
98.Pulsze, st.10(30)	EK,OS,WŚ,Ś
99. Pulsze, st.11(31)	EK,WŚ
100. Pulsze, st.12(32)	WŚ,PŚ-ON
101. Pulsze, st.13(33)	OS,WŚ,ON
102. Pulsze, st.14(34)	WŚ
103. Pulsze, st.15(35)	WŚ,PŚ-ON
104. Pulsze, st.16(36)	WŚ
105. Pulsze, st.17(37)	EK,OWR,WŚ
106. Pulsze, st.18(47)	WŚ,ON

107. Pulsze, st.19(48)	WŚ,PŚ-ON
108. Pulsze, st.20(50)	ON
109. Pulsze, st.21(51)	PŚ
110. Werpechy Nowe, st. 2(18)	MOPR
111. Werpechy Nowe, st. 3(19)	OS,WŚ
112. Werpechy Stare, st. 2(8)	OS,WŚ,ON
113. Werpechy Stare, st. 3(9)	OWR
114. Wyszki, st. 1(2)	M,WŚ,Ś,ON
115. Wyszki, st. 2(3)	OWR,Ś,PŚ
116. Wyszki, st. 3(4)	WEB
117. Wyszki, st. 4(5)	OS,WŚ,ON
118. Wyszki, st. 5(6)	WŚ,OS
119. Wyszki, st. 6(7)	PŚ,ON
120. Wyszki, st. 7(38)	WŚ
121. Wyszki, st. 8(39)	WŚ
122. Wyszki, st. 9(40)	WK,MOPR,WŚ,ON
123. Wyszki, st.10(41)	OS

Obszar 43-86

124. Mulawicze, st. 1(1)	ON
125. Mulawicze, st. 2(2)	Ś,ON
126. Mulawicze, st. 3(3)	WEB,OS,WŚ
127. Mulawicze, st. 4(6)	ON
128. Mulawicze, st. 5(7)	WK-EB
129. Mulawicze, st. 6(8)	WŚ
130. Mulawicze, st. 7(54)	ON
131. Olszanica, st. 1(4)	WK,WŚ,ON
132. Olszanica, st. 2(5)	ON
133. Olszanica, st. 3(55)	OWR,ON
134. Olszanica, st. 4(56)	EK-WEŻ,ON
135. Olszanica, st. 5(57)	OS,ON
136. Olszanica, st. 6(58)	EK-WEŻ,ON
137. Olszanica, st. 7(60)	H-LT,ON
138. Olszanica, st. 8(61)	OWR,ON
139. Olszanica, st. 9(74)	ON
140. Stacewicze, st. 1(75)	ON
141. Stacewicze, st. 2(76)	EK-EB,OS,ON
142. Warpechy Nowe, st. 1(59)	Ś,ON

Obszar 44-84

143. Bagińskie st.1(33)	EB-H,WŚ
144. Bogusze st.1(32)	WŚ, Ś, ON

145. Bogusze st.2(34)	OS,WŚ
146. Górskie st.1(35)	OS,OWR,WŚ
147. Kozuszki st.1(45)	WŚ
148. Kozuszki st.2(46)	EK,WŚ
149. Malesze st.2(10)	WŚ
150. Malesze st.3(11)	EK,WŚ
151. Malesze st.4(12)	OS,WŚ
152. Malesze st.5(13)	EK,WŚ
153. Malesze st.6(39)	WŚ,PŚ,ON
154. Malesze st.7(40)	EK,EB,H,ON
155. Mierzwin Duży st.1(48)	EK,OS,WŚ,Ś
156. Mierzwin Duży st.2(50)	OS,EB-H,WŚ
157. Mierzwin Duży st.3(51)	EK,OS,WŚ
158. Mierzwin Duży st.4(52)	WŚ,ON
159. Mierzwin Duży st.5(53)	EB-H,WŚ
160. Mierzwin Duży st.6(54)	OWR,WŚ,ON
161. Mierzwin Duży st.7(55)	WŚ,PŚ
162. Mierzwin Duży st.8(56)	OS,WŚ,PŚ
163. Mierzwin Duży st.9(57)	OS,WŚ
164. Mierzwin Duży st.10(60)	EK,WŚ
165. Mierzwin Mały st. 1(30)	N,EB-H
166. Mierzwin Mały st.2(31)	OS,WŚ,ON
167. Mierzwin Mały st.3(36)	WŚ
168. Mierzwin Mały st.4(58)	OS
169. Mierzwin Mały st.5(59)	OS,WŚ,PŚ
170. Moskwin st.1(62)	EK,PŚ
171. Pierzchały st.1(49)	EK,PŚ
172. Pierzchały st.2(47)	EK-EB,WŚ
173. Szpaki st.1(44)	OWR
174. Szpaki st.2(42)	OWR,WŚ
175. Szpaki st.3(43)	OWR,OŚ
176. Szpaki st.4(41)	EK,EB
	Obszar 44-86
177. Niewino Stare, st. 1(16)	Ś,ON
178. Niewino Stare, st. 2(17)	N,Ś
179. Niewino Stare, st. 3(25)	Ś,ON
180. Niewino Stare, st. 4(26)	N-WEB,ON
181. Niewino Stare, st. 5(27)	EK,ON
182. Niewino Stare, st. 6(28)	Ś,ON
183. Niewino Popławskie, st. 4(18)	ON
184. Niewino Popławskie, st. 2(19)	N-WEB,Ś,ON
185. Niewino Popławskie, st. 3(20)	EK,ON

Rozwinięcie skrótów: OS – okres starożytny, EK – epoka kamienia, M – mezolityt, N – neolit, EB – epoka brązu, WEB – wczesna epoka brązu, WEŻ – wczesna epoka żelaza, H – halsztat, OWR – okres wpływów rzymskich, WŚ – wczesne średniowiecze, PŚ – późne średniowiecze, ON – okres nowożytny.

3. Sfera społeczna – warunki życia ludności

3.1. Ludność, zasoby pracy i ich wykorzystanie

3.1.1. Ludność i obszar gminy w 1998 r. na tle województwa podlaskiego i powiatu bielskiego.

Gmina Wyszki obejmuje obszar 207 km², co stanowiło w 1998 r. – 1% powierzchni województwa podlaskiego i 14,9% pow. bielskiego. Liczba ludności w 1998 r. wynosiła 5408 osób, co stanowiło 0,44% ludności woj. podlaskiego i 8,5% ludności powiatu bielskiego. Na 1 km² przypadają 26 osoby (woj. 61 osób, powiat 46 osób). W strukturze płci ludności, kobiety w liczbie 2639 osób stanowiły 48,8% ogółu ludności (w woj. podlaskim kobiety stanowią 50,8%, w pow. bielskim 50,4%).

Na 100 mężczyzn przypada w gminie 95 kobiet, podczas gdy w województwie przypada ich 103, a powiecie bielskim 102.

Administracyjnie gmina dzieli się na 51 sołectw, w których występuje 60 miejscowości. Ludność rolnicza stanowi 83,5% ludności gminy.

3.1.2. Ogólne tendencje demograficzne.

Zaludnienie gminy w latach 1946-1999 kształtowało się następująco:

1946 – 9182 osób	1978 – 6745 osób
1950 – 8528 osób	1988 – 5914 osób
1960 – 8340 osób	1990 – 5876 osób
1970 – 7860 osób	1998 – 5408 osób
	1999 – 5327 osób

W okresie powojennym stan ludności gminy systematycznie maleje. W latach 1946-1998 stan ludności zmniejszył się o 3774 osoby tj. o 41,1% i jest to proces ciągły, zmieniający się w poszczególnych okresach.

Ubytek ludności w latach 1946-1998 kształtował się następująco:

- w latach 1946-1950 ubyło 654 osób tj. średniorocznie 130 osób
- w latach 1951-1960 ubyło 188 osób tj. średniorocznie 19 osób
- w latach 1961-1970 ubyło 480 osób tj. średniorocznie 48 osób
- w latach 1971-1978 ubyło 1115 osób tj. średniorocznie 139 osób
- w latach 1979-1988 ubyło 831 osób tj. średniorocznie 104 osoby
- w latach 1989-1999 ubyło 587 osób tj. średniorocznie 59 osób

Rozmieszczenie ludności na terenie gminy jest nierównomierne i zmieniające się, jak pokazuje ta analiza stanu ludności w poszczególnych wsiach na przestrzeni ostatnich 29 lat zawarta w tabeli nr 14.

Zmiany ludności w gminie Wyszki w latach 1970-1999.

Tabela nr 14

L.p	Miejscowości	Lata				Zmiana w latach 1970-1999	
		1970	1978	1988	1999*	w osobach	1970-100%
1.	Bogusze	48	39	33	31	-17	64,6
2.	Budlewo	48	32	28	25	-23	52,1
3.	Bujnowo	251	198	166	149	-102	59,4
4.	Falki	261	208	173	139	-122	53,3
5.	Filipy	289	240	244	245	-44	84,8
6.	Gawiny	58	56	53	46	-12	79,3
7.	Godzieby	178	167	137	148	-30	83,1
8.	Górskie	87	73	52	53	-34	60,9
9.	Ignatki	99	95	64	67	-32	67,7
10.	Kalinówka	74	68	55	48	-26	64,9
11.	Kowale	159	117	104	87	-72	54,7
12.	Kożuszki	72	49	47	47	-25	65,3
13.	Łapcie	226	190	145	121	-105	53,5
14.	Łuczaje	75	41	27	13	-62	17,3
15.	Malesze	369	269	213	172	-197	46,6
16.	Mierzwin Duży	135	107	69	68	-67	50,4
17.	Mierzwin Mały	115	85	83	71	-44	61,7
18.	Mieszuki	140	126	92	79	-64	54,3
19.	Moskwini	120	82	82	73	-47	60,8
20.	Mulawicze	306	279	226	180	-126	58,8
21.	Niewino Borowe	203	167	158	143	-60	70,4
22.	Niewino Kamieńskie	33	36	22	16	-17	48,5
23.	Niewino Leśne	80	66	48	55	-25	68,8
24.	Niewino Popławskie	98	74	55	46	-25	46,9
25.	Nowe Bagińskie	98	77	50	48	-50	49,0
26.	Nowe Warpechy	138	111	102	102	-36	73,9
27.	Olszanica	105	89	58	58	-47	55,2
28.	Osówka	114	88	66	61	-53	53,5
29.	Pierzchały	42	46	29	38	-4	90,5
30.	Pulsze	444	393	389	353	-91	79,35
31.	Samułki Duże	194	164	142	154	-40	79,4
32.	Samułki Małe	109	88	76	68	-41	62,4
33.	Sasiny	96	84	75	71	-25	74,0
34.	Sieśki	91	65	52	44	-47	48,4
35.	Stacewicze	138	111	85	66	-72	47,8
36.	Stare Niewino	96	72	57	59	-37	61,5

37.	Stare Warpechy	233	213	147	125	-108	53,6
38.	Stare Zalesie	235	199	157	141	-94	60,1
39.	Strabla	502	577	601	609	+107	121,3
40.	Szczepany	42	31	35	34	-8	81,0
41.	Szpaki	117	97	76	77	-40	65,8
42.	Topczewo	314	283	2/86	269	-45	85,7
43.	Trzeczkowo	41	21	17	10	-19	64,8
44.	Tworki	54	34	32	35	-19	64,8
45.	Wodźki	89	67	49	37	-52	41,6
46.	Wólka Pietkowska	443	413	399	371	-72	83,7
47.	Wólka Zaleska	102	67	62	48	-54	47,1
48.	Wypychy	127	100	92	77	-50	60,6
49.	Wyszki	316	363	390	385	+69	121,8
50.	Zakrzewo	56	58	73	78	+22	139,3

Źródło: Spisy powszechne 1970,1978,1988

* za rok 1999 dane z Urzędu Gminy

Największe ubytki ludności w osobach notują wsie: Bujnowo, Falki, Małesze, Stare Werpachy i Stare Zalesie. Wzrost liczby ludności wystąpił w Strabli, Wyszkiach i Zakrzewie.

Ruch naturalny ludności w gminie Wyszki w latach 1990-1998 obrazuje tabela nr 15.

Tabela nr 15

Lp	Wyszczególnienie	Lata				
		1990	1992	1994	1996	1998
1	2	3	4	5	6	7
1.	Małżeństwa w liczbach bezwzględnych	56	47	44	26	34
	– na 1000 ludności	9,1	7,8	7,4	4,5	6,1
2.	Urodzenia w liczbach bezwzględnych	94	64	86	77	69
	– na 1000 ludności	15,2	10,6	14,5	13,3	12,3
3.	Zgony w liczbach bezwzględnych	95	81	86	74	80
	– na 1000 ludności	15,4	13,4	14,5	12,8	14,2
4.	Przyrost naturalny w liczbach bezwzględnych	-1	-17,0	-	3	-11
	– na 1000 ludności	-0,2	-2,8	-	0,5	-2,0

Źródło: Roczniki statystyczne woj. białostockiego

Na obszarze gminy występuje zjawisko przewagi zgonów nad liczbą urodzeń, czyli spada saldo przyrostu naturalnego w 1998 r. było ujemne i wynosiło –2,0 na 1000 ludności (w powiecie bielskim –2,7 na 1000 ludności). Dlatego jedną z przyczyn spadku liczby ludności w gminie w minionych latach jest ujemne saldo przyrostu naturalnego.

Innym czynnikiem spadku ludności jest migracja ludności do miast. Zjawisko migracji w gminie ilustruje tabelka nr 16.

Migracje ludności w gminie Wyszki w latach 1990-1998.

Tabela nr 16

l.p.	Wyszczególnienie	Lata				
		1990	1992	1994	1996	1998
1.	Napływ ludności ogółem	56	86	63	44	34
	w tym: z miast	26	56	33	24	-
	ze wsi	30	30	28	20	34
	z zagranicy	-	-	2	-	-
2.	Odływ ludności ogółem	79	149	141	144	131
	w tym: do miast	59	97	103	96	131
	na wieś	20	52	38	48	-
	za granicę	-	-	-	-	-
3.	Saldo migracji	-23	-63	-78	-100	-97

Źródło: Roczniki statystyczne woj. białostockiego i podlaskiego

3.1.3. Struktura płci ludności gminy

Struktura płci ludności gminy Wyszki zmieniała się w latach 1946-1998 w sposób następujący:

Tabela 17

Lata	Razem	Mężczyźni		Kobiety		Kobiety na 100 M
		Ogółem	%	Ogółem	%	
1946	9182	4437	48,3	4745	51,7	106,9
1950	8528	4080	47,8	4448	52,2	109,0
1960	8340	4014	48,1	4326	51,9	107,8
1970	7860	3905	49,7	3955	50,3	101,3
1978	6776	3465	51,1	3311	48,9	95,6
1988	5973	3074	51,5	2899	48,5	94,3
1990	5876	3019	51,4	2857	48,6	95,0
1994	5748	2928	50,9	2820	49,1	96,0
1996	5595	2856	51,0	2739	49,0	96,0
1997	5478	2804	51,2	2674	48,8	95,4
1998	5408	2769	51,2	2639	48,8	95,0
1946-1998	-3774	-1668	+2,9	-2106	-2,9	-11,9

Źródło: Roczniki statystyczne woj. białostockiego i podlaskiego

W 1998 r. udział kobiet wyniósł 48,8% ogółu ludności gminy. W latach powojennych statystycznie maleje udział kobiet. W wyniku czego występuje dziś w gminie ich dysproporcja.

3.1.4. Struktura wieku ludności

Biorąc pod uwagę strukturę wieku ludności zamieszkującej obszar gminy należy zwrócić uwagę na dość wysoki odsetek ludzi starszych (ludzi w wieku emerytalnym).

Na przestrzeni ostatnich 10 lat odsetek ludności w wieku emerytalnym wzrósł z 22,7% do 24,7%.

Ludność w gminie Wyszki wg. wieku w latach 1988-1998.

Tabela nr 18

Wiek	1988		1997		1998		Zmiany w latach 1988-1998	
	Ogółem	%	Ogółem	%	Ogółem	%	osoby	1998 = 100%
<u>1. Wiek przedprodukcyjny ogółem</u>								
w tym: 0-17 M	1530	25,7	1376	25,1	1368	25,3	-162	89,4
0-17 K	787	51,4	714	51,9	703	51,4	-84	89,3
	743	48,6	662	48,1	665	48,6	-78	89,5
<u>2. Wiek produkcyjny ogółem</u>								
w tym: 18-64 M	3084	51,6	2735	49,9	2702	50,0	-382	87,6
18-59 K	1800	58,4	1561	57,1	1548	57,3	-252	86,0
	1284	41,6	1174	42,9	1154	42,7	-130	89,9
<u>3. Wiek poprodukcyjny ogółem</u>								
w tym: 65 i więcej M	1356	22,7	1367	25,0	1338	24,7	-18,0	98,7
	487	35,9	529	38,7	518	38,7	+31,0	106,4
60 i więcej K	869	64,1	838	61,3	820	61,3	-49,0	94,4
<u>4. Ogółem</u>								
w tym: mężczyźni	5973	100	5478	100	5408	100	-565	90,5
kobiety	3074	51,5	2804	51,2	2769	51,2	-305	90,1
	2899	48,5	2674	48,8	2639	48,8	-260	91,0

Źródło: Spis powszechny 1988 r., Ludność w woj. białostockim w 1997 r., US Białystok 1998 r., Ludność w woj. podlaskim w 1998 r., US Białystok 1999 r.,

Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym w woj. podlaskim w 1998 r. wyniósł 15,6%, w powiecie bielskim 20,9%. Natomiast w gminie Wyszki aż 24,7%. W latach 1988-1998 nastąpił spadek liczby ludności w grupie produkcyjnej oraz liczebność grupy w wieku przedprodukcyjnym. W wyniku tych zmian w 1998 r. wzrósł współczynnik obciążenia demograficznego liczonego ilością osób w wieku nieprodukcyjnym, przypadającym na 1000 osób w wieku produkcyjnym.

Otóż w 1998 r. na każde 1000 osób w wieku produkcyjnym przypadało w gminie 998,5 osoby w wieku nieprodukcyjnym (w woj. 745,5 osób), podczas gdy w 1988 r. współczynnik ten wynosił 935,8 osób /1000 osób produkcyjnych.

3.1.5. Pracujący.

W roku 1996 w rolnictwie indywidualnym pracowało 2941 osób, co stanowi 52,6% ogólnej liczby ludności w gminie. Poza rolnictwem indywidualnym z terenu gminy w r. 1998 pracowało 351 osób w tym 153 kobiety. W stosunku do roku 1995 nastąpił wzrost zatrudnienia o 57 osób.

Struktura pracujących wg sekcji EKD była w latach 1996-1998 następująca:

Tabela nr 19

Sekcja EKD	1995	1996	1997	1998
Ogółem	294	293	300	351
w tym				
- przemysł	18	15	14	19
- budownictwo	23	-	-	96
- handel i naprawy	82	81	74	63
- transport, składowanie i łączność	16	14	14	15
- administracja i obrona narodowa	24	38	49	16
- edukacja	84	93	105	102
- ochrona zdrowia i opieka społeczna	23	24	22	25
- inne	24	28	22	15

Źródło: Roczniki statystyczne US Białystok

3.1.6. Problemy bezrobocia

Wprowadzenie mechanizmów gospodarki rynkowej zmieniło w zasadniczy sposób sytuację na rynku pracy. Po kilkuletnim okresie występowania niedoboru pracowników (niezależnie od bezrobocia ukrytego) nastąpiło radykalne zmniejszenie zatrudnienia.

W wyniku tego od 1990 r. obserwuje się wzrost bezrobocia. W latach 1992 –1998 liczba bezrobotnych kształtowała się następująco:

1992 r. – 262 osób

1993 r. – 293 osób

1994 r. – 271 osób

1995 r. – 292 osób

1996 r. – 240 osób

1997 r. – 197 osób

1998 r. – 159 osób

Struktura bezrobotnych w 1998 r. kształtowała się następująco:

Tabela nr 20

Wyszczególnienie	Osoby	%
Ogółem	159	100
w tym:		
- kobiety	102	64,2
- absolwenci	11	6,9
- zwolnieni z przyczyn dot. zakładu pracy	11	6,9
- z prawem do zasiłku	14	8,8
- w wieku 18-44 lata	142	89,3
- pozostający bez pracy pow. 12 m-cy	80	50,3

Źródło: Roczniki statystyczne US Białystok

Bezrobotnymi w gminie są głównie ludzie młodzi, a spośród zarejestrowanych bezrobotnych 50,3% pozostawało bez pracy dłużej niż 12 miesięcy.

3.1.7. Charakterystyka ludności rolniczej (gospodarka indywidualna)

3.1.7.1. Pracujący

Niektóre dane demograficzne ludności w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (łącznie z działkami rolnymi) w gminie Wyszki w 1996 r. na tle ludności wiejskiej byłego woj. białostockiego kształtowały się następująco (brak danych woj. podlaskiego):

Tabela nr 21

Wyszczególnienie	Byłe woj. (wieś)	Gmina Wyszki
1. Ludność ogółem	254834	5595
w tym: mężczyźni	128555	2856
kobiety	126279	2739
2. Ludność zamieszkała w gosp. domowych z użytk. gosp. rolnych	191391	4672
w tym: mężczyźni	98181	2449
kobiety	93210	2223
3. Pracujący (pow. 15 lat życia) w gosp. domowych z użytk. gosp. rolnego (działki rolnej)	125710	2941
w tym: w swoim gosp. rolnym	105347	2652
poza swoim gosp. rolnym	20363	289
4. Bezrobotni w gosp. domowym z użytk. gosp. rolnego (działki rolnej)	1318	41
5. Bierni zawodowo w gosp. domowym z użytk. gosp. rolnego	64363	1690
w tym: 0-14 lat	42278	1115
powyżej 15 lat	22085	575
6. Pełnozatrudnieni w indywidualnych gosp. rolnych powyżej 1 ha	79879	2153
w tym: mężczyźni	45409	1272
kobiety	34470	881

Źródło: Powszechny Spis Rolny US Białystok 1997 r.

Jak wynika z powyższej tabelki ludność zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkowaniem gospodarstwa rolnego w liczbie 4672 osób stanowi 83,5% ludności gminy. We wsiach byłego woj. białostockiego ludność rolnicza stanowiła 75,1%. Aktywność zawodowa ludności rolniczej (licząc łącznie z bezrobotnymi, którzy są gotowi do podjęcia pracy) stanowi w gminie 63,8%, z tego aktywność zawodowa w swoich gospodarstwach rolnych wyniosła 56,8%. Odpowiednie wskaźniki we wsiach byłego woj. białostockiego wynosiły 66,4% i 55,0%.

3.1.7.2. Wykształcenie ludności rolniczej

Ludność w wieku 15 i więcej lat zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkowaniem gospodarstwa rolnego (działki rolniczej) według poziomu wykształcenia q 1996 r. w gminie Wyszki na tle byłego woj. białostockiego kształtowała się następująco:

Tabela nr 22

Obszar	Ludność ogółem powyżej 15 lat	Wykształcenie						
		wyższe	policealne	średnie	średnie ogólne	zasadnicze zawodowe	podstawowe	podstawowe nieukończone
byłe województwo	179854	4309	2591	23690	6857	34613	78474	29050
%	100	2,4	1,5	13,3	3,8	19,2	43,6	16,2
w tym: mężczyźni	91668	1969	579	12245	2038	22813	41025	10999
%	100	2,1	0,6	13,4	2,2	24,9	44,8	12,0
kobiety	88186	2340	2012	11715	4819	11800	37449	18051
%	100	2,6	2,3	13,3	5,5	13,4	42,5	20,4
woj. wieś	151963	2470	1592	17434	5509	29254	69614	27090
%	100	1,6	1,0	11,5	3,0	19,3	45,8	17,8
w tym: mężczyźni	78023	1116	354	9015	1308	19237	36706	10287
%	100	1,4	0,5	11,6	1,7	24,6	47,0	13,2
kobiety	73940	1354	1238	8419	3201	10017	32908	16803
%	100	1,8	1,7	11,4	4,3	13,6	44,5	22,7
Gmina Wyszki	3609	43	20	365	72	695	1887	527
%	100	1,2	0,6	10,1	2,0	19,2	52,3	14,6
w tym: mężczyźni	1903	18	4	168	18	447	1031	217
%	100	0,9	0,2	8,8	0,9	23,5	54,3	11,4
kobiety	1706	25	16	197	54	248	856	310
%	100	1,5	0,9	11,5	3,2	14,5	50,2	18,2

Źródło: Powszechny Spis Rolny US Białystok 1997 r.

Ludność rolnicza zamieszkująca gminę jest nieco gorzej wykształcona niż średnio ludność we wsiach byłego woj. białostockiego.

Wykształcenie wyższe posiada w gminie 1,2% ludności rolniczej (1,6% w woj. białostockim), wykształcenie średnie 10,1% (11,5% w woj.).

Wśród ludności nie posiadającej wykształcenia podstawowego przeważają kobiety (18,2%).

3.2. Warunki życia ludności

3.2.1. Zasoby i warunki mieszkaniowe

3.2.1.1. Zasoby mieszkaniowe gminy na tle powiatu bielskiego

Zasoby mieszkaniowe gminy Wyszki na tle zasobów mieszkaniowych powiatu bielskiego oraz podstawowe wskaźniki mieszkaniowe w roku 1998 ilustrują następujące dane:

Tabela nr 23

Wyszczególnienie	Gmina Wyszki	Powiat Bielski
Mieszkania	1851	22062
Izby	6729	82454
Pow. użytkowa mieszkań (m ²)	131308	1435681
Przeciętne:		
- liczba mieszkań na 1000M	342,2	344,8
- liczba izb w mieszkaniu	3,64	3,74
- liczba osób w mieszkaniu	2,92	2,86
- liczba osób na izbę	0,80	0,76
- pow. użytkowa mieszkania w m ² na osobę	24,3	22,8
- pow. użytkowa mieszkania w m ²	70,9	65,1

Źródło: Woj. podlaskie w r. 1998, US Białystok 1999 r.

Na tle woj. podlaskiego i pow. bielskiego ilość zasobów mieszkaniowych w gminie w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (nasylenie) przedstawiała się w stosunku do powiatu podobnie, zaś w stosunku do woj. korzystniej (w woj. podlaskim 304,8, w gminie 342,8 osób /1000 mieszk.).

3.2.1.2. Zmiany zasobów mieszkaniowych w gminie w latach 1970-1998

W okresie ostatnich 28 lat (1970-1998) liczba mieszkań w gminie zmalała o 19 mieszkań przy jednoczesnym wzroście izb mieszkalnych o 784 izby i powierzchni użytkowej o 26733 m². Oznacza to, że nowo budowane mieszkania są o wiele większe od tych które ubyłły w tym okresie.

Zmiany zasobów mieszkaniowych w gminie Wyszki w latach 1970-1998 ilustruje poniższa tabela.

Tabela nr 24

Lata	Mieszkania	Izby	Pow. użytkowa w m ²
1970	1930	5945	104575
1978	1748	6384	116046
1988	1778	6277	120857
1997	1850	6721	130865
1998	1851	6729	131308
Zmiany 1970-1998	-79	+784	+26733

Źródło: Roczniki statystyczne, US Białystok

3.2.1.3. Zmiana warunków mieszkaniowych wynikająca z potencjału mieszkaniowego

Wraz ze spadkiem ilości mieszkań przy jednoczesnym wzroście ilości izb mieszkalnych i wzroście powierzchni użytkowej, w powiązaniu ze spadkiem liczby mieszkańców gminy, obserwuje się zmiany w podstawowych wskaźnikach mieszkaniowych, świadcząca o poprawie sytuacji mieszkaniowej ludności gminy.

Zjawisko to ilustruje poniższa tabela.

Warunki mieszkaniowe w gminie Wyszki w latach 1970-1998

Tabela nr 25

Wyszczególnienie	1970	1978	1988	1998	1970 =100%
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	245,5	258,0	297,8	342,2	139,4
Liczba izb w mieszkaniu	3,08	3,65	3,53	3,64	118,2
Pow. użytkowa mieszkań w m ² / osobę	13,3	17,1	20,2	24,3	182,7
Liczba osób w mieszkaniu	4,07	3,87	3,36	2,92	71,7
Liczba osób na izbę	1,32	1,06	0,95	0,80	60,6
Pow. użytkowa mieszk. w m ²	54,2	66,4	68,0	70,9	13,08

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów statystycznych

3.2.1.4. Jakość mieszkań

O jakości mieszkań świadczy okres ich budowy, jakość materiałów budowlanych jak i też wyposażenie w podstawowe urządzenia infrastruktury technicznej.

Brak jest aktualnie danych statystycznych, aby można było dokładnie ocenić ten stan. Ostatnie dane pochodzą ze Spisu Powszechnego z 1988 r. Nie są one dziś miarodajne, gdyż od tamtego okresu dokonano w gminie wiele w zakresie wyposażenia i oprawy ich stanu technicznego. Pewne światło na jakość mieszkań w gminie może rzucić analiza zasobów mieszkaniowych indywidualnych gospodarstw rolnych. Dane pochodzą z Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r.

Analiza tej grupy zasobów mieszkaniowych jest reprezentatywna, ponieważ 83,5% ludności gminy stanowi ludność rolnicza. Z danych spisowych wynika, że w gminie w 1996 r. było 1346 gospodarstw rolnych. Można z dużą dozą prawdopodobieństwa przyjąć, że mieszkań rolników indywidualnych było także 1346. Mieściły się one 1146 budynkach mieszkalnych. W mieszkaniach tych zamieszkiwały 4672 osoby, czyli w 1 mieszkaniu zamieszkiwały 3,47 osoby (średnio w gminie 2,92 osoby w mieszkaniu).

Wiek budynków mieszkalnych rolników indywidualnych w gminie Wyszki na tle byłego woj. białostockiego przedstawia się następująco:

Tabela nr 26

Okres budowy	Gmina Wyszki		Wsie byłego woj. białostockiego	
	ogółem	%	ogółem	%
Razem	1146	100	46242	100
Przed 1944 r.	179	15,6	8464	18,3
1945-1960	362	31,7	14415	31,2
1961-1970	225	19,6	8596	18,6
1971-1980	202	17,6	8097	17,5
1981-1990	146	12,7	5201	11,2
1991-1996	32	2,8	1488	3,2

Źródło: Powszechny Spis Rolny, US Białystok 1997 r.

W gminie Wyszki udział mieszkań wybudowanych przed 1944 r. (a więc najstarszych) w ogólnej liczbie mieszkań rolników, jest mniejszy niż średnie we wsiach byłego woj. białostockiego. W pozostałych grupach jest podobny jak w ogólnej skali na wsiach byłego woj. białostockiego.

Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarne i inne urządzenia komunalne stanowi jeden z podstawowych elementów jakości zasobów mieszkaniowych. Sytuację w gminie w tym zakresie można ocenić na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r. przedstawiającego stan wyposażenia mieszkań rolników indywidualnych.

Wyposażenie indywidualnych gospodarstw rolnych w podstawowe urządzenia komunalne w gminie Wyszki na tle byłego województwa białostockiego (danych dla woj. podlaskiego brak).

Tabela nr 27

Urządzenia komunalne	Byłe woj. białostockie				Gmina Wyszki	
	Ogółem		w tym: wsie		Razem	%
	Razem	%	Razem	%		
Liczba gospodarstw rolnych łącznie z działkami rolnymi	66805	100	56240	100	1346	100
w tym posiadające:						
a) wodociąg sieciowy	262666	39,3	22570	40,1	332	24,7
b) wodociąg zagrodowy	8924	13,4	8098	14,4	192	14,3
c) kanalizację do dołu gnilnego	25536	38,2	22121	39,3	463	34,4
d) kanalizację sieciową	1142	1,7	450	0,8	-	-
e) sieć elektr. 380V	39023	58,4	35145	62,5	805	59,8
f) korzystający z gazu z butli	26383	38,5	22532	40,1	490	36,4
g) posiadający telefon	12781	19,1	10389	18,5	68	5,1

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r., US Białystok 1997 r., Obliczenia własne

Z powyższych danych wynika, że mieszkania ludności rolniczej w gminie Wyszki były w 1996 r. gorzej wyposażone niż średnio we wsiach byłego woj. białostockiego (z wyjątkiem wyposażenia w wodociąg zagrodowy).

3.2.1.5. Ruch budowlany

Na terenie gminy istnieje średni ruch budowlany w zakresie budownictwa mieszkaniowego. W latach 1990-1998 oddano do użytku następującą ilość mieszkań:

Tabela nr 28

Lata	Mieszkania oddane do użytku	
	Ogółem	w tym w budownictwie indywidualnym
1990	11	11
1991	13	13
1992	9	9
1993	12	12
1994	10	10
1995	9	9
1996	7	7
1997	6	6
1998	1	1
Razem 1990-1998	78	78

Źródło: Roczniki statystyczne woj. białostockiego, US Białystok, Podstawowe dane statystyczne wg. Miast i gmin, US Białystok

W latach 1990-1998 oddano do użytku 78 mieszkań czyli średniorocznie oddawano około 9 mieszkań. Od 1990 r. notuje się stopniowy spadek bud. mieszkaniowego.

3.2.2. Urządzenia obsługi ludności.

3.2.2.1. Oświata i wychowanie.

Sytuacja w szkolnictwie podstawowym i placówkach wychowania przedszkolnego na przestrzeni lat 1988 – 1998 przedstawia się następująco.

Tabela nr 29

Wyszczególnienie	1988 / 89	1995 / 96	1997 / 98
1. Placówki wychowania przedszkolnego w tym:	9	7	8
- oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	9	7	8
- dzieci w oddziałach	115	94	87
- nauczyciele	9	7	8
2. Szkoły podstawowe w tym:	9	7	8
- z klasami I - VIII	-	7	8
3. Uczniowie ogółem	761	722	744

4. Pomieszczeni do nauczania w tym: izby lekcyjne	56	56	66
5. Oddziały szkolne	51	46	51
6. Nauczyciele	62	68	77
7. Liczba uczniów na pomieszczenie	13,6	13	11
8. Liczba uczniów na oddział	14,9	16	15
9. Absolwenci	91	66	95

Źródło: Roczniki Statystyczne woj. białostockiego 1989, 1995, 1998,

W roku szkolnym 1999/2000 funkcjonowały na terenie gminy następujące szkoły:

Tabela nr 30

L.p.	Nazwa szkoły	Ilość klas 1)	Ilość uczniów	Ilość nauczycieli
1	SP Topczewo	8	123	13
2	SP Mierzwin	8	69	11
3	SP Mulawicze	7	81	12
4	SP Niewino Borowe	8	44	11
5	SP Strabla	8	103	16
6	SP Wyszki	8	127	23 – zespół szkół w Wyszkach
7	SP Falki			
8	Gimnazjum Wyszki	4	78	

1) w kolumnie liczba klas ujęto klasę zerową.

Ad.1 Szkoła Podstawowa w Topczewie murowana wybudowana w latach 90-tych dobudowane trzy kondygnacje,

Ad.2 Szkoła Podstawowa w Mierzwinie murowana, parterowa z poddaszem mieszkalnym, wybudowana w latach 50/60,

Ad.3 Szkoła Podstawowa w Mulawiczach murowana dwu kondygnacyjna,

Ad.4 Szkoła Podstawowa w Niewinie Borowym drewniana parterowa z poddaszem mieszkalnym,

Ad.5 Szkoła Podstawowa w Strabli, trzy kondygnacyjna murowana, wybudowana w latach 90-tych,

Ad.6 Zespół Szkół w Wyszkach (podstawowa i gimnazjum), dwukondygnacyjna, murowana, wybudowana w latach 80/90-tych. W opracowaniu dokumentacja rozbudowy – dobudowa gimnazjum i sali gimnastycznej,

Ad.7 Szkoła Podstawowa w Falkach, trzy kondygnacje, murowana, wybudowana w latach dziewięćdziesiątych.

3.2.2.2. Kultura

a) Gminny Ośrodek Kultury w Wyszkach

Jest to główny ośrodek szerzący kulturę na terenie gminy, który prowadzi działalność w ograniczonym wymiarze czasu (w godzinach wieczorowych).

b) Świetlica

Na terenie gminy funkcjonują świetlice w następujących wsiach, pełniące także funkcje na potrzeby sołectw (zebrania wiejskie, narady, zabawy, wesela): Bujnowo (łącznie z remizą strażacką), Filipy, Godzieby(łącznie z remizą strażacką), Łapcie, Malesze, Mierzwin Duży, Mulawicze, Niewino Borowe, Olszarnica, Pulsze (łącznie z remizą strażacką), Samułki Duże (łącznie z remizą strażacką), Strabla, Szpaki, Topczewo (łącznie z remizą strażacką), Wyszki (łącznie z remizą strażacką).

c) Biblioteki

Gminna Biblioteka publiczna istnieje przy Zespole Szkół w Wyszkach.

Sytuację w zakresie czytelnictwa w gminie w latach 1990 – 1997 ilustruje tabela:

Tabela nr 31

Lp.	Wyszczególnienie	Lata								
		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1.	Placówki biblioteczne (biblioteki, filie, punkty)	19	17	15	11	11	10	1	2	2
2.	Księgozbiór (tys woluminów)	31,8	32,1	32,3	32,2	32,3	32,1	9,6	20,4	20,3
3.	Czytelnicy	1306	1228	949	760	765	584	159	311	310
4.	Wypożyczenia (tys. woluminów)	27,9	22,4	16,5	12,2	12,7	9,1	2,2	6,5	7,8
5.	Liczba ludności na 1 placówkę	1470	1470	1500	1700	1800	1905	5595	2739	2704
6.	Księgozbiór na tysiąc Mieszkańców	5411	5468	5504	5550	5619	5619	1709	3723	3754
7.	Wypożyczenia na 1 czytelnika	21,4	18,2	17,4	16,0	16,6	15,5	13,7	20,7	25,0

Źródło: a) Kultura w woj. białostockim w latach 1990 – 1995, WUS Białystok,
b) Roczniki statystyczne woj. białostockiego,

d) Folklor

Na terenie gminy wyrabia się jeszcze rękodzieło ludowe jak: plecionki, dywany, wyroby stolarskie i inne.

Folklor przetrwał także w kultywowaniu obrzędów religijnych m.in. poprzez odpusty. Do najbardziej znanych i popularnych należy odpust na św. Antoniego (13 czerwca w Topczewie).

Używa się także strojów ludowych podczas uroczystości religijnych np. procesji.

Zachowała się także mowa, charakterystyczna dla wyznawców prawosławia w okolicach wsi Malesze.

e) Kościoły i miejsca kultu:

W następujących wsiach istnieją obiekty sakralne:

- Topczewo (katolicki) z kaplicami we wsi Mierzwin i Filipy,
- Wyszki (katolicki) z kaplicą we wsi Pulsze,

- Strabla (katolicki) z kaplicą we wsi Samułki,
- Malesze (prawosławny).

3.2.2.3. Zdrowie i pomoc społeczna

Z zakresu zdrowia i pomocy społecznej istniejąc na terenie gminy następujące urządzenia:

- Wiejskie Ośrodki Zdrowia we wsiach: Wyszki, Topczewo, Strabla,
- Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej w Wyszkach

3.2.2.4. Handel, usługi

Na sieć handlową w gminie składają się 25 sklepy, w tym 20 ogólnospożywczych oraz 1 stacja paliw w Wyszkach.

Sklepy istnieją w następujących miejscowościach: Falki, Malesze, Mulawicze, Niewino Borowe, Pulsze, Samułki Duże, Strabla, Szpaki, Topczewo, Wólka Pietkowska, Wyszki, Zalesie. Usługi istniejące na terenie gminy omówiono w pkt. 4.2.1.

3.2.2.5. Sport, turystyka, wypoczynek

Z zakresu sportu na terenie gminy istnieją tylko boiska przy Szkołach Podstawowych.

Do walorów turystyczno-wypoczynkowych gminy można zaliczyć elementy środowiska naturalnego wiążące się z przepływającą Narwią. Tereny wypoczynkowe znajdują się na terenie wsi Strabla, Samułki Duże i Samułki Małe, gdzie zlokalizowane są jak dotychczas indywidualne domki letniskowe.

3.2.2.6. Administracja, łączność

- a) Z zakresu administracji na terenie gminy istnieją następujące urządzenia:
- Urząd Gminy w Wyszkach,
  - Bank Spółdzielczy w Wyszkach,
  - Komisariat Policji w Wyszkach,
  - Parafia Rzymskokatolicka św. Andrzeja Apostoła w Wyszkach,
  - Nadleśnictwo Bielsk Podlaski w Wyszkach,
  - Biuro Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Wyszkach,
  - Parafia Rzymskokatolicka Wniebowstąpienia Pana Jezusa w Strabli,
  - Parafia Rzymskokatolicka św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Topczewie,
  - Parafia Prawosławna p.w. Piotra i Pawła w Maleszach.
- b) Z zakresu łączności istnieją Urzędy Pocztowe we wsiach: Topczewo, Strabla i Wyszki.

3.2.2.7. Inne usługi

- a) Remizy Ochotniczych Straży Pożarnych istnieją we wsiach: Topczewo, Wyszki, Samułki Duże, Zalesie Pulsze, Bujnowo, Godzieby, Mulawicze, Niewino Borowe,
- b) Baseny przeciwpożarowe istnieją we wsiach: Bujnowo, Falki, Filipy, Godzieby, Ignatki, Koćmiery, Kowale, Malesze, Mierzwin Mały, Mierzwin Duży, Mulawicze, Niewino Borowe, Niewino Popławskie, Bagińskie Małe, Pulsze, Samułki Duże, Sasiny, Sieški, Wodzki, Warpechy Nowe, Stacewicze, Stare Bagińskie, Szpaki, Topczewo, Warpechy Stare, Wólka Pietkowska, Wyszki, Zalesie, Wólka Zalewska, Zakrzewo, Niewino Leśne.
- c) Cmentarze istnieją we wsiach:
  - parafialne: Topczewo, Wyszki, Strabla, Pulsze, Malesze,
  - wojskowe: Falki Stare, Niewino Kamieńskie,
  - pojedyncze mogiły: Warpechy Nowe, Warpechy Stare.

4. Sfera produkcyjna

4.1. Wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, gospodarka leśna

Gmina dysponuje znacznymi zasobami użytków rolnych. Na 1 mieszkańca przypada tu 2,7 ha a więc 2,7 krotnie więcej niż w województwie podlaskim i 1,7 razy więcej niż w powiecie bielskim (0,98 ha w woj. i 1,58 ha w powiecie).

Użytki rolne w wielkości 14674 ha w 1998 r. stanowiły 71,1 % (59,5 % w województwie podlaskim i 73,0 % w powiecie bielskim).

W użytkach rolnych dominującą pozycję zajmują grunty orne (58,4 %). Podstawową formą własności użytków rolnych jest gospodarka indywidualna, we władaniu której znajduje się 98,5 % arealu.

Lasy zajmują 22,0 % powierzchni gminy, co jest poniżej średniej lesistości województwa podlaskiego (29,4 %).

Struktura użytkowania gruntów w gminie przedstawiona została szczegółowo w pkt. 1.1. niniejszego studium.

4.1.1. Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Według Instytutu Upraw Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, wartość ogólnego wskaźnika rolniczej przestrzeni produkcyjnej uwzględniającego wartość gleb, agroklimat, rzeźbę terenu i warunki wodne wynosi dla gminy Wyszki 57,9 punktów.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjna została omówiona szczegółowo w pkt. 1.5. niniejszego studium.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna gminy wykorzystana jest głównie do produkcji zbóż, bydła i trzody chlewnej.

4.1.2. Struktura indywidualnych gospodarstw rolnych

W gminie Wyszki funkcjonuje ogółem 1350 gospodarstw rolnych (łącznie z działkami rolnymi o pow. do 1 ha), zaś gospodarstw bez działek rolnych 1137. Średnie gospodarstwo rolne łącznie z działkami rolnymi liczy 11,8 ha, zaś bez działek rolnych 13,9 ha. (średnie gospodarstwo rolne w województwie podlaskim liczy 10,7 ha, a w powiecie bielskim 8,4 ha).

Najliczniej reprezentowane są gospodarstwa rolne o powierzchni 7 – 15 ha (41,1 % wszystkich gospodarstw), które skupiają 46,3 % powierzchni użytków rolnych w gminie, ale gospodarstwa 10-20 ha skupiają ich aż 66,3%.

Tabele 32, 33 ilustrują strukturę indywidualnych gospodarstw rolnych w gminie na tle byłego województwa białostockiego (danych dla nowego województwa podlaskiego brak).

Indywidualne gospodarstwa rolne i działki rolne wg. grup obszarowych w gminie Wyszki na tle byłego województwa białostockiego.

Tabela nr 32

Grupy obszarowe Użytków rolnych	Byłe woj. białostockie (wsie)		Gmina Wyszki	
	Razem	%	Razem	%
1	2	3	4	5
Ogółem	56240	100,0	1350	100
Do 1 ha	10345	18,7	213	15,8
1 – 2 ha	4192	7,5	64	4,7
2 – 3 ha	2716	4,8	35	2,6
3 – 5 ha	4970	8,8	104	7,7
5 - 7 ha	5722	10,2	112	8,3
7 – 10 ha	9014	16,0	217	16,1
10 – 15 ha	10705	19,0	337	25,0
15 – 20 ha	4899	8,7	154	11,4
20 – 30 ha	2875	5,1	91	6,7
30 – 50 ha	700	1,2	23	1,7
50 – 100 ha	68	0,3	-	-
100 – 200 ha	19	-	-	-
200 i więcej ha	15	-	-	-

Źródło; Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r. Urząd Statystyczny w Białymstoku 1997 r. Obliczenia własne.

Powierzchnia indywidualnych gospodarstw i działek rolnych wg. grup obserwowanych użytków rolnych w gminie Wyszki na tle byłego województwa białostockiego.

Tabela nr 33

Grupy obszarowe użytków rolnych	byłe woj. białostockie (wsie)		Gmina Wyszki	
	Razem	%	Razem	%
1	2	3	4	5
Ogółem	562660	100,0	15957	100
Do 1 ha	5873	1,0	120	0,8
1 – 2 ha	7958	1,4	136	0,9
2 – 3 ha	8703	1,5	118	0,7
3 – 5 ha	25549	4,5	583	3,7
5 – 7 ha	43099	7,7	897	6,2
7 – 10 ha	92912	16,5	2296	14,5
10 – 15 ha	156928	27,9	5051	31,8
15 – 20 ha	99175	17,6	3205	20,1
20 – 30 ha	79809	14,2	2612	14,4
30 – 50 ha	29021	5,2	939	5,9
50 – 100 ha	4983	0,9	-	-
100 – 200 ha	2948	0,5	-	-
200 i więcej ha	5704	1,1	-	-

Źródło: Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

4.1.3. Struktura zasiewów, zbiory, plony

Struktura zasiewów w gminie Wyszki w latach 1988 i 1996.

Tabela nr 34

Zasiewy	1988r. (ha) gosp. ind.	1996r. (ha)	
		Razem	Gosp. ind.
1	2	3	4
Zasiewy ogółem	9525	7186	7060
W tym:			
1. zboża ogółem	*3647	5588	5486
w tym: a) pszenica	659	679	679
b) żyto	2114	1626	1591
c) inne zboża	874	3283	3216
w tym:			
- jęczmień	-	111	111
- owies	-	454	454
- pszenżyto	251	251	231
d) mieszanki zbożowe	-	2464	2417
e) inne	-	3	3
2. ziemniaki	1229	811	806
3. przemysłowe	133	36	36
w tym: a) buraki cukrowe	37	34	34
4. uprawy pozostałe	**4516	751	732
a) pastewne	-	556	537
b) warzywa	-	51	51
c) truskawki	-	6	6

d) kukurydza	-	113	113
e) inne	-	25	25

Uwaga: * zboża podstawowe

** w uprawach pozostałych mieszczą się inne zboża

Źródło: a) Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1989 r.

b) Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1996 r. (aktualnych danych brak) wynosiła 7060 ha, co stanowiło 74,1 % zasiewów z 1988 r. Spadły głównie zasiewy żyta i ziemniaków, zaś wzrosły zasiewy pszenicy.

W strukturze zasiewów dominują zboża (77,7% zasiewów), wśród których prym wiodą mieszanki zbożowe i żyto.

W latach 1989-1996 spadły w gminie zbiory we wszystkich gatunkach upraw a także spadły plony z wyjątkiem ziemniaków, żyta i pszenicy. W 1997r. sytuacja uległa poprawie.

Plony i zbiory zbóż i ziemniaków w indywidualnych gospodarstwach rolnych w latach 1988, 1996, 1997 w gminie Wyszki.

Tabela nr 35

Wyszczególnienie	1988		1996		1997
	zbiory w t.	plony w q z ha	zbiory w t.	plony w q z ha	plony w q z ha
1	2	3	4	5	6
1. zboża ogółem	13316	23,6	12246,7	22,3	23,8
w tym: pszenica	1724	26,2	1711,2	25,2	26,9
żyto	4228	20,0	3182,0	20,0	22,0
jęczmień	311	27,0	264,9	23,9	25,0
owies	1270	25,0	953,4	21,0	23,0
pszenżyto	602	24,0	573,7	24,8	25,9
mieszanki zbożowe	-	-	5559,1	23,0	24,0
2. ziemniaki	24580	200,0	17274,3	213,0	140,0

Źródło; a) Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1989 r.

b) Produkcja głównych ziemioplodów rolnych, upraw ogrodnich i pastewnych w 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

c) Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1998 r. U.S. Białystok.

4.1.4. Hodowla

Pogłowie podstawowych zwierząt gospodarskich w gminie Wyszki w latach 1988 i 1996.

Tabela nr 36

Wyszczególnienie	1988 r.	1996 r.	
		Ogółem	Gosp. Ind.
1	2	3	4

1. bydło - szt. fizycznie	10283,0	9301,0	9301,0
na 100 ha uż. rolnych	73,7	69,8	70,8
w tym: krowy – szt. fizycznie	5209,0	4853,0	4853,0
na 100 ha uż. rolnych	37,3	36,4	36,9
2. trzoda chlewna – szt. fiz.	10306,0	6879,0	5941,0
na 100 ha uż. rolnych	73,9	51,9	45,2
W tym lochy – szt. fizycznie	1071,0	720,0	602,0
na 100 ha uż. rolnych	7,7	5,4	4,6
3. owce – szt. fiz.	4795,0	261,0	261,0
na 100 ha uż. rolnych	34,4	2,0	2,0
4. konie – szt. fizycznie	961,0	471,0	471,0
na 100 ha uż. rolnych	6,9	2,9	2,9

Źródło: a) Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1989 r.

b) Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

Głównymi kierunkami produkcji zwierzęcej w gminie Wyszki jest hodowla bydła i trzody chlewnej.

W przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych, w gminie jest większa obsada bydła niż w województwie podlaskim (54) i mniejsze trzody chlewnej (77).

Pozostałe dziedziny hodowli także odgrywają pewną rolę. Spis Rolny z 1996 r. wykazuje następujący stan pozostałych zwierząt w gospodarce indywidualnej:

Pogłowie pozostałych zwierząt hodowlanych w gminie Wyszki w 1996 r.

Tabela nr 37

Wyszczególnienie	Gmina
- kozy	3
- króliki	202
- zwierzęta futerkowe	45
- drób ogółem	19466
w tym: kury	14727
gęsi	4284
kaczki	217
indyki	235
pozostałe	3

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

4.1.5. Urządzenia obsługi rolnictwa

Na terenie gminy Wyszki funkcjonują następujące urządzenia obsługi rolnictwa:

- zlewnie mleka istnieją we wsiach: Bujnowo, Falki, Filipy, Godzieby, Łyse, Malesze, Mulawicze, Niewino Borowe, Bagińskie Stare, Pulsze, Samułki Małe, Topczewo, Wypychy, Zalesie.

- usługi weterynaryjne istnieją we wsi: Wyszki.

Ciągniki i środki transportowe

Według Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r. w Wyszki w rolnictwie indywidualnym pracowało 869 ciągników. Na 100 ha użytków rolnych przypada 6,8 ciągników, zaś na 100 gospodarstw rolnych przypada 66,3 ciągników tj. 1,6 razy więcej niż przeciętnie w kraju (42,5). Na 1 ciągnik przypadało 14,7 ha użytków rolnych (w kraju 13,7).

Wyposażenie rolnictwa w maszyny i urządzenia w gminie Wyszki w 1996 r.

Tabela nr 38

Lp	Wyszczególnienie	Gmina Wyszki		
		Ogółem	w tym gosp. ind.	gosp. uspołecz.
1	2	3	4	5
1.	ciągniki	907	896	11
2.	samochody osobowe	618	596	22
3	samochody ciężarowe do 2 t. ładown.	27	22	5
4	samochody ciężarowe pow. 2 t. ład.	7	6	1
5	przyczepy ogółem	124	114	10
6	przyczepy powyżej 6 t. ładown.	16	12	4
7	kombajny zbożowe	33	30	3
8	kombajny ziemniaczane	17	17	-
9	kombajny buraczane	-	-	-
10	siloso kombajny samobieżne	-	-	-
11	siloso kombajny pozostałe	6	5	1
12	rozsiewacze nawozów	376	372	4
13	rozrzutniki obornika	578	576	2
14	kosiarki ciągnikowe	581	581	-
15	ładowacze chwytakowe	62	61	1
16	kopaczki do ziemniaków	533	533	-
17	sadzarki do ziemniaków	355	355	-
18	przyczepy zbierające	221	221	-
19	prasy zbierające	96	95	1
20	opryskiwacze ciągnikowe polowe	231	227	4
21	opryskiwacze ciągnikowe sadownicze	7	7	-
22	dojarki bańkowe	415	415	-
23	dojarki rurociągowe	3	3	-
24	schładzarki do mleka konwiowe	45	45	-
25	schładzarki do mleka zbiornikowe	36	36	-
26	sortowniki	-	-	-
27	linie technologiczne	-	-	-
28	agregaty uprawowe	3	1	2

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

Na 1350 gospodarstw i działek rolnych 66,4 % gospodarstw posiadało samochody osobowe, 44,1 % samochody ciężarowe do 2 ton ładowności oraz 1,6% samochody ciężarowe powyżej 2 ton ładowności.

Maszyny i urządzenia rolnicze

Wśród maszyn ogólnego przeznaczenia na 100 ha zasiewów przypadało 8 rozrzutników obornika, 5,3 rozsiewaczy nawozów, 3,2 ciągnikowych opryskiwaczy polowych, a na 100 ha użytków rolnych 0,5 ładowaczy chwyதாகowych.

Kombajny zbożowe posiadało 2,2 gospodarstw rolnych, silosokombajny 0,4 %, przyczepy zbierające 16,3 % a prasy zbierające 7 %.

Na 100 ha upraw ziemniaków przypadły w gminie 66 kopaczek do ziemniaków, 44 sadzarki do ziemniaków i 2,1 kombajn do ziemniaków. Dojarki posiadało 31 % gospodarstw rolnych, zaś schładzarki do mleka 6 % gospodarstw. Na 1 dojarkę do mleka przypada 12 krów.

4.1.6. Zabudowa rolnicza i jej wyposażenie

Okres budowy budynków w indywidualnych gospodarstwach rolnych w gminie Wyszki w 1996 r.

Tabela nr 39

okres budowy	Budynki mieszkalne		Budynki inwentarskie		Budynki wielofunkcyjne		Stodoły		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Razem	1146	100,0	1460	100,0	164	100,0	1030	100,0	
Przed 1944 r.	179	15,6	49	3,4	12	7,3	51	5,0	
1945 – 1960	362	31,7	358	24,5	41	25,0	223	21,7	
1961 – 1970	225	19,6	374	25,6	33	20,1	303	29,4	
1971 – 1980	202	17,6	360	24,7	36	22,0	289	28,1	
1981 – 1990	146	12,7	232	15,9	32	19,5	124	12,0	
1991 – 1996	32	2,8	87	5,9	10	6,1	40	3,8	

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997

Wyposażenie indywidualnych gospodarstw rolnych w podstawowe urządzenia komunalne w gminie Wyszki na tle byłego woj. białostockiego w 1996 r.

Tabela nr 40

Urządzenia komunalne	Byłe woj. białostockie		Gmina Wyszki	
	Ogółem	%	Ogółem	%
1	2	3	4	5
Liczba gospodarstw rolnych łącznie z działkami rolnymi	56240	100,0	1350	100,0
W tym posiadające:				
a) wodociąg sieciowy	22570	40,1	332	24,6
b) wodociąg zagrodowy	8098	14,4	192	14,2
c) kanalizację sieciową	450	0,8	-	-
d) kanalizację do dołu gnilnego	22121	39,3	463	34,3

e) sieć elektryczną 380 V	35145	62,5	490	36,3
f) gaz z butli	22532	40,1	490	36,3
g) telefon	10389	18,5	68	5,0

Zródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

Jak wynika z tabeli 40 gospodarstwa rolne w gminie Wyszki są gorzej wyposażone w urządzenia komunalne niż wsie byłego województwa białostockiego (brak danych dla woj. podlaskiego).

4.1.8. Gospodarka leśna

Ogólna powierzchnia lasów w gminie wynosi 4542 ha, co stanowi 22% powierzchni gminy.

Gospodarkę leśną prowadzi nadleśnictwo Bielsk Podlaski. Lasy prywatne zajmują 3216 ha. co stanowi 70,8% ogólnej powierzchni lasów.

Szczegółowe omówienie problematyki leśnej zawiera punkt 1.6 studium.

4.2. Pozarolnicza działalność gospodarcza

4.2.1. Przemysł, rzemiosło, usługi.

Działalność gospodarczą na terenie gminy Wyszki prowadzą 133 podmioty gospodarcze, w tym 105 osób fizycznych według następujących sekcji:

Tabela nr 41

Wyszczególnienie	Ogółem	Spółdzielnie	Spółki cywilne	Osoby fizyczne	Inne
1	2	3	4	5	6
Razem	133	2	3	105	23
W tym: sektor publiczny	14	-	-	-	-
Sektor prywatny	19	-	-	-	-
SEKCJE EKD					
- rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	12	2	-	6	4
- działalność produkcyjna	15	-	-	15	-
- budownictwo	27	-	-	23	4
- handel i naprawy	35	-	1	33	1
- hotele i restauracje	1	-	-	1	-
- transport i łączność	10	-	-	8	2
- pośrednictwo finansowe	1	-	-	-	1
- obsługa nieruchomości	4	-	-	4	-
- edukacja	8	-	-	8	-
- ochrona zdrowia	5	-	1	2	2
- pozostała działalność usł.	15	-	1	5	9

Zródło: Podmioty gospodarki narodowej w woj. podlaskim w czerwcu 1999 r., US Białystok 1999 r.

Na terenie gminy zarejestrowane były w 2000 r. następujące zakłady usługowe:

a) we wsi Wyszki:

- usługi budowlane – 2 zakłady
- maszynopisanie, pisanie podań – 1 zakład
- usługi sanitarno-weterynaryjne – 1 zakład
- handel – 4 zakłady
- punkt skupu bydła i trzody chlewnej – 2 zakłady
- handel hurtowy „PHPU WBS” usługi tartaczne – 1 zakład
- usługi transportowe – 2 zakłady

b) we wsi Strabla:

- usługi budowlane – 10 zakładów
- handel – 11 zakładów
- usługi transportowe – 1 zakład
- stolarstwo – 1 zakład
- betoniarstwo – 1 zakład
- gastronomia – 1 zakład
- zakład produkcyjny – 1 zakład

c) we wsi Mulawicze:

- usługi budowlane – 3 zakłady
- handel – 2 zakłady

d) we wsi Niewino Borowe:

- zduństwo – 1 zakład
- usługi transportowe – 2 zakłady
- drwal i pilarstwo – 1 zakład
- handel – 1 zakład

e) we wsi Topczewo

- usługi budowlane – 3 zakłady
- handel – 3 zakłady
- usługi transportowe – 1 zakład
- usługi stolarskie i drzewne – 2 zakłady
- usługi leśne – 1 zakład

f) we wsi Sasiny:

- usługi budowlane – 1 zakład
- usługi transportowe – 1 zakład

g) we wsi Łyse

- handel – 1 zakład
- usługi budowlane – 1 zakład

h) we wsi Ignatki

- handel – 1 zakład
- usługi pilarskie – 1 zakład

i) we wsi Filipy:

- usługi budowlane – 2 zakłady
- handel – 1 zakład
- usługi inseminacyjne – 2 zakłady
- instalatorstwo anten TV – 1 zakład

j) we wsi Górskie:

- handel – 1 zakład
- usługi transportowe – 1 zakład

k) we wsi Niewino Popławskie:

- usługi transportowe – 1 zakład

l) we wsi Wólka Pietkowska:

- usługi budowlane – 2 zakłady
- handel – 1 zakład

m) we wsi Trzeszczkowo:

- handel – 1 zakład

n) wsi Wypychy:

- handel – 1 zakład

o) we wsi Pulsze:

- usługi budowlane – 1 zakład
- handel – 1 zakład

p) we wsi Zalesie:

- unasiennianie zwierząt – 1 zakład

q) we wsi Kowale:

- handel – 1 zakład

r) we wsi Budlewo:

- handel – 1 zakład

- s) we wsi Niewino Leśne:
- usługi transportowe – 1 zakład
- t) we wsi Osówka:
- usługi budowlane – 1 zakład
- u) we wsi Falki:
- usługi transportowe – 1 zakład
  - handel – 1 zakład
- v) we wsi Warpachy Stare:
- usługi budowlane – 1 zakład
  - handel – 1 zakład
  - młynarstwo – 1 zakład
- w) we wsi Samułki Duże:
- usługi budowlane – 1 zakład
  - handel – 2 zakłady
- x) we wsi Wodźki:
- handel – 1 zakład
- y) we wsi Malesze:
- handel – 1 zakład
- z) we wsi Mierzwin Mały:
- usługi inseminacyjne
- aa) we wsi Mieszuki:
- usługi budowlane – 1 zakład
- bb) we wsi Kamienny Dwór:
- wyrób ciastek i wyrobów cukierniczych – 1 zakład
- cc) we wsi Godzieby:
- usługi budowlane – 1 zakład
  - usługi transportowe – 1 zakład
- dd) we wsi Bagińskie:
- wyrób z drewna – 1 zakład
- ee) we wsi Bujnowo:

- usługi transportowe – 1 zakład.

4.2.2. Tereny powierzchniowej eksploatacji surowców

Zagadnienie omówiono w pkt. 1.3. niniejszego studium

4.2.3. Budżet gminy

Budżet gminy Wyszki, zarówno po stronie dochodów, jak też wydatków wykazuje tendencję rosnącą. Roczne dochody i wydatki ogółem w latach 1995 – 1998 zwiększyły się prawie 2 razy.

Budżet gminy Wyszki w latach 1995 – 1998

Tabela 42

lata	dochody				Wydatki			
	ogółem w tys. zł.	w zł. na 1 m.	w tym podatki i opłaty lokalne		ogółem w tys. zł.	w zł. na 1 m.	w tym na inwestycje	
			ogółem w tys. zł	w zł. na 1 M			ogółem w tys. zł	w zł. na 1 M
1995	2457,2	428,2	610,7	106,4	2463,4	429,2	508,0	88,5
1996	3416,4	600,8	789,3	138,8	3422,2	601,8	576,0	101,3
1997	4080,5	736,0	929,6	167,7	4061,0	732,5	536,0	96,7
1998	4858,7	892,5	838,2	155,0	4906,5	901,3	765,3	136,1

Źródło: a) Rocznik statystyczny woj. białostockiego 1996 r.

b) Budżety gmin w latach 1996 – 1997, U.S. w Białymstoku 1998 r.

W 1998 r. dochody i wydatki budżetowe gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy w porównaniu z województwem i powiatem kształtowały się następująco:

Tabela 43

Wyszczególnienie	Wyszki	Powiat bielski	Woj. podlaskie
1	2	3	4
- dochody ogółem na 1 M w zł. w tym podatki i opłaty lokalne	892,5 154,0	886,7 202,9	974,2 198,8
- wydatki ogółem na 1 M w zł. w tym na inwestycje	901,3 136,1	937,3 218,8	993,0 221,3

Warto zauważyć, że dochody i wydatki budżetowe w przeliczeniu na mieszkańca gminy Wyszki są podobnie jak w powiecie bielskim i niższe niż w województwie podlaskim.

Udział inwestycji w wydatkach budżetowych wynosi 15%, gdy w powiecie bielskim stanowi on 22,5% a w woj. podlaskim 21,6%.

4.2.4. Mienie gminy

Wykaz mienia komunalnego na koniec 1999 r.

Tabela 44

L.p.	Miejscowość	Nr geod. działki	Pow. w m ²	Uwagi
1	2	3	4	5
1.	Bagińskie	86/1	181	
	Razem		181	
2.	Budulewo	43/14	4710	hydrofornia
		42/4	150	hydrofornia
	Razem		4860	
3.	Bujnowo	232	7600	
		112	5800	
		260	3600	
		262/2	4100	dzierżawa
		343/1	1300	
		106/2	1300	
		149	6000	
		337/1	1000	OSP Bujnowo
		337/2	1300	były sklep
	Razem		32000	
4.	Falki Stare	253/8	690	basen p.poż.
		208	6450	dzierżawa
		289	20750	szkoła
		207/6	2549	dzierżawa
	Razem		30439	
5.	Falki Filipy	252/4	660	
		342/3	5900	
		180/3	2090	
	Razem		8650	
6.	Kamienny Dwór	6/2	11800	dzierżawa
		2/35	552	studnia głębinowa, budynek hydroforni
		2/34	508	droga dojazdowa
		11/4	583	studnia głębinowa
	Razem		13443	
7.	Kożuszki	31/2	900	
	Razem		900	

8.	Łapcie	66/1	1440	dzierżawa
	Razem		1440	
9.	Luczaje	49/3	4220	
	Razem		4220	
10.	Malesze	376	7100	
		417	6300	dzierżawa
		418	7500	dzierżawa
		362	1500	
		336/2	3700	dzierżawa
		338/2	1300	dzierżawa
		379/1	6400	
		303	6100	dzierżawa
		316	5400	dzierżawa
		327/1	1100	użyt.wiecz.SM Bielsk Podl.
		329/1	2751	była baza SKR
		329/2	5256	światlica
		327/2	1300	
		389	18200	szkoła
		325	2500	
		380/2	2211	
	Razem		78618	
11.	Mierzwin Duży	105	1880	dzierżawa
	Razem		1880	
12.	Mierzwin Mały	39/2	80	
		66/4	1908	
		37	16810	szkoła
	Razem		18798	
13.	Moskwini	28/2	1900	
	Razem		1900	
14.	Mulawicze	86/9	1700	
		95/4	1200	
		51/7	1300	
		272	10800	szkoła
	Razem		15000	
15.	Niewino Borowe	114/2	3540	
		137/1	2610	dzierżawa
		131/4	360	użyt.wiecz. SM
		64	12540	szkoła
	Razem		19050	
16.	Niewino Leśne	100	0	zwrot 1998
		118/13	3000	
	Razem		3000	
17.	Kowale Łubice	110/3	1860	
	Razem		1860	
18.	Olszanica	57/5	400	
		59/3	1490	
		59/5	5000	

	Razem		6890	
19.	Pulsze	52/1	1689	budynek 8 rodz.
		52/2	18303	szkoła
	Razem		19992	
19.	Sasiny	46a/14,35/5,38/1,38/2	35750	
	Razem		35750	
20.	Sieński	136/2	4900	dzierżawa
		136/8	10700	dzierżawa
	Razem		15600	
20.	Stacewicz	44	5680	
		47/1	5420	
		51/5	584	
		39/7	910	
		39/2	1190	
		39/5	1270	
		36/2	1010	
		48/14	2720	dzierżawa
	Razem		18784	
21.	Samułki Duże i Małe	271/1	270	
		210/2	1950	
		269/1	1190	
		269/5	2370	
		271/6	910	
		245/3	4240	
	Razem		10930	
	ogółem 21 wsi		344185	
22.	Strabla Łyse	876/3	1500	
		183	2900	
		272	2500	
		388	1000	
		351	1200	
		352	4400	
		542/1	100	
		542/2	100	
		598	16900	szkoła
		876/5	4900	dzierżawa
		876/7	7800	dzierżawa
		1167	2446	
		1172	789	
		1174	799	
		1178	798	
		1180	798	
		1181	794	
		1182	798	
		1184	797	
		1186	796	
		1191	18	
		1192	18	

		393	12500	użyt.wiecz.STW
		165	1000	użyt.wiecz.SM Łapy
		482/1	1743	
		484/2	2623	
		484/3	1114	
		484/4	1113	
		484/5	1112	
		484/7	1042	
		484/10	1041	
		484/11	1040	
		562/4	1033	
		478/3	25200	
		480/16	3700	
	Razem		106421	
23.	Szczepany	26/1	4540	
	Razem		4540	
24.	Szpaki	262	3000	
		230/2	386	
	Razem		3386	
25.	Topczewo	120/2	300	
		157/11	700	
		392	4300	
		157/4	2900	
		190	700	
		163	3300	
		356/1	9400	szkoła
		356/2	3500	OSP Topczewo
	Razem		25100	
26.	Trzeszczkowo	11/1	5800	
		118	1400	
		78	2200	
	Razem		9400	
27.	Wólka Zalewska	13	1400	dzierżawa
		16	1600	
		49/5	1500	
		51/1	1500	dzierżawa
		53	3200	dzierżawa
		71	4200	
	Razem		13400	
28.	Wodzki	110/5	4100	
		110/4	22000	dzierżawa
	Razem		26100	
29.	Wyszki	114/4	5700	dzierżawa
		14	1400	
		31/2	500	
		86/2	1100	
		168/2	500	studnia głębinowa
		98/9	6000	lecznica

		79/22	4626	ZUK
		85/28	1000	b.plac GS
		78/3	5000	stacja paliw
		85/33	850	śmietnik
		85/34	231	garaże
		85/36	1308	bud. 6-cio rodzinny
		85/37	1638	
		85/38	530	
		85/35	1159	bud. 18-to rodzinny
		85/24	1800	
		85/26	3800	b. plac GS
		79/17	6400	SpiUR
		78/8	9400	SpiUR
		47/3	10	droga
		98/22	1600	hydrofornia
	Razem		52952	
30.	Zalesie Stare	86/3	100	
		89	1710	
	Razem		1810	
31.	Zdrojki	50/1	8300	dzierżawa
		50/2	2800	
		58/1	3700	b. baza SKR-u
	Razem		14800	
	ogółem 20 wsi		257909	
	OGÓLEM		602094	

Wykaz mienia gminy

Tabela nr 45

L.p.	Miejscowość	Nr geod. działki	Pow. w m ²	Uwagi
1.	Bagińskie	45	6700	Kopalnia piasku
		1	1700	Grzebowisko zwierzęce
	Razem		8400	
2.	Budlewo	13	5590	Kopalnia piasku
	Razem		5590	
3.	Bujnowo	44	2600	Kopalnia piasku
		165	10100	Kopalnia żwiru
		436	14400	Kopalnia piasku
		437	4400	Grzebowisko zwierzęce
		438	7500	Kopalnia gliny
	Razem		39000	
4.	Falki	244	660	Cmentarz wojskowy
		163	5270	Kopalnia żwiru i piasku
		187	4230	Plac do przechowywania ziemniaków
	Razem		10160	
5.	Filipy	232/1	1640	Wodopój
		232/2	2490	Wodopój
		287	9980	Kopalnia piasku

		215	5040	Kopalnia żwiru
	Razem		19150	
6.	Gawiny	110	1000	Grzebowisko zwierząt
		55	2900	Moczysko
		82	2100	Kopalnia gliny
	Razem		6000	
7.	Godzieby	162	3900	Użytki kopalne
		137	2900	Użytki kopalne
		117	300	Strażnica OSP
	Razem		7100	
8.	Górskie	24	70	Wodopój
		28	900	Kopalnia piasku
		42	7600	Kopalnia gliny
		91	1120	Kopalnia piasku
		1	5250	Użytki kopalne
	Razem		14940	
9.	Ignatki	36	4080	Użytki kopalne
	Razem		4080	
10.	Kalinówka	68	6660	Wodopój
		88	4640	Plac wiejski
	Razem		11300	
11.	Koćmiery	5	1100	Kopalnia gliny
		63	1700	Kopalnia piasku
		81	900	Grzebowisko zwierzęce
		94	2400	Maczalnia lnu
	Razem		6100	
12.	Kowale Łubice	10	2520	Wodopój
		45	1510	Kopalnia gliny
		61	4210	Kopalnia piasku
		90	660	Kopalnia żwiru
		95	650	Grzebowisko zwierzęce
	Razem		9550	
13.	Kożuszki	61	2640	Kopalnia gliny
		92	4110	Grzebowisko zwierzęce
		110	3120	Kopalnia żwiru
		1	14910	Plac wiejski
	Razem		24780	
14.	Łapcie	64	7240	Plac sportowy
		65	100	Tereny osiedlowe
		29	3090	Grzebowisko zwierzęce
		63	2020	Kopalnia piasku
	Razem		12450	
15.	Łuczaje	16	4510	Moczalnia lnu
		23	2640	Grzebowisko zwierzęce
		24	5490	Kopalnia żwiru
		51	240	Wodopój
		40	3350	Kopalnia gliny
	Razem		16230	

16.	Mierzwin Duży	29/1	650	Wodopój
		29/2	1350	Wodopój
		8	1790	Kopalnia żwiru
		133	1320	Kopalnia żwiru
	Razem		5110	
17.	Malesze	244	4500	Kopalnia gliny
		427	1200	Wodopój
		464	500	Wodopój
		499	7700	Ogród szkolny
		551	5800	Mocznia lnu
		562	18800	Kopalnia piasku
		563	12400	Grzebowisko zwierzęce
		647	12100	Kopalnia piasku
		682	5600	Kopalnia gliny
	Razem		68600	
18.	Mierzwin Mały	57	1450	Kopalnia żwiru
		99	210	Kopalnia gliny
	Razem		1660	
19.	Mieszuki	52	2430	Grzebowisko zwierzęce
		66	840	Grunty ogólnowiejskie
		67	650	Grunty ogólnowiejskie
		68	2270	Plac wiejski
		69	1850	Kopalnia gliny i piasku
		169	950	Kopalnia gliny
	Razem		8990	
20.	Moskwina	26	1600	Zbiornik wody
		27	2300	Kopalnia żwiru
	Razem		3900	
21.	Mulawicze	56	4300	Kopalnia piasku
		57	300	Cmentarz wojskowy
		125	9400	Grzebowisko zwierzęce
		203	3000	Kopalnia gliny
		265	1100	Świetlica i garaż OSP
	Razem		18100	
	Ogółem wsi 21		301190	
22.	Niewino Borowe	31	2130	Kopalnia gliny
		196	4440	Grzebowisko zwierząt
	Razem		6570	
23.	Niewino Kamińskie	138	5230	Mocznia lnu
		128	1400	Grzebowisko zwierzęce
		126	4600	Kopalnia gliny
		131	260	Cmentarz wojskowy
	Razem		11490	
24.	Niewino Leśne	77	19400	Mocznia lnu
		79	20300	Plac wiejski
		82	5700	Kopalnia piasku
	Razem		45400	
25.	Niewino Popławskie	16	8950	Mocznia lnu

		28	6430	Kopalnia piasku
	Razem		15380	
26.	Niewino Stare	197	3360	Wodopój
		214	7550	Użytki kopalne
	Razem		10910	
27.	Olszanica	28/3	3300	Kopalnia żwiru i piasku
	Razem		3300	
28.	Osówka	85	2100	Kopalnia piasku
		144	1000	Kopalnia gliny
		145	1000	Plac wiejski
		146	600	Tereny zieleni
		147	5100	Kopalnia żwiru
		107	1000	Plac wiejski
		108	1000	Plac wiejski
	Razem		11800	
29.	Pierzchały	25	1060	Kopalnia gliny
		31/66	9300	Plac po szkole
	Razem		10360	
30.	Pulsze	108/1	4040	Strażnica OSP
		10	3310	Grzebowisko zwierzęce
		104	6470	Kopalnia żwiru
		127	5290	Kopalnia piasku
		281	4510	Kopalnia żwiru
		81	4940	Kopalnia gliny
	Razem		28560	
31.	Samułki Duże i Małe	445	15050	Doły na ziemniaki
		283	11720	Doły na ziemniaki
		491	5000	Kopalnia żwiru
		503	11510	Kopalnia piasku
		264	1150	Przystań dla czółen
		410	11340	Plac sportowy
		370	6730	Grzebowisko
		239	3750	Strażnica OSP
	Razem		66250	
32.	Sasiny	5	7660	Kopalnia piasku
	Razem		7660	
33.	Sieński	118	900	Basen p.poż
		171	5800	Kopalnia piasku
		186	5900	Kopalnia żwiru
	Razem		12600	
34.	Strabla Łyse	255	11300	Plaża
		416	8100	Plaża
		469	800	Kopalnia piasku
		129	2700	Świetlica wiejska
	Razem		22900	
35.	Stacewicze	13	2830	Kopalnia żwiru
		107	2900	Kopalnia gliny
		119	1220	Grzebowisko zwierzęce

		9	7040	Plac wiejski
		10	440	Plac pod remizą
	Razem		14430	
36.	Szpaki	148	2800	Kopalnia żwiru
		276	2500	Kopalnia żwiru
		363	1900	Kopalnia żwiru
		371	7200	Kopalnia żwiru
		164a	14200	Kopalnia piasku
		302	2500	Użytek kopalny
		202	4600	Plac wiejski
		114	10100	Użytki kopalne
		203	900	Użytki kopalne
		290	9600	Plac wiejski
		229a	500	Basen p.poż
	Razem		56800	
37.	Topczewo	230/1	2000	Użytki kopalne
		150/1	1700	Grzebowisko zwierzęce
		158	2900	Kopalnia piasku
		212	9300	Kopalnia żwiru
	Razem		15900	
38.	Trzeszczkowo	116	400	Plac wiejski
		22	4800	Kopalnia piasku
		112	2200	Grzebowisko zwierzęce
	Razem		7400	
39.	Warpechy Nowe	61	3300	Kopalnia żwiru
		89	300	Cmentarz
	Razem		3600	
40.	Warpechy Stare	115	8980	Mocznalnia lnu
		176	2110	Kopalnia gliny
		191/1	1300	Kopalnia żwiru
		191/2	7820	Kopalnia żwiru
		201	6760	Kopalnia piasku
		202	2450	Grzebowisko zwierzęce
		248	150	Cmentarz powojenny
		220	14450	Plac po szkole
	Razem		44020	
41.	Wyszki	153	2800	Kopalnia piasku
		53/1	500	Sadzawka
		124/2	500	
		18	3100	Strażnica OSP
	Razem		6900	
42.	Wodzki	95	3000	Kopalnia piasku
		127	2000	Kopalnia gliny
	Razem		5000	
43.	Wypychy	38	900	Plac użyt. Publicznej
		9	2500	Kopalnia piasku
		15	1490	Kopalnia gliny
	Razem		4890	

44.	Zakrzewo	8	790	Wspólny staw
		24	370	Wodopój
		13	2810	Kopalnia piasku
	Razem		3970	
45.	Zalesie	98/2	2400	Użytek kopalny
		135	100	Plac wiejski
		159	1400	Użytek kopalny
	Razem		3900	
46.	Wólka Pietkowska	181	10600	Kopalnia gliny i piasku
		74	6100	Kopalnia żwiru
	Razem		16700	
47.	Bogusze	19	3300	Kopalnia gliny
		73	690	Plac wspólny
		92	3310	Kopalnia żwiru
		96	1400	Kopalnia żwiru
	Razem		8700	
OGÓŁEM			746580	

Wykaz mienia komunalnego będącego we współwłasności

Tabela 46

L.p.	Miejscowość	Nr działki	Pow. w m ²	Udział	Uwagi
1.	Bujnowo	303	12100	½	6050
		32	4100	½	2050
		108	3400	½	1700
	Razem		19600		9800
2.	Filipy	241	4130	½	2065
		202	2490	½	1245
	Razem		6620		3310
3.	Malesze	317	5400	2/3	3600
		352	3300	½	1650
		413	6400	½	3200
		336/1	2100	½	1050
	Razem		17200		9500
4.	Mierzwin Duży	126	4320	1/5	864
	Razem		4320		864
5.	Moskwini	22	3200	½	1600
	Razem		3200		1600
6.	Niewino Borowe	111	1630	½	815
	Razem		1630		815
7.	Ostrówek	13	3500	1/3	1167
	Razem		3500		1167
8.	Osówka	105	9900	1/6	1650
	Razem		9900		1650
9.	Strabla Łyse	187	3200	½	1600
	Razem		3200		1600
10.	Stacewicze	224	250	¼	62
		42/1	1220	¼	305
		42/1	1200	¼	300

		42/2	2320	¼	580
	Razem		4990		1247
11.	Topczewo	121	1000	¼	250
	Razem		1000		250
12.	Warpechy Stare	229	5760	2/3	3840
	Razem		5760		3840
13.	Wyszki	10	1100	½	550
		49	6200	½	3100
	Razem		7300		3650
	OGÓLEM				39293

5. Komunikacja

System komunikacyjny gminy Wyszki stanowią:

- sieć drogowa
- linia kolejowa
- komunikacja autobusowa.

5.1. Sieć drogowa

5.1.1. Struktura funkcjonalno-techniczna

5.1.1.1. Drogi wojewódzkie (była krajowa i powiatowa)

Nr 681 Roszki Wodзки – Łapy – Poświętne – Brańsk – Ciechanowiec wg rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie ustalenia wykazu dróg krajowych i wojewódzkich (Dz.U. nr 160 poz. 1071), klasy G z dopuszczeniem kursowania pojazdów o nacisku 80kN/oś

Nr 03606 Topczewo – Zalesie – Kiewłaki – granica powiatu (Hodyszewo) wg uchwały nr XIII/60/99 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 23 sierpnia 1999 r. w sprawie zaliczenia drogi 03606 Topczewo – Zalesie – Kiewłaki – granica powiatu (Hodyszewo) do kategorii dróg wojewódzkich klasy Z z dopuszczeniem kursowania pojazdów o nacisku 60kN/oś.

5.1.1.2. Drogi powiatowe (byłe wojewódzkie)

Wg rozporządzenia Ministra Komunikacji z dnia 14 sierpnia 1986 r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg wojewódzkich (Dz.U. nr 30, poz. 151, załącznik nr 1 z dnia 29 sierpnia 1986 r.) oraz art.103 ustawy z dnia 13.10.1998r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz.U. nr 133, poz.872) na obszarze gminy są następujące drogi powiatowe:

03605 Brzozowo Stare – Wilkowo – Łukawica – Wólka Pietkowska

03607 droga 03606 – Wodźki

03608 Zalesie – Wólka Zaleska – Olszewo

03610 Glinnik – Zanie – Świrny – Załuskie Koronne – Malesze

03614 Bielsk Podlaski – Augustowo – Wyszki – Topczewo
03615 Bielsk Podlaski – Orzechowicze – Stołowacz – Mulawicze – Strabla –
Doktorce
03618 droga 03614 – Falki – Filipy – Samułki Duże – Samułki Małe – droga
03615
03619 Pietkowo – Osówka – Godzieby – Falki
03620 Budlewo – Ignatki
03621 droga 03615 – Łapcie – Pulsze – Sasiny – Szpaki – Malesze – Bujnowo –
Kadłubówka
03622 Falki – Wrpechy Stare – Mieszuki – Warpechy Nowe – Stacewicze –
Stołowacz
03623 Wyszki – Filipy
03624 Wyszki (droga 03623)- Pulsze – Stacewicze
03625 droga 03621 – Szczepany – Niewino Borowe – Niewino Leśne – Niewi-
no Popławskie – droga 03624
03626 Niewino Stare – Niewno Popławskie
03627 droga 03614 – Nałogi – Orzechowicze
03629 Chraboły – Strabla
03630 Plutycze – Jacewicze – droga 03615
03634 Wyszki – Bagińskie – Mierzwin Mały – Olędzkie
03635 Moskwini – Górskie – Bogusze – Bagińskie Nowe
03636 Pierzchały – Kozuszki
03637 Malesze – Brześcianka – Łubin Kościelny

5.1.1.3. Drogi gminne

Wg uchwały nr XVI/105/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białym-
stoku z dnia 12 października 1986 r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg
gminnych oraz lokalnych miejskich w województwie białostockim (Dz.U. Woj.
Biał. Nr 12, poz. 140) oraz art.103 ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepi-
sy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz.U. nr 133,
poz. 872) na obszarze gminy są następujące drogi gminne:

0352001 Strabla – Łyse
0352002 Samułki Małe – Łapcie – Mulawicze
0352003 Mulawicze – Olszanica – Nowe Warpechy
0352004 Samułki Małe – Samułki Duże
0352005 Samułki Duże – Stare Warpechy – Pulsze – droga powiatowa nr 621
0352006 Godzieby – Ignatki – Topczewo
0352007 Osówka – Ignatki
0352008 Falki – Zdrojki – Wyszki

0352009 Topczewo – Trzeszczkowo – Pierzchały – Malesze
 0352010 Topczewo – Gawiny
 0352011 Górskie – Mierzwin Duży
 0352012 Sasiny – Tworki – Niewino Borowe
 0352013 Niewino Borowe – Niewino Kamieńskie
 0352014 Niewino Leśne – Stare Niewino
 0352015 Nowe Bagińskie – droga powiatowa 621
 0352016 Kalinówka – droga powiatowa 621
 0352017 Kozuszki – Stare Bagińskie
 0352018 Górskie – Trzeszczkowo – Budlewo
 0352019 Ignatki – Wólka Pietkowska
 0352020 Sieśki – droga powiatowa 606
 0352021 Łuczaje – droga powiatowa 622
 0352022 Tworki – droga powiatowa 625
 0352023 Koćmiery – droga powiatowa 614
 0352024 Bujnowo – „Abramki”
 0352025 Mierzwin Duży – Mierzwin Mały
 0352026 Filpy – Łuczaje – Stare Warpechy.

5.1.2. Charakterystyka wg rodzajów nawierzchni dróg

5.1.2.1. Droga wojewódzka (była krajowa)

Długość i rodzaj nawierzchni wg stanu na dzień 31.12.1998 r. i 31.12.1999 r. przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 47

Nr drogi	Odcinek drogi		Długość km	Nawierzchnia twarda	
				ulepszona bitumiczna	nieulepszona brukowa
				km	
681	21+000	21+084	7,084	6,624	0,46

5.1.2.2. Drogi wojewódzkie (obecnie powiatowe za wyjątkiem drogi 03606)

Długość i rodzaj nawierzchni przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 48

L.p.	Nr drogi	Nazwa drogi	Pikietaż		Długość km	Rodzaj nawierzchni			Gruntowe ulepszone żwirem, żuzłem	Gruntowe naturalne
			od	do		Twarde				
						ulepszone bitumiczne	ulepszone brukowa	ulepszone żwirowa		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	03605	Brzozowo Stare – Wilkowo – Łukawica – Wólka Pietkowska	7,300	8,400	1,100					1,100
2	03606	Topczewo – Zalesie – Kiewłaki – granica wojewódzka (Hodyszewo)	0,000	5,700	5,700		5,700			
3	03607	droga 03606 – Wódzki	0,000	1,400	1,400		0,400		1,000	
4	03608	Zalesie – Wólka Zaleska – Olszewo	0,000	2,200	2,200		0,200		2,000	
5	03610	Glinnik – Zanie – Świrdy – Załuskie Koronne – Malesze	8,900	11,800	2,900		0,900	2,000		
6	03614	Bielsk Podlaski – Augustowo – Wyszki – Topczewo	8,500	23,300	14,800	14,800				
7	03615	Bielsk Podlaski – Orzechowicze – Stołowacz – Mulawicze – Strabla – Doktorce	10,200	17,400	7,200	6,700	0,500			
8	03618	droga 03614 – Falki – Filipy – Samułki Duże – Samułki Małe – droga 03615	0,000	14,200	14,200	2,000	5,900	6,300		
9	03619	Pietkowo – Osówka – Godzieby – Falki	2,600	6,700	4,100		0,550	1,550	2,000	
10	03620	Budlewo – Ignatki	0,000	2,300	2,300				1,600	0,700
11	03621	droga 03615 – Łapcie – Pulsze – Sasiny – Szpaki – Malesze – Bujnowo – Kadłubówka	0,000	19,700	19,700	19,260	0,440			
12	03622	Falki – Warpechy Stare – Mieszuki – Warpechy Nowe – Stacewicze – Stołowacz	0,000	11,600	11,600	0,900	0,150	9,100	1,100	
13	03623	Wyszki – Filipy	0,000	5,400	5,400		4,600	0,800		
14	03624	Wyszki (droga 03623)- Pulsze – Stacewicze	0,000	7,000	7,000	3,200		3,800		
15	03625	droga 03621 – Szczepany – Niewino Borowe – Niewino Leśne – Niewino Popławskie – droga 03624	0,000	7,700	7,700			1,400	2,500	3,800
16	03626	Niewino Stare – Niewno Popławskie	0,000	1,400	1,400					1,400
17	03627	droga 03614 – Nałogi – Orzechowicze	0,000	1,000	1,000					1,000
18	03629	Chraboły – Strabla	8,000	10,000	2,000	2,000				
19	03630	Plutycze – Jacewicze – droga 03615	3,300	4,200	0,900					0,900
20	03634	Wyszki – Bagińskie – Mierzwin Mały – Olędzkie	0,000	7,000	7,000		0,150	6,850		
21	03635	Moskwini – Górskie – Bogusze – Bagińskie Nowe	0,000	4,100	4,100		0,800		2,600	0,700
22	03636	Pierzchały – Kożuszki	0,000	0,900	0,900				0,900	
23	03637	Malesze – Brześcianka – Łubin Kościelny	0,000	1,800	1,800	0,600	1,200			
		Razem stan na 31.12.1998 i 31.12.1999 r.			126.400	49.460	21.840	31.800	13.700	9.600

5.1.2.3. Drogi gminne.

Długość dróg i rodzaj nawierzchni przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 49

L.p.	Nr drogi	Nazwa drogi	Długość drogi wg ewidencji (w km)	Rodzaj nawierzchni		Gruntowe ulepszone	Gruntowe na- turalne
				Twarde			
				nieulepszone			
				żwirowa	brukowa		
1	2	3	4	5	6	7	8
1	0352001	Strabla – Łyse	1	0,3			0,700
2	0352002	Samułki Małe – Łapcie – Mulawicze	4,879	4,563	0,316		
3	0352003	Mulawicze – Olszanica – Nowe Warpechy	2,288	2,104	0,184		
4	0352004	Samułki Małe – Samułki Duże	1			1	
5	0352005	Samułki Duże – Stare Warpechy – Pulsze – droga powiatowa nr 621	5,452		0,269	5,183	
6	0352006	Godzieby – Ignatki – Topczewo	4,389	0,484	0,223	3,682	
7	0352007	Osówka – Ignatki	1,429			1,429	
8	0352008	Falki – Zdrojki – Wyszki	4,009	4,009			
9	0352009	Topczewo – Trzeszczkowo – Pierzchały – Malesze	7,548	2,541	0,226	4,781	
10	0352010	Topczewo – Gawiny	1,650	1,202	0,448		
11	0352011	Górskie – Mierzwin Duży	3,000			3,000	
12	0352012	Sasiny – Tworki – Niewino Borowe	2,700	2,700			
13	0352013	Niewino Borowe – Niewino Kamieńskie	0,800	0,800			
14	0352014	Niewino Leśne – Stare Niewino	1,700			1,700	
15	0352015	Nowe Bagińskie – droga powiatowa 621	2,400			1,000	1,400
16	0352016	Kalinówka – droga powiatowa 621	1,000	1,000			
17	0352017	Kożuszki – Stare Bagińskie	1,182	0,546	0,636		
18	0352018	Górskie – Trzeszczkowo – Budlewo	2,142			2,142	
19	0352019	Ignatki – Wólka Pietkowska	2,000				2,000
20	0352020	Śieński – droga powiatowa 606	0,488	0,224	0,264		
21	0352021	Łuczaje – droga powiatowa 622	0,800	0,800			
22	0352022	Tworki – droga powiatowa 625	0,800			0,800	
23	0352023	Koćmiery – droga powiatowa 614	0,400	0,400			
24	0352024	Bujnowo – „Abramki”	0,560	0,560			
25	0352025	Mierzwin Mały – Mierzwi Duży	0,548	0,548			
26	0352026	Filpy – Łuczaje – Stare Warpechy.	3,506		0,288	3,218	
		Razem w 1998 i 1999 r.	57.670	22.781	2.854	27.935	4.1

5.1.3. Charakterystyka ogólna układu drogowego gminy

- 1) Długość dróg wg stanu na dzień 31.12.1998 i 31.12.1999 r.:
  - wojewódzkiej 681 (byłej krajowej) o twardej nawierzchni 7,084 km, w tym 6,624 km ulepszonej
  - powiatowych (byłych wojewódzkich) 126,4 km; o twardej nawierzchni 103,1 km (w tym ulepszonej 49,46 km) oraz gruntowych 23,3 km
  - gminnych 57,67 km; o twardej nieulepszonej nawierzchni 25,635 km oraz gruntowych 32,035 km.
- 2) Gęstość sieci drogowej o twardej nawierzchni wynosiła:
  - a) w 1998 r. i 1999 r. – 65,6 km/100km², w tym ulepszonej 27,1 km/100km² (w 1998 r. byłym województwie białostockim 54,8km/100km², a w kraju 78,2 km/100km²).

5.1.4. Ruch drogowy

Średni ruch drogowy w pojazdach w pojazdach rzeczywistych na dobę (p/d) na odcinku drogi 681 wynosił:

	1990	1995
Poświętne-Topczewo	700	950
Topczewo-Brańsk	600	800

Średni ruch drogowy na w/w drodze w gminie wynosił w 1990r. - 650 p/d (w byłym województwie białostockim 1337 p/d, w kraju 2280 p/d) oraz w 1995r. – 875 p/d (w byłym województwie białostockim 1875 p/d, w kraju 3227 p/d).

5.1.5. Wskaźnik motoryzacji

Wskaźnik motoryzacji w gminie i w województwie białostockim, liczony w samochodach osobowych na 1000 mieszkańców przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 50

Wyszczególnienie	Lata		
	1997	1998	1999
Wskaźnik motoryzacji w gminie	168	185	200
Ilość samochodów osobowych w gminie	922	1001	1064
Ilość ludności w gminie	5478	5408	5327
Wskaźnik motoryzacji w byłym województwie białostockim	169	182	

Ilość samochodów osobowych w byłym województwie białostockim	118965	127433	
Ilość ludności w byłym województwie białostockim	701684	701393	
Wskaźnik motoryzacji w województwie podlaskim			190
Ilość samochodów osobowych w województwie podlaskim			232033
Ilość ludności w województwie podlaskim			1222709

5.2. Techniczne zaplecze motoryzacji

1) Parkingi

a) Lokalizacja parkingów krótkiego postoju w m. Wyszki:

- Urząd Gminy 15 st.
- Kościół 50 st.
- Pawilon Handlowy przy ul. Piórkowskiej 8 st.
- Przy byłej restauracji „Wrzos” ul. Bielska 8 st.
- Gminy Ośrodek Zdrowia 6 st.
- Zakład Usług Komunalnych 15 st.
- Zespół Szkół w Wyszkiach 15 st.

Razem 117 stanowisk

b) Lokalizacja parkingów długiego postoju w m. Wyszki:

- Budynek mieszkalny przy ul. Szkolnej 8 st.
- Budynki mieszkalne przy ul. Nowej 10 st.

Razem 18 stanowisk

2) Garaże

- Budynki mieszkalne przy ul. Nowej 12 miejsc

3) Stacje paliw

Na obszarze gminy istnieje 1 stacja paliw zlokalizowana w m. Wyszki na byłej bazie SKR.

4) Zakłady naprawy pojazdów

W gminie nie ma zakładów naprawy pojazdów.

5.3. Kolej

Przez obszar gminy Wyszki przebiega pierwszorzędna jednotorowa linia kolejowa Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha – granica państwa, wg roz-

porządzenia Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2000 r. w sprawie wykazu linii kolejowych, które z względów gospodarczych, społecznych, obronnych lub ekologicznych mają znaczenie państwowe, linia ta nie jest zakwalifikowana do linii o znaczeniu państwowym.

Długość linii na terenie gminy wynosi ok. 3 km. Gęstość sieci wynosi 1,4 km/100km² (w byłym woj. białostockim 5,6 km/100km², a w podlaskim 4,1 km/100km²). Obsługa podróży odbywa się na stacji Strabla. Stan techniczny torów jest zły.

Przewóz towarów i pasażerów w województwie i kraju przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 51

Przewóz	Towarów w tys. ton					Przewóz w tys.				
	1990	1993	1995	1996	1997	1990	1993	1995	1996	1997
w województwie	5072	2916	1917	2836	3979	6200	3629	5811	5914	5957
w kraju	278139	212139	224346	222346	226200	787510	540086	465059	433476	416638

5.4. Komunikacja autobusowa PPKS

Obszar gminy Wyszki obsługiwany jest n/w liniami autobusowymi:

1551 Białystok – Czerewki – Doktorce – Bielsk Podlaski

1561 Łapy – Poświętne – Piekuty Nowe – Topczewo

1570 Bielsk Podlaski – Wyszki – Topczewo Strabla

1577 Bielsk Podlaski – Topczewo – Hodyszewo

1578 Łapy – Topczewo – Brańsk

W ostatnich latach występował ciągły spadek przewozu pasażerów w byłym województwie białostockim i kraju, co przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 52

Przewóz pasażerów w mln	Lata					
	1990	1992	1994	1995	1996	1997
w województwie	35,5	26,5	21,6	18,8	16,8	16,3
w kraju	2084,7	1513,1	1215,1	1131,3	1085,4	1065,4

5.5. Ocena funkcjonowania komunikacji

Z analizy układu dróg publicznych, prawnie usankcjonowanych wynika, że nie w pełni zapewnia on obsługę n/w jednostkom osadniczym: Wyszki, Topczewo, Stare Zalesie, Wólka Zalewska, Wólka Pietkowska, Godzieby, Falki, Wypychy, Koćmiery, Łubice, Łuczaje, Stare Werpachy, Pulsze, Samułki Duże, Łapcie, Łyse, Strabla, Ogrodniki, Zaśród, Olszanica, Nowe Warpachy, Stacewi-

cze, Moskwin, Gawiny, Moskwin Mały, Moskwin Duży, Bagińskie Nowe, Sasi-ny, Zakrzewo, Niewino Borowe, Malesze i Bujnowo.

Z przedstawionych danych w pkt. 5.1.3. wynika, że w 1998r. gęstość dróg w gminie o nawierzchni twardej była większa o 19,7% od gęstości dróg w byłym woj. białostockim. Na taki wynik miały wpływ drogi wojewódzkie i powiatowe. Stan techniczny dróg gminnych jest niezadowalający, ponieważ dróg o nawierzchni twardej nieulepszonej było tylko 25,635 km co stanowi 44,4% tych dróg, o nawierzchni ulepszonej brak, a dróg gruntowych było 32,035 km co stanowi 55,5% tych dróg.

Z porównania przepustowości drogi 681 przy poziomie swobody ruchu D wynoszącymi 500P/h przy szerokości jezdni 5 m, (1250P/h przy szerokości jezdni 9m i 1050 P/h przy szerokości jezdni 6 m) z natężeniami ruchu w 1995 r. wynoszącymi: $100P/h / 0,095 * 950 = 90$ i $0,095 * 800 = 76$) wynika, że istniejące przekroje dróg posiadają duże rezerwy przepustowości.

Do oceny zaspokojenia potrzeb w zakresie parkingów, garaży, stacji paliw i zakładów naprawy pojazdów przyjęto następujące wskaźniki:

- miejsca krótkiego postoju w m. Wyszki w ilości 20 stanowisk na 1000 mieszkańców wsi Wyszki 2 stanowiska na 1000 mieszkańców gminy Wyszki
- miejsca długiego postoju 200 stanowisk na 1000 mieszkańców budownictwa wielorodzinnego
- 1 stacja paliw o 4-6 dystrybutorach może obsłużyć 5000 do 6000 samochodów
- ilość garaży w ilości 1/3 samochodów osobowych mieszkańców budownictwa wielorodzinnego
- 1 stanowisko obsługowo-naprawcze na 300-400 samochodów

Potrzeby w zakresie krótkiego postoju w m. Wyszki szacuje się na $0,02 * 385 + 0,002 * 5173 = 8 + 10 = 18$ stanowisk przy istnieniu 117 stanowisk uważa się, że potrzeby w tym zakresie są zaspokojone.

Potrzeby w zakresie długiego postoju dla mieszkańców, w ilości 90 osób, budownictwa wielorodzinnego w m. Wyszki szacuje się na $0,2 * 90 = 18$ stanowisk, przy istnieniu 18 stanowisk oraz 12 miejsc w garażach uważa się, że potrzeby w tym zakresie są zaspokojone.

Potrzeby na garaże przy budownictwie wielorodzinnym szacuje się na $1/3 * 17 = 6$ sztuk, przy istnieniu 12 garaży uwzględniając przyjęte wskaźniki można szacować, że potrzeby w tym zakresie są zaspokojone. Jednak rozpatrując istniejącą sytuację widzi się potrzebę stworzenia warunków budowy garaży dla mieszkańców przy szkole, którzy w ogóle nie posiadają garaży.

Istniejąca stacja paliw aktualnie zaspokaja potrzeby na paliwo.

Przy przyjętym wskaźniku na stanowiska obsługowo-naprawcze w gminie aktualne potrzeby szacuje na 5-7 stanowisk. W związku z powyższym należałoby stworzyć warunki do powstania w gminie tych usług.

Przy przyjętym standardzie dostępności 2 km do przystanku następujące miejscowości znajdują się poza przyjętym promieniem obsługi: Osówka, Samułki Małe, Samułki Duże, Bogusze, Nowo Bagińskie, Stare Bagińskie, Pierzchały, Mierzwin Duży, Stacewicze i Niewino Popławskie.

6. Infrastruktura techniczna

6.1. zaopatrzenie w wodę

6.1.1. Ogólna charakterystyka systemu zaopatrzenia w wodę.

W gminie Wyszki znajduje się 58 miejscowości w tym 55 wsi, z których na koniec 1999r. zwodociągowanych było 49, co stanowi 89,1% ogółu wsi. Długość sieci wodociągowej (bez przyłączy do budynków) wynosiła 104,4 km i było podłączonych 908 mieszkań tj. ok. 73,2% ogółu mieszkań w gminie.

Ilość mieszkańców w zwodociągowanych wsiach stanowi 91,7 % ogółu ludności gminy.

Zaopatrzenie mieszkańców w wodę odbywa się z 3 stacji wodociągowych, stanowiących własność Gminy Wyszki, a eksploatowanych przez Zakład Usług Komunalnych w Wyszkach, znajdujących się w miejscowościach:

- Wyszki – zaopatruje w wodę 3 wsie: Wyszki, Pulsze, Sasiny,
- Budlewo – zaopatruje w wodę 44 wsie: Budlewo, Bogusze, Bujnowo, Bagińskie, Falki, Filipy, Gawiny, Godzieby, Górskie, Ignatki, Kamienny Dwór, Kalinówka, Koćmiery, Kowale, Kożuszki, Łubice, Łapice, Malesze, Moskwin, Mulawicze, Mierzwin Mały, Mierzwin Duży, Niewino Borowe, Niewino Popławskie, Niewino Kamieńskie, Niewino Leśne, Niewino Stare, Olszanica, Osówka, Pierzchały, Sieśki, Samułki Duże, Samułki Małe, Szczepany, Topczewo, Trzeszczkowo, Tworki, Wodzki, Wólka Pietkowska, Wólka Zalewska, Wypychy, Zakrzewo, Zalesie, Zdrojki.
- Strabla – zaopatruje w wodę 2 wsie –Strabla i Łyse.

W pozostałych 6 wsiach: Łuczaje, Mieszuki, Stacewicze, Szpaki, Warpechy Nowe i Warpechy Stare, mieszkańcy zaopatrują się w wodę z urządzeń lokalnych, przede wszystkim ze studni kopalnych. We wsiach tych zamieszkuje około 8,3 % ludności gminy.

6.1.2. Stan zwodociągowania poszczególnych wsi w gminie na koniec 1999r.

Tabela 53

Nazwa wodociągu	Miejscowości podłączone do danego wodociągu	Długość sieci wodoc. (bez przyłączy) km	Połączenia prowadzące do budyn. szt.	Mieszkania podłączone do sieci wodociągowej
1	2	3	4	5
Wodociąg Wyszki	Wyszki	3,0	75	104
	Pulsze	3,7	61	60
	Sasiny	3,3	14	13
		10,0	150	177
Wodociąg Budlewo	Bagińskie	2,8	10	9
	Bogusze	1,5	6	6
	Budlewo	1,7	8	8
	Bujnowo	5,2	33	32
	Falki	1,5	18	18
	Filipy	2,6	41	40
	Gawiny	0,6	2	2
	Godzieby	0,9	20	19
	Górskie	0,9	2	2
	Ignatki	2,6	8	8
	Kamienny Dwór	0,3	11	67
	Kalinówka	1,2	9	9
	Koćmiery	0,7	8	7
	Kowale – Łubice	2,2	15	15
	Kozuszki	1,2	1	1
	Łapice	3,6	11	11
	Malesze	3,5	54	54
	Mierzwin Duży	2,3	17	17
	Mierzwin Mały	2,0	10	10
	Moskwin	2,1	10	10
	Mulawicze	3,2	31	30
	Niewino Borowe	2,3	26	26
	Niewino Kamieńskie	1,3	3	3
	Niewino Leśne	1,6	9	9
	Niewino Popławskie	2,4	4	4
	Niewino Stare	1,5	7	7
	Olszanica	1,8	8	8
	Osówka	1,8	8	8
	Pierzchały	0,9	7	7
	Samółki Duże	3,9	22	22
	Samułki Małe	1,2	14	13
	Sieński	2,0	6	6
	Szczepany	2,7	4	4
Topczewo	4,4	53	53	
Trzeszczkowo	1,6	2	2	
Tworki	1,4	4	4	

	Wodzki	2,0	12	12
	Wólka Pietkowska	3,9	28	26
	Wólka Zalewska	1,4	8	8
	Wypychy	1,6	2	2
	Zakrzewo	1,0	4	4
	Zalesie	4,3	27	26
	Zdrojki	1,8	1	1
		89,4	584	630
Wodociąg Strabla	Strabla	3,6	91	89
	Łyse	1,4	12	12
		5,0	103	101
		104,4	837	908

Dane z Urzędu Gminy w Wyszkach

6.1.3. Charakterystyka ujęć i stacji wodociągowych wodociągów komunalnych

1) Wodociąg „Wyszki”

Ujęcie wody podziemnej z utworów czwartorzędowych składa się z trzech studni wierconych:

SW – 1 o głębokości 111,5m i zatwierdzonych zasobach $Q_e = 57\text{m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 35,8\text{m}$

SW – 2 o głębokości 111,0m i $Q_e = 64\text{m}^3/\text{h}$ przy $s = 32,5\text{m}$

SW – 3 o głębokości 88,0m i $Q_e = 69\text{m}^3/\text{h}$ przy $s = 17,0\text{m}$.

Studnie SW – 1 i SW – 2 znajdują się na wygradzonej działce stacji wodociągowej, a SW – 3 poza jej terenem w odległości ok. 430m.

Woda surowa ze studni wierconych zawiera ponadnormatywne ilości związków żelaza ($0,8 - 1,3 \text{ mg Fe}/\text{dm}^3$).

Urządzeniami do poboru i uzdatniania wody są:

- 2 pompy G.C.O.06 o mocy 11 kW każda (SW – 1 i SW – 2),
- pompa G.C.O.05 o mocy 9 kW (SW – 3),
- 2 hydrofory o $V = 4,5\text{m}^3$ każdy,
- 4 odżelaziacze o średnicy 1200mm każdy,
- 4 aeratory o średnicy 500mm każdy,
- sprężarka typu WAN – CE,
- chlorator C – 52,
- 3 wodomierze 80mm,
- 1 wodomierz sprzężony 100/40.

Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania.

2) Wodociąg Budlewo

Ujęcie wody podziemnej z utworów czwartorzędowych składa się z dwóch studni głębinowych: SW – 1 o głębokości 67m i SW – 2 o głębokości 70m i zatwierdzonych zasobach ujęcia w kat. „B” – $Q = 75\text{m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 7,4 - 9,2\text{m}$. Studnia SW – 1 znajduje się na wygradzonej działce stacji wodociągowej, a SW - 2 poza jej terenem w odległości ok. 120m.

Woda pobierana ze studni wierconych zawiera ponadnormatywne ilości związków żelaza i manganu.

Urządzeniami do poboru i uzdatniania wody są:

- 2 pompy typu G80VIB – SGMf – 18d,
- hydrofiltr – zbiornik hydroforowy o poj. 40m^3 i filtr o pow. $4,6\text{m}^2$,
- 3 mieszacze wodno – powietrzne o średnicy 500mm,
- chlorator C – 52,
- 2 sprężarki typu WAN – ES (w tym 1 rezerwowa),
- wodomierz śrubowy 80mm,
- wodomierz sprężynowy 200/40mm.

Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania, gdyż zrealizowany został I etap inwestycji, bez zbiornika wyrównawczego i pomp II stopnia .

3) Wodociąg Strabla

Ujęcie wody podziemnej z utworów czwartorzędowych składa się ze studni wierconej o głębokości 70,0m i zatwierdzonych zasobach $Q_e = 33\text{m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 7,0\text{m}$.

Woda ze studni charakteryzuje się ponadnormatywną ilością żelaza – $1,5\text{mg Fe}/\text{dm}^3$. Studnia znajduje się na terenie Szkoły Podstawowej w Strabli, a stacja wodociągowa w budynku szkoły.

Urządzeniami do poboru i uzdatniania wody są:

- pompa głębinowa GBA.1.08,
- aspirator DN 40,
- hydrofor o $V = 1250\text{l}$,
- 3 filtry ODŻ – 500 ze specjalnymi złożami katalitycznymi, warstwowymi, kwarcowo – braunsztynowymi,
- chlorator C – 52,
- sprężarka WAN BK230,
- 2 wodomierze IS_{10} Dn. 40 ,

Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania.

6.1.4. Strefy ochrony sanitarnej ujęć wody.

Gmina Wyszki posiada ustalone decyzyjnie strefy ochrony sanitarnej ujęć wody w Wyszki i Budlewie w pozwoleniach wodnoprawnych na pobór wody i eksploatację urządzeń wydanych przez:

- Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim
- Nr. AŚ. 6210 – 4/99 z dnia 16.04.1999r. dot. wodociągu Wyszki
- Urząd Wojewódzki w Białymstoku Wydział Ochrony Środowiska – Nr.Oś.II. 6210/19/98 z dnia 30 stycznia 1998r., dot. wodociągu Budlewo.

Strefa ochrony bezpośredniej w obu ujęciach wynosi 10m wokół każdej studni. Strefa ochrony pośredniej nie jest wymagana ze względu na korzystny układ hydrogeologiczny terenu wokół ujęć.

Ujęcie wody wodociągu w Strabli ma ustaloną strefę ochrony bezpośredniej o promieniu 8 – 10m wokół studni w dokumentacji hydrogeologicznej ujęcia wody, zatwierdzonej decyzją Nr. OŚ. IV – 7530/16/98 z dn.14 kwietnia 1998r. Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku Wydział Ochrony Środowiska

Teren ochrony pośredniej nie został wyznaczony w związku z korzystną budową geologiczną i warunkami hydrogeologicznymi warstwy wodonośnej.

6.1.5. Ocena wydajności istniejących ujęć wody wodociągów komunalnych.

Analizę poboru wody z poszczególnych wodociągów w latach 1997 – 1999 obrazuje tabela

Tabela 54

Wyszczególnienie	Rok	Wodociąg Wyszki	Wodociąg Budlewo	Wodociąg Strabla
1	2	3	4	5
Pobór wody z ujęcia w ciągu roku m ³ /rok	1997	26400	98600	-
	1998	44400	103900	8000
	1999	20600	91900	6300
Pobór wody z ujęcia średni dobowy m ³ /d	1997	72,30	270,10	-
	1998	121,60	284,70	21,9
	1999	56,40	251,80	17,3
Pobór wody z ujęcia średni godzinowy m ³ /h	1997	3,01	11,25	-
	1998	5,07	11,86	0,912
	1999	2,35	10,49	0,721
Pobór wody z ujęcia maksymalny godzinowy m ³ /h	1997	12,04	45,0	-
	1998	20,28	47,44	3,65
	1999	9,40	41,96	2,88
Zatwierdzone zasoby ujęcia wody m ³ /h		133,0	75,0	33,0
Wykorzystanie zatwierdzonych zasobów przy rozbiórce maksymalnym godzinowym %	1997	9,0	60,0	-
	1998	15,2	63,2	11,05
	1999	7,06	55,9	8,74

Wykorzystanie zatwierdzonych zasobów ujęć wodociągów komunalnych w godzinach maksymalnych rozbiórów tylko w Budlewie jest większe i wynosi od 55,9 % do 63,2 % . W pozostałych wodociągach jest niewielkie i kształtuje się 7,06 – 15,2 % w Wyszkach oraz 8,74 – 11,05 % w Strabli.

6.1.6. Zakładowe ujęcia wody podziemnej.

Na terenie gminy Wyszki ujęcia wody oparte o studnie wiercone znajdują się na terenie miejscowości:

- Kamienny Dwór – 1 studnia o głębokości 45m i wydajności 23,8m³/h byłego Zakładu Rolnego przyjęta przez Urząd Gminy w Wyszkach - nieczynna.

6.1.6. Ogólna ocena systemu zaopatrzenia w wodę.

Rozwój scentralizowanych systemów zaopatrzenia w wodę należy uznać za dobry. Zwodociągowanych jest 89,1% wsi. Poza systemem pozostało 6 wsi i rozproszona zabudowa kolonijna, w których mieszka około 9% ludności gminy.

Wydajność ujęć wody wodociągów miejskich przekracza aktualne pobory i istnieje rezerwa około: 85% w Wyszkach, 37% w Budlewie i 89% w Strabli. Jednak ujęcie w Strabli oparte o 1 studnię nie zabezpiecza ciągłości dostawy wody w przypadku jej awarii, a wydajność studni jest mniejsza od niezbędnej wydajności wodociągu dla celów przeciwpożarowych ustalonej na 10dm³/s (36m³/h) w Polskiej Normie PN-B-02864. Brak jest też zbiorników wyrównawczych, które w przypadku mniejszej wydajności ujęcia od zapotrzebowania przeciwpożarowego powinny mieć pojemność 100m³ zgodnie z w/w normą.

6.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych.

6.2.1. Charakterystyka stanu istniejącego.

Na terenie gminy nie występują scentralizowane systemy kanalizacji sanitarnej. Ścieki odprowadzane są do urządzeń lokalnych (zbiorników bezodpływowych, suchych ustępów) i wywożone z gospodarstw indywidualnych we własnym zakresie na pola, a z budynków komunalnych na wysypisko w Szpakach przez Zakład Usług Komunalnych w Wyszkach.

6.2.2. Ogólna ocena gospodarki ściekowej.

Stan gospodarki ściekowej na terenie gminy należy ocenić jako niezadowalający. Ścieki gromadzone w zbiornikach, które często nie są szczelne, i wywożone w miejsca przypadkowe mogą powodować negatywny wpływ na środowisko w postaci skażenia gleby, wód podziemnych i powietrza.

Zważywszy, że w gminie zwodociągowanych jest 89,1 % wsi, problem odprowadzenia i oczyszczania ścieków sanitarnych jest sprawą bardzo ważną i

pełną, gdyż obniża standard życia mieszkańców i stanowi barierę w rozwoju gminy.

6.3. Gospodarka odpadami stałymi.

6.3.1. Charakterystyka stanu istniejącego.

Gminne wysypisko odpadów stałych, eksploatowane od 1998 roku, położone jest na gruntach wsi Szpaki na terenie po żwirowni. Wysypisko zajmuje powierzchnię 0,7ha, w tym 0,49ha powierzchnia komory składowania, a jego pojemność wynosi 19249m³. Ekranizacja podłoża jest jednowarstwowe utwardzenie gruntu, brak systemu odprowadzenia odcieku. Wysypisko jest ogrodzone i znajduje się na nim, prócz komory składowania, mogilnik. Wypełnienie wysypiska wynosi około 15 % jego pojemności.

Strefa uciążliwości sanitarnej wokół wysypiska, ustalona w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Wyszki wynosi 500m. W obszarze strefy występuje ograniczenie upraw warzyw, plantacji truskawek jak i pozyskiwania runa leśnego, które byłoby spożywane w stanie surowym. Bez ograniczeń mogą być uprawiane rośliny okopowe.

Eksploatacją wysypiska zajmuje się Urząd Gminy w Wyszkach. Brak jest stałego dozoru. Nagromadzone odpady są rozplintowane okresowo. Odpady na wysypisko wywożone są w większości przez mieszkańców we własnym zakresie. W miejscowościach Pulsze, Topczewo, Wyszki, Strabla, Samułki, Filipy, Falki i Niewino Borowe zostały ustawione kontenery i wywozem odpadów stałych zajmuje się Przedsiębiorstwo Usługowo – Asenizacyjne „Astwa” z Białegostoku i MPO Białystok.

Rada Gminy w Wyszkach podjęła w dniu 21 marca 1997 uchwałę Nr.XIV/100/97 w sprawie szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Wyszki.

6.3.2. Ogólna ocena gospodarki odpadami stałymi .

Gminne wysypisko odpadów stałych wykonane było w 1988 roku i nie uwzględniało obowiązujących obecnie wymogów ochrony środowiska. Bez dokonania oceny oddziaływania na środowisko nie można stwierdzić, że nie wywiera ono negatywnego wpływu na środowisko. Wysypisko posiada jeszcze dużą rezerwę ponad 80 % jego pojemności.

Brak zorganizowanego wywozu odpadów powoduje, że z wysypiska gminnego korzystają mieszkańcy okolicznych wsi. W miejscowościach oddalonych od wysypiska i nie posiadających kontenerów odpady wyrzucane są w miejsca przypadkowe. Powoduje to zaśmiecanie terenu gminy oraz może wywierać negatywny wpływ na środowisko w postaci skażenia gleby, wód i powietrza.

Na wysypisko wywożone są również odpady, które mogą być wykorzystane jako surowce wtórne, gdyż w gminie nie jest prowadzona selektywna zbiórka odpadów.

Ogólnie należy stwierdzić, że gospodarka odpadami nie spełnia wymogów zawartych w nowych przepisach prawnych z ochrony środowiska w/w zakresie.

6.4. Elektroenergetyka

6.4.1. Charakterystyka stanu istniejącego

Źródłem zasilania w energię elektryczną gminy są stacje transformatorowo – rozdzielcze RPZ 110/15 kV w Bielsku Podlaskim i Łapach.

Rozprowadzenie energii elektrycznej do poszczególnych odbiorców odbywa się poprzez układ sieci SN 15kV wychodzące z RPZ – tu w Bielsku Podlaskim (3 szt.) łączą się z liniami z RPZ – tu Łapy (2 szt.). Istniejące linie główne tworzą tzw. „pierścienie” – co daje większą pewność zasilania.

Powstałe linie SN 15kV na terenie gminy są odgałęzieniami od w/w linii głównych, zasilających poszczególne stacje transformatorowe na obszarze całej gminy.

Na terenie gminy istnieje 78 stacji transformatorowych słupowych, w tym w miejscowości Wyszki jest zlokalizowanych 5 stacji transformatorowych.

Stan techniczny urządzeń elektroenergetycznych jest zróżnicowany. Zakład Energetyczny Białystok SA w celu wykonania planu rozwoju na lata 2000 – 2002 przeprowadził przegląd sieci SN i NN i zakwalifikował do remontu urządzenia we wsiach podanych niżej:

Tabela 55

L.p.	Rok	Wieś	Urządzenia elektroenergetyczne		
			Stacja transf.	Linia SN 15kV(km)	linia NN (km)
1	2000	Warpechy Stare	1	0,1	2,0
		Kalinówka	1	0,2	0,6
		Niewino Popławskie			0,6
2	2001	Szpaki	1		0,8

6.4.2. Ocena dotychczasowego rozwoju systemu i główne problemy do rozwiązania

Podstawowym problemem do rozwiązania jest zsynchronizowanie potrzeb wynikających z zagospodarowania przestrzennego i jego rozwoju w poszczególnych obszarach gminy z możliwościami systemu elektroenergetycznego.

Z analizy stanu istniejącego wynika, że poprawy warunków zasilania wymaga ośrodek gminny. Jest on zasilany jedną linią główną relacji Bielsk-Podlaski-Łapy, poprzez odgałęzienia nie zamknięte w pierścien.

Zakładana budowa nowej linii Łapy-Suraż i wydzielenie linii zasilającej odbiory na terenie gminy Suraż i Wyszki poprawi warunki zasilania i parametry przesyłanej mocy odbiorcom w gminie Wyszki.

6.5. Ciepłownictwo

6.5.1. Charakterystyka stanu istniejącego

Na obszarze gminy istnieje 16 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej, zaopatrujące obiekty użyteczności publicznej.

Zestawienie tych źródeł podano w tabeli niżej.

Tabela 56

Obiekt	Moc kotła	Typ kotła	Rodzaj paliwa	Uwagi
		urządzenie odpylające		
1. Pawilon GS „SCH” w Wyszkach	0,52 GJ/h	1x KZ-5 czopuch red.pył 20%	węgiel kamienny	
3. Piekarnia w Wyszkach	0,52 GJ/h	1x KZ-5 czopuch red. pył 20%	j.w.	
5. Bank Spółdzielczy w Wyszkach	0,04 Gcal/h	1x ES-KA	j.w.	proj. przejście na gaz
6. ZOZ Bielsk Podlaski Kotłownia w Wyszkach	0,5 GJ/h	1x KZ-5	j.w.	
7. ZOZ Bielsk Podlaski Kotłownia w Topczewie	0,5 GJ/h	1x KZ-5	j.w.	
8. ZOZ Bielsk Podlaski Kotłownia w Strabli	0,5 GJ/h	1x KZ-5	j.w.	
9. SKR w Wyszkach – przejęty przez UG		2x RSW-250	j.w.	nieczynna od 3 lat
10. PGR Bielsk Podlaski Z-d Rolny w Kamiennym Dworze		3x RSW - 150	j.w.	
11. Szkoła Podstawowa w Topczewie	80 kW	UKS (szt.2) po 40 kW każdy	j.w.	
12. Szkoła Podstawowa w Mulewiczach	90 kW	2x KZ-5	j.w.	
13. Szkoła Podstawowa w Falkach	80 kW	UKS (szt.2 40 kW każdy)	j.w.	
14. Szkoła Podstawowa w Mierzwinie		kocioł wodny rzemieślniczy o pow. grz.3 ²	j.w.	
15. Szkoła Podstawowa w Strabli	116 kW	Buderus	gaz propan	
16. Szkoła Podstawowa w Wyszkach + bud. mieszkalny 8 rodzinny	244 kW	Buderus	gaz ziemny wysokomet.	budynek szkoły i mieszkalny stanowi 1 bud.
17. Kotłownia budynku mieszkalnego wielorodzinnego przy ul.Nowej+Urząd Gminy w Wyszkach	297 kW	Buderus G 424	gaz ziemny wysokometan	budynek Urzędu i mieszkalny stanowi 1 budynek
18. Budynek usługowo-mieszkalny przy ul. Łąkowej			olej opałowy	

W zabudowie mieszkalnej odbiorcy ciepła korzystają z indywidualnych źródeł ciepła w przytłaczającej większości na paliwo stałe.

6.5.2. Ocena stanu ciepłownictwa

Istniejące źródła ciepła zaspokajają potrzeby mieszkańców gminy. Wymaga to jednak ciągłego utrzymania w dobrym stanie technicznym istniejących urządzeń ciepłowniczych, aby zapewnić dostawę ciepła w wystarczających ilościach i odpowiednich parametrach. Praca na paliwie stałym istniejących źródeł ciepła przyczynia się do zanieczyszczeń środowiska. Tylko 25% urządzeń większych kotłów pracuje na paliwach ekologicznych (olej opałowy, gaz).

Szansę na poprawę istniejącego stanu rzeczy jest:

- stosowanie urządzeń odpylających,
- sukcesywne przejście na paliwa gazowe lub olej opałowy.

6.6. Gazownictwo

Przez teren gminy Wyszki przebiega trasa nowo wybudowanego gazociągu wysokiego ciśnienia DN-200 relacji Łapy-Wyszki. Jest to odgałęzienie od istniejącego gazociągu zasilającego relacji Bobrowniki-Białystok-Zambrów-Wyszki.

W miejscowości Wyszki zlokalizowana jest stacja redukcyjno-pomiarowa I^o. Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego wykonało koncepcję gazyfikacji gminy. Obecnie sieć średniego ciśnienia rozbudowana jest jeszcze w niewielkim stopniu. Na razie z gazu korzystają mieszkańcy wschodniej części Wyszek. Wykonano ~ 1,0 km sieci średniego ciśnienia i przyłączono 14 budynków.

W kolejnych latach zakłada się rozbudowę systemu gazowniczego nie tylko w ośrodku gminnym, ale również na obszarze całej gminy.

Inwestycja ta pozwoli na wykorzystanie nośnika energii „przyjaznej” dla środowiska naturalnego a w szerszym aspekcie – zgazyfikowanie gminy wniesie istotny pozytywny czynnik rozwoju tego obszaru.

Zakłada się etapową realizację gazyfikacji na terenie gminy.

Priorytety tej realizacji to:

- a) pierwszeństwo terenów o największym zadeklarowanym przez mieszkańców zapotrzebowaniu na gaz, w tym położonych najbliższej stacji redukcyjno-pomiarowej i tworzącej ciągi liniowe.
- b) pierwszeństwo terenów, w których będą względnie duże odbiory gazu na potrzeby ciepłowniczych uzgodnień odbiorców komunalnych oraz obiektów gospodarczych.
- c) pierwszeństwo terenów istniejącej i projektowanej zwartej zabudowy mieszkaniowo-usługowej.

Tempo rozbudowy systemu będzie jednak uwarunkowane wielkością zapotrzebowania na gaz a to z kolei ceną tego nośnika energii.

W najbliższym czasie rozpocznie się budowa nitki gazociągu wysokiego ciśnienia DN 150 relacji Wyszki-Bielsk Podlaski (jest już wydane pozwolenie

na budowę). Z gazociągu tego będą korzystać mieszkańcy miasta i gminy Bielsk Podlaski a po wybudowaniu odcinka gazociągu w/c Bielsk-Hajnówka również mieszkańcy miasta i gminy Hajnówka.

6.7. Telekomunikacja

6.7.1. Stan telefonii przewodowej w gminie

System telekomunikacyjny w gminie składa się z: (główne elementy)

- linii światłowodowej kablowej relacji Poświętne-Topczewo-Brańsk i Topczewo-Wyszki,
- linii światłowodowej kablowej relacji Wyszki-Strabla (w trakcie realizacji),
- centrali telefonicznej automatycznej cyfrowej w Wyszkach zlokalizowanej w budynku Urzędu Gminy,
- centrali telefonicznej automatycznej cyfrowej w Strabli zlokalizowanej w budynku szkoły (w trakcie realizacji),
- linii rozdzielczych i abonenckich napowietrznych i kablowych na obszarze całej gminy.

Stan systemu na przestrzeni lat 1990-2000 przedstawiał się następująco:

Tabela 57

Lata	ilość central	pojemność central	ilość abonentów	wskaźnik nasyce- nia na 100 osób
	automatycznych	automatycznych		
1990	3	150	148	2,47
1995	1	150	143	2,46
1998	2	684	681	12,35
2000	2	780	727	13,64
		w tym: nowa 730 Wyszki stara 50 Strabla	w tym: nowa 677 Wyszki stara 50 Strabla	

Dla porównania (stan na 31.XII.1998r.)

	ilość abonentów	wskaźnik nasycenia na 1000 mieszkańców
Wyszki		123,5
województwo podlaskie	269246	220,0
obszary wiejskie województwa	59645	116,0

6.7.2. Ocena funkcjonowania systemu telefonii przewodowej

Jak wynika z wyżej przytoczonych danych stan telekomunikacji w gminie uległ zmianie na lepsze po zainstalowaniu w Wyszkach centrali automatycznej

cyfrowej. Nowa centrala włączona jest przez kablową linię światłowodową w automatyczny system telekomunikacyjny województwa o dużej przepustowości a poprzez białostocki węzeł telekomunikacyjny – z siecią krajową i międzynarodową. W trakcie realizacji jest jeszcze centrala cyfrowa w Strabli i linia światłowodowa relacji Wyszki-Strabla. Po zakończeniu tej inwestycji system telekomunikacyjny w gminie ulegnie dalszej poprawie.

Nie tylko zostaną wyposażeni w dobrej jakości łączność telefoniczną wszyscy chętni mieszkańcy gminy, ale zainstalowane urządzenia będą posiadać rezerwę na dalszy rozwój tego systemu.

Z porównania stanu telekomunikacji w województwie podlaskim i w gminie Wyszki wynika, że już obecnie wskaźnik nasycenia na 1000 mieszkańców w Wyszkiach jest wyższy od średniego w województwie na terenach wiejskich. Po oddaniu do użytku centrali w Strabli będzie jeszcze wyższy.

6.7.3. Telefonia komórkowa

Na obszarze gminy działa stacja bazowa telefonii komórkowej „Centertel” –zlokalizowana na maszcie telekomunikacji i teletransmisji (własność TP S.A. w Olsztynie) w Wólce Pietkowskiej (Topczewie).

W trakcie uzyskiwania pozwolenia na budowę jest nowa inwestycja – stacja bazowa telefonii komórkowej Era-GSM w Wyszkiach (k. Piekarni).

Obecność tego rodzaju usług łącznościowych uzupełnia funkcje telefonii przewodowej dając wyższy standard obsługi telekomunikacyjnych.

6.8. Radiokomunikacja i teletransmisja

Na obszarze gminy zlokalizowana jest stacja linii nadawczych SLR Topczewo. W celu umożliwienia prawidłowej pracy w/w urządzeń oraz uniknięcia kolizji z innymi projektowanymi obiektami na obszarze gminy wyznaczone są pasy ochronne relacji:

- SLR Makarki – SLR Topczewo – RTCN radiotelewizyjne centrum nadawcze Krynice,
- SLR Topczewo – SLR Bielsk Podlaski,
- SLR Topczewo – Stacja nadawcza Białystok.

7. Syntetyczna ocena poziomu zaspokojenia potrzeb ludności i zagospodarowania gminy Wyszki w 1998r.

Tabela 58

Lp	Wyszczególnienie wskaźników i wielkości	wielkości, wskaźniki		gmina Wyszki		
		Województwo podlaskie	Powiat bielski	wskaźnik wielkość	udział %	
					(5:3)	(5:4)
.						

1	2	3	4	5	6	7
	Powierzchnia (km ²)	20180	1385,2	206,5	1,0	14,9
	Ludność i rynek pracy					
	Ludność ogółem	1223802	63977	5408	0,44	8,5
	w tym kobiety	621980	32256	2639	0,42	8,2
	Kobiety na 100 mężczyzn	103,2	101,7	95,3	92,3	93,7
	Ludność na 1km ²	61,0	46,2	26,2	43,0	56,7
	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (%)	27,1	25,7	25,3	93,4	98,4
	Udział ludności w wieku produkcyjnym (%)	57,3	53,4	50,0	87,3	93,6
	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym (%)	15,6	20,9	24,7	158,3	118,2
	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym	745,5	872,9	1001,5	134,3	114,7
	Urodzenia na 1000 ludności	10,6	9,6	12,3	116,0	128,1
10.	Zgony na 1000 ludności	9,8	12,3	14,2	144,9	115,4
11.	Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,7	-2,7	-2,0	-	74,0
12.	Saldo migracji w osobach	-822	-366	-97	11,8	26,5
13.	Pracujący w gospodarce narodowej wg. sekcji EKD	229524	9477	351	0,2	3,7
14.	Pracujący w rolnictwie indywidualnym			2429		
15.	Bezrobotni	62750	2627	159	0,3	6,0
16.	w tym kobiety	35140	1616	102	0,3	6,3
17.	Udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym (%)	9,0	7,7	5,9	65,6	76,7
18.	Warunki mieszkaniowe					
	Mieszkania	373033	22062	1851	0,5	8,4
19.	Izby mieszkalne	1401359	82454	6729	0,5	8,2
20.	Powierzchnia użytkowa mieszkań (m ²)	24322147	1435681	131308	0,5	9,1
21.	Mieszkania na 1000 mieszkańców	304,8	344,8	342,3	112,3	99,3
22.	Liczba osób na izbę	0,86	0,76	0,80	93,0	105,3
23.	Liczba osób w mieszkaniu	83,18	2,86	2,92	91,0	102,1
24.	m ² pow. użytkowa na osobę	20,3	22,8	24,3	119,7	106,6
25.	Przeciętna pow. użytkowa mieszkania w m ²	64,5	65,1	70,9	109,9	108,9
26.	Liczba izb w mieszkaniu	3,72	3,74	3,64	97,8	97,3
27.	Zużycie wody na 1 mieszkańca w m ³ /rok	28,1	24,5	28,7	107,1	117,1
28.	Usługi społeczne					
	Liczba uczniów szkół podstawowych na 1000 mieszkańców	131,7	124,0	132,4	100,5	106,8
29.	Liczba uczniów na 1 pomieszczenie	19,9	17,9	10,8	54,3	60,3
30.	Liczba uczniów 1 oddział	21,2	20,3	14,0	66,0	69,0
31.	Księgozbiór w bibliotekach na 1000 ludności	3449	2851	3754	108,8	131,7
32.	Wypożyczenia książek (tys. wol.)	4345,7	168,4	7,8	0,2	4,6
33.	Wypożyczenia książek na 1 czytelnika	21,7	22,5	25,0	115,2	111,1
34.	Lekarze na 10 tys. mieszkańców	23,7	18,5			
35.	Abonenci telefoniczni na 1000 mieszk.	220,0	192,8	123,5	56,1	64,0
36.	Rolnictwo i warunki życia rolników					
	Ludność rolnicza (w gosp. Domowych z uż. gospodarstwa rolnego)			4672*		
37.	Udział ludności rolniczej w ludności ogółem			83,5*		

38.	Ludność na 100 ha użytków rolnych	101,6				
39.	Pow. uż. rolnych w granicach adm.	1201494	101184	14674	1,2	14,5
40.	Udział uż rolnych w powierzchni całkowitej (%)	59,5	73,0	71,1	119,5	97,4
41.	Powierzchnia gruntów ornych (ha)	795605	61237	8569	1,1	14,0
42.	Udział gosp. indywidualnej w pow. gruntów ogółem (%)	68,6	81,2	87,5	127,6	107,8
43.	Udział gosp. indywidualnej w pow. użytków rolnych. (%)	94,4	92,5	98,5	104,3	106,5
44.	Lesistość (% powierzchni)	29,4	18,9	22,0	74,8	116,4
45.	Liczba gospodarstw rolnych indywidualnych	102825	9458	1137	1,1	12,0
46.	Średnia pow. uż. rolnych gosp. rolne-go (bez działek rolnych)	10,7	9,4	13,9	129,9	147,8
47.	Pow. uż. rolnych na 1 mieszkańca	0,98	1,58	2,7	275,5	170,9
48.	Plony zbóż z 1 ha w q w ind. gosp. Rolnych			23,8		
49.	Plony ziemniaków z 1 ha w q w ind. gospodarstwach rolnych.			140,0		
50.	Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w gosp. indywidualnych	56,0	63,0	70,8	126,4	112,4
51.	Obsada krów na 100 ha uż. rolnych w gospodarstwach indywidualnych			36,9		
52.	Obsada trzody chlewnej na 100 ha uż. rolnych w gosp. indywidualnych	87,1	47	45,2	51,9	96,2
53.	Udział gosp. rolnych posiadających Wodociąg sieciowy (%)			24,7*		
54.	Udział gosp. rolnych posiadających wodociąg zagrodowy (%)			14,2*		
55.	Udział gosp. rolnych posiadających kanalizację sieciową (%)			-		
56.	Udział gosp. rolnych posiadających kanalizację zagrodową (%)			34,3*		
57.	Udział gosp. rolnych korzystających z gazu z butli (%)			36,3*		
58.	Udział gosp. rolnych posiadających telefon (%)			5,0*		
59.	Udział gosp. rolnych posiadających sieć elektryczną 380 V			36,3*		
60.	Dochody budżetowe gminy w tys. zł.	1192280,2	56907,1	4858,7	0,4	8,5
61.	Dochody budżetowe na 1 mieszkańca w zł.	974,2	886,7	892,5	91,6	100,7
62.	Wydatki budżetowe w tys. zł.	1215261,5	60155,5	4906,5	0,4	8,2
63.	Wydatki budżetowe na 1 mieszkańca w zł.	993,0	937,3	901,3	90,8	96,2
64.	Wydatki na inwestycje w tys. zł.	262948,5	13539,9	736,3	0,2	5,4
65.	Udział inwestycji w wydatkach budżetowych	21,6	22,5	15,0	69,4	66,6
66.	Jednostki gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON według sekcji EKD	76265	3184	133	0,17	4,2
	w tym: osoby fizyczne	62629	2648	105	0,17	4,0

* stan w 1996r.

8. Elementy przestrzennego zagospodarowania gminy o charakterze ponadgminnym

Na terenie gminy Wyszki znajdują się następujące elementy o znaczeniu ponadgminnym:

- a) w zakresie wartości środowiska naturalnego:
  - obszar chronionego krajobrazu doliny Narwi,
  - rzeka Narew jako element regionalnego systemu ekologicznego,
- b) w zakresie elektroenergetyki:
  - GPZ „Narew” – jako ważny element w układzie krajowym,
  - gazociąg wysokiego ciśnienia Łapy - Wyszki
- c) w zakresie radiokomunikacji:
  - pasy ochronne radiokomunikacji i teletransmisji w kierunkach:
SLR Makarki - SLR Topczewo – RTCN Krynica i SLR Topczewo – Białystok,
SLR Topczewo – SLR Bielsk Podlaski,
- d) w zakresie dróg:
  - droga wojewódzka: 681 Roszki Wodźki – Łapy – Poświętne – Brańsk – Ciechanowiec,
  - drogi powiatowe wymienione w pkt. 5.1.1.2. niniejszego opracowania,
- e) w zakresie kolejnictwa:
  - linia kolejowa Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha – granica państwa.

CZĘŚĆ II

KIERUNKI
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY WYSZKI

1. Polityka przestrzenna gminy

Polityka rozwoju przestrzennego gminy Wyszki powinna być podporządkowana głównym, perspektywicznym funkcjom.

Dobra, rolnicza przestrzeń produkcyjna, walory przyrodnicze oraz położenie gminy na ważnych dla województwa ciągach komunikacyjnych i infrastruktury technicznej wyznaczają kierunki rozwoju gospodarczego i przestrzennego gminy.

1.1. Kierunki rozwoju funkcji gminy oraz wiejskich jednostek osadniczych

1) Funkcje gminy

- a) funkcje rolnicze ukierunkowane na hodowlę bydła, trzody chlewnej, i produkcję zbóż,
- b) funkcje wypoczynkowe,
- c) funkcje tranzytowe: komunikacyjne i infrastruktury technicznej o znaczeniu regionalnym,
- d) funkcje mieszkalnictwa dla ludności nierolniczej,

2) Funkcje wsi Wyszki

W perspektywie należy spodziewać się wyraźnego rozwoju wsi gminnej do pełnienia następujących funkcji:

- a) funkcji usług gminnych z zakresu oświaty, zdrowia, kultury, handlu, finansów, administracji samorządowej, kościelnej i gospodarczej,
- b) funkcji obsługi rolnictwa,
- c) funkcji mieszkaniowej.

3) Funkcje jednostek osadniczych

a) Jednostki osadnicze o poszerzonym programie usługowym

Wsie: Strabla – Łyse, Topczewo

Funkcje tych wsi ukierunkowane być powinny na rozwój usług (w Strabli obsługi turystów, w Topczewie obsługi rolnictwa i komunikacji).

b) Jednostki osadnicze z podstawowym programem usług:

- Bujnowo, Falki, Filipy, Godzieby, Łapcie, Malesze, Mierzwin Duży, Mierzwin Mały, Niewino Borowe, Pulsze, Samułki Duże, Samułki Małe, Stare Warpechy, Stare Zalesie, Wólka Pietkowska, Mulawicze.

c) Pozostałe jednostki osadnicze o funkcjach produkcji rolnej i mieszkaniowej:

- Bogusze, Górskie, Budlewo, Trzeszczkowo, Zdroiki, Wypychy, Koćmiery, Gawiny, Moskwini, Ostrówek, Ignatki, Kalinówka, Sasiny, Kowale, Łubice, Łuczaje, Kozuszki, Bagińskie Nowe, Bagińskie Stare, Pierzchały, Mieszuki, Niewino Stare, Kamieńskie, Niewino Leśne, Popławskie, Warpechy Nowe, Olszanica, Osówka, Sasiny, Sieśki, Wodźki, Stacewicze, Szczepany, Tworki, Zakrzewo, Szpaki, Kamienny Dwór, Wólka Zaleska.

1.2. Problemy i bariery rozwoju gminy.

W rozwoju społeczno – gospodarczym i przestrzennym gminy Wyszki można wyodrębnić szereg problemów i barier rozwojowych, których rozwiązanie wymagać będzie dużych sił i środków finansowych.

Świadomość istnienia przeszkód w rozwoju pozwoli w przyszłości przewidywać w budżecie gminy odpowiednie środki na pokonanie barier, o ile będą one możliwe do pokonania środkami finansowymi.

Z uwarunkowań rozwoju przestrzennego gminy wyłaniają się następujące problemy rozwojowe:

- a) brak większego przemysłu i miejsc pracy na terenie gminy, szczególnie dla ludności rolniczej,
- b) zarysowujący się proces starzenia ludności wiejskiej,
- c) braki w systemie kanalizacji sanitarnej i utylizacji odpadów stałych,
- d) duże braki w zakresie jakości dróg – złe nawierzchnie,
- e) trudności w zagospodarowaniu istniejącego majątku gminnego, urządzeń obsługi rolnictwa, przemysłu,
- f) potencjalne zagrożenie wynikające z utraty mocy prawnej planów zagospodarowania przestrzennego z końcem 2001r. (z mocy art. 67, ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym – Dz.U z 1999, Nr 15 poz. 139, zm. Nr 41, poz. 412, Nr 111, poz. 1279, z 2000r. Nr 12, poz. 136),
- g) bariera rozwoju wynikająca z podłoża socjologicznego, polegająca na fakcie, że wraz z rozwojem demokracji potęgują się protesty mieszkańców przeciw lokalizacji obiektów lub urządzeń o przeznaczeniu ogólnospołecznym lub uciążliwym dla mieszkańców,
- h) uwarunkowania wynikające z obowiązku ochrony środowiska, w tym z ochrony gruntów rolnych i leśnych.

1.3. Szanse rozwoju gminy.

Z uwarunkowań rozwoju przestrzennego gminy wyłaniają się duże szanse rozwojowe, które należy wykorzystać w polityce gospodarczej i przestrzennej. Te elementy „studium” powinny być przedmiotem promocji gminy jako propozycje potencjalnym inwestorom.

Szansami rozwoju gminy są:

- a) jedna z lepszych w województwie podlaskim rolnicza przestrzeń produkcyjna, co stwarza możliwość intensyfikacji produkcji rolniczej i rozwoju przetwórstwa rolno – spożywczego,
- b) bliskość rynku zbytu produkcji rolniczej w postaci aglomeracji białostockiej,
- c) położenie gminy na ważnych ciągach komunikacyjnych z Białegostoku do Bielska Podlaskiego i granicy państwa – stwarzają możliwości rozwoju róż-

nego rodzaju usług i przemysłu w tym urządzeń obsługi komunikacji i turystyki,

- d) walory środowiska przyrodniczego gminy wynikające z zasobów leśnych i wód stwarzają szansę dalszego rozwoju funkcji wypoczynkowo – turystycznej, w tym agroturystyki,
- e) istniejące i projektowane systemy infrastruktury technicznej: elektroenergetyka, sieć wodociągowo – kanalizacyjna, gazownictwo,
- f) istniejące niewykorzystane obiekty infrastruktury społecznej i rolniczej stwarzają szansę działalności gospodarczej w zakresie produkcji i usług,
- g) posiadanie „studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” oraz planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego – co jest prawnym warunkiem jakiegokolwiek inwestowania na terenie gminy Wyszki.

Czynnikami rozwoju gminy, które powinny być wykorzystane są:

- a) walory użytkowe wytworzone przez naturę (gleba, klimat, krajobraz, ukształtowanie powierzchni, surowce mineralne),
- b) walory użytkowe będące wytworem działań człowieka, obiekty produkcyjne infrastruktury technicznej i społecznej, urządzenia komunikacji, zasoby mieszkaniowe itp.),
- c) zasoby pracy (ilość, kwalifikacje, wydajność, tradycje dobrej i solidnej pracy),
- d) instytucje zajmujące się promocją i rozwojem gminy zlokalizowane poza terenem gminy (banki, agencje rozwoju i inne elementy składające się na tzw. otoczenie biznesu),
- e) kultura i tradycje gospodarcze gminy,
- f) atrakcyjność miejsc przebywania (tradycje mieszkańców, gościnność, porządek w obejściach i na ulicach, zagospodarowanie terenów, urządzenia umożliwiające realizację różnych potrzeb w zakresie wypoczynku rozrywki a także stan środowiska naturalnego).

1.4. Cele rozwoju przestrzennego gminy.

1.4.1. Główne cele rozwoju.

- a) Generalnie celem rozwoju gminy pierwszego rzędu jest zapewnienie mieszkańcom pracy i dochodów pozwalających na godziwy, w odczuciu społecznym, poziom życia.

W rozwoju gminy należy dążyć do zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej i zabezpieczenia powiązań społeczno – ekonomicznych terenów wiejskich z innymi gminami w sferach: społecznej, rolniczej i infrastruktury technicznej.

- b) Należy wykorzystać dla rozwoju gminy istniejące położenie obszaru, istniejące walory środowiska naturalnego i rolniczej przestrzeni produkcyjnej, majątek trwały i potencjał usługowy oraz sprzyjać rozwojowi przedsiębiorczości mieszkańców.
- c) Społecznym efektem rozwoju gminy będzie poprawa szeroko rozumianych warunków życia mieszkańców.

1.4.2. Cele ekologiczne rozwoju.

- a) Ochrona i zachowanie podstawowych elementów systemu przyrodniczego zapewniającego ciągłość przestrzenną systemu przyrodniczego województwa.
- b) Wzbogacenie i racjonalne wykorzystanie walorów systemu przyrodniczego dla rekreacji i rolnictwa.
- c) Zachowanie obszarów i obiektów prawnie chronionych.
- d) Objęcie ochroną prawną wybranych elementów systemu przyrodniczego i środowiska kulturowego.
- e) Zapewnienie normatywnych warunków sanitarnych zamieszkiwania ludności w zakresie: jakości powietrza atmosferycznego, poziomu hałasu i wibracji oraz elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego.

1.4.3. Cele społeczne w zagospodarowaniu przestrzennym.

- a) Należy tworzyć warunki do wzrostu ilości miejsc pracy na terenie gminy, szczególnie w przemyśle, rzemiośle obsłudze ruchu turystycznego i komunikacji.
- b) W polityce rozwoju mieszkalnictwa należy dążyć do stworzenia warunków rozwoju mieszkalnictwa na wyznaczonych obszarach oraz do podniesienia standardu zamieszkiwania w mieszkaniach tj. wzrostu jakości mieszkań, ich wyposażenia oraz remontu mieszkań opuszczonych.
- c) Ważnym zagadnieniem jest likwidacja barier komunikacyjnych, przestrzennych i technicznych dla osób niepełnosprawnych.
- d) Należy sprzyjać podnoszeniu poziomu wykształcenia ludności, rozwojowi kultury, sportu, ochrony zdrowia i opieki społecznej.

1.4.4. Cele rozwoju gospodarczego.

- a) Stworzenie warunków do rozwoju nieuciążliwego przemysłu (małe i średnie zakłady) i rzemiosła produkcyjnego a także usług głównie w Wyszkach i Topczewie – poprzez wyposażenie w urządzenia infrastruktury technicznej terenów do tego celu przydatnych.

- b) Efektywne wykorzystanie niezagospodarowanego majątku produkcyjnego, surowców lokalnych, zasobów pracy i tradycji produkcyjnych.
- c) Poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych.
- d) Rozwój urządzeń obsługi rolnictwa, ludności i ruchu turystycznego.
- e) Właściwe wykorzystanie możliwości produkcyjnych rolnictwa zgodnie z uwarunkowaniami wynikającymi z jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (m.in. rozwój sadownictwa, warzywnictwa).

1.4.5. Cele rozwoju komunikacji.

- a) Należy dążyć do stworzenia właściwych warunków do zaspokojenia potrzeb społecznych w zakresie przemieszczania się ludzi i towarów na terenie gminy, jak też przemieszczeń zewnętrznych, w tym tranzytu ludzi i towarów przez teren gminy.
- b) Zapewnienie funkcjonowania w odpowiednim standardzie prędkości swobody ruchu tranzytowego na drodze wojewódzkiej.
- c) Minimalizacja kolizji między ruchami komunikacyjnymi a zabudową i środowiskiem przyrodniczym oraz między różnymi rodzajami komunikacji.
- d) Utrzymanie w należytych stanie dróg powiatowych i gminnych.
- e) Podnoszenie standardu wyposażenia dróg w urządzenia obsługi komunikacji zwłaszcza przy drodze wojewódzkiej.
- f) Tworzenie warunków do zapewnienia dostępności do przystanków autobusowych (przystanek co ok. 2 km).

1.4.6. Cele rozwoju infrastruktury technicznej.

Celem zasadniczym rozwoju infrastruktury technicznej jest zapewnienie sprawnego i niezawodnego funkcjonowania wszystkich systemów infrastruktury technicznej zapewniając zaspokojenie wszystkich potrzeb w sposób ciągły i efektywnie ekonomiczny w tym:

- a) w zakresie gospodarki wodnej, ściekowej i odpadami stałymi:
  - ochrona zasobów wód podziemnych stanowiących źródło zaopatrzenia mieszkańców w wodę,
  - uporządkowanie gospodarki wodnej, w której zakłada się zwodociągowanie 100% wsi oraz pełne zaopatrzenie w wodę podmiotów gospodarczych i społecznych – przy zachowaniu odpowiednich standardów (ilość i jakość wody),
  - uporządkowanie gospodarki ściekowej z priorytetem miejscowości leżących w strefie doliny Narwi,
  - rozwiązanie problemu gospodarki odpadami stałymi z priorytetem miejscowości leżących w strefie doliny Narwi,

- zmniejszenie uciążliwości urządzeń gospodarki wodno – ściekowej i eliminacja kolizji z siecią osadniczą i elementami przyrodniczymi,
- b) w zakresie energetyki i telekomunikacji:**
- dostosowanie systemu elektroenergetycznego do potrzeb wynikających z długookresowego rozwoju gminy w celu stworzenia warunków do sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemu – poprzez modernizację i rozbudowę sieci SN 15 kV oraz NN,
  - zapewnienie zaopatrzenia w gaz sieciowy poprzez dalszą rozbudowę sieci gazowej,
  - dalszy rozwój nowoczesnych systemów ogrzewania w celu poprawy efektywności ich funkcjonowania i zmniejszenia uciążliwości dla środowiska – poprzez stosowanie ekologicznych paliw,
  - rozbudowa pojemności i sieci telefonicznych,
  - utrzymanie istniejących urządzeń radiokomunikacji i teletransmisji oraz pasów ochronnych,
  - zmniejszanie uciążliwości i kolizji między sieciami energetycznymi a siecią osadniczą i elementami systemu przyrodniczego gminy.

1.5. Obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe.

Obowiązek opracowania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego wynika z art. 13 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 15 z 1999r., poz. 139, Nr 41, poz. 412, Nr 111 poz. 1279, z 2000 Nr 12, poz. 136).

Zatem plany miejscowe zagospodarowania przestrzennego muszą być opracowywane w przypadkach:

- a) Gdy przepisy szczególnie tak stanowią tj.
- w przypadku, gdy realizacja inwestycji wymaga uzyskania zgody odpowiedniego organu na przeznaczenie terenów rolnych lub leśnych na cele nierolnicze lub nieleśne, co wynika z art. 7 ustawy z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz.78, zm. 1997r., Nr 60, poz. 370, z 1998r. Nr 106, poz. 668, z 2000 Nr 12, poz.136),
  - dla obszarów i zespołów poddawanych ochronie przez Radę Gminną, co wynika z art.34, ust. 2 ustawy z dnia 16 października 1991r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 429, zm. 1992r. Nr 54, poz.254, z 1994r. Nr 89, poz. 415),
- b) Dla obszarów, na których przewiduje się realizację programów zawierających zadanie rządowe służące do realizacji celów publicznych (zadania centralne i wojewódzkie).

- c) Dla obszarów, na których przewiduje się zadania dla realizacji lokalnych celów publicznych na podstawie uchwały Rady Gminy (z wyjątkiem zadań związanych z budową urządzeń infrastruktury technicznej w granicach pasa drogowego).

Celem publicznym jest każda działalność Państwa lub gminy wynikająca z ustawy o ile wymaga ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu i jest finansowana w całości lub częściowo z budżetu Państwa lub samorządu terytorialnego.

Za zadania dla realizacji celów publicznych może być także uznane, na wniosek właściwego ministra lub wojewody, zadanie służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, realizowane w całości ze środków własnych inwestora.

- d) Dla terenów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z potrzeby zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej.

Poza obowiązkami opracowania planów miejscowych wynikających z przepisów, Rada Gminy z własnej inicjatywy, bądź na wniosek Zarządu Gminy będzie każdorazowo decydowała o potrzebie opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla następujących terenów wyznaczonych na mapie „kierunków” w skali 1:25000 pod różnego rodzaju zagospodarowanie:

- a) terenów przeznaczonych pod funkcje przemysłowo-składowo-rzemieślnicze,
- b) terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową,
- c) terenów przeznaczonych pod usługi,
- d) terenów przeznaczonych pod rozwój rekreacji i turystyki.

Niezależnie od wyżej wymienionych obszarów, Rada Gminy może podjąć uchwałę o opracowaniu planu miejscowego dla każdego terenu na obszarze gminy z tym, że plan miejscowy musi być spójny z ustaleniami niniejszego „studium” w przypadku niezgodności projektu planu miejscowego ze „studium” należy dokonać zmiany ustaleń „studium”.

1.6. Obszary przekształceń przestrzennych

Perspektywiczne kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Wyniki wynikające z istniejących uwarunkowań przestrzenno – gospodarczych i innych – znanych obecnie zamierzeń inwestycyjnych instytucji gospodarczych, stwarzają przesłanki do wyróżnienia obszarów na terenie gminy, które ulegną znacznym przekształceniom przestrzennym.

Także nawet niewielkie zmiany wynikające z zamierzonych działań gminy w zakresie rozwoju społeczno – gospodarczego w okresie perspektywicznym spowodują pewne punktowe lub liniowe przekształcenia przestrzenne w miejscowościach, gdzie wystąpi jakikolwiek ruch budowlany, czy powstanie nowa działalność gospodarcza.

Przekształcenia te wynikają z zakładanego w „Studium” rozwoju poszczególnych dziedzin życia społeczno – gospodarczego.

Szczególnym przekształceniom ulegną następujące obszary:

- a) tereny przewidziane pod zabudowę przemysłowo – usługową,
- b) tereny przewidziane pod zabudowę mieszkaniową,
- c) tereny przeznaczone pod urządzenia i obiekty rekreacyjno-wypoczynkowe,
- d) obszary projektowanych inwestycji drogowych i infrastruktury technicznej,
  - modernizacja drogi wojewódzkiej Nr 681 Łapy – Brańsk,
  - budowa ścieżek rowerowych,
  - budowa oczyszczalni ścieków we wsiach,
- e) tereny powierzchniowej eksploatacji surowców, które po ich wyczerpaniu powinny być zrekultywowane w kierunku rolnym lub leśnym – wymienione w pkt. 1.3.2 I części studium,
- f) tereny zabytków archeologicznych, które mogą być przedmiotem badań, wymienione w pkt. 2.2 I części studium,
- g) tereny położone przy ciągach dróg: wojewódzkiej i powiatowych gdzie dopuszcza się rozwój urządzeń obsługi turystów i komunikacji,
- h) obszary rolne, które w wyniku przekształcenia rolnictwa mogą ulec przeobrażeniu co do wielkości gospodarstw rolnych, jak też struktury upraw,
- i) obszary leśne, które w wyniku ulepszenia drzewostanu i dolesień spowodować mogą przeobrażenia przestrzenne i krajobrazowe,
- j) tereny przewidziane pod zabudowę mieszkaniową i usługową w plombach między zabudową istniejącą.

1.7. Tereny zabudowane, w tym tereny do rehabilitacji

Tereny zabudowane w gminie ukształtowane są w większości w formie skupionej zabudowy wiejskiej, w której przeważa system ulicówek, rzadziej wielodrożnic. Pozostała zabudowa rozlokowana jest w małych skupiskach-przysiółkach oraz w formie oddzielnych siedlisk-kolonii luźno rozrzuconych w terenie, zwłaszcza we wschodniej części gminy.

Dominującą formą własności jest własność prywatna zasobów budynkowych, obiekty te niejednokrotnie wymagają remontu i modernizacji.

Na obszarze gminy znajduje się szereg obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, występują także liczne, stosunkowo dobrze zachowane relikty starego drewnianego budownictwa zagrodowego oraz znaczna ilość budynków i obiektów o różnym charakterze, kwalifikujących się do ochrony konserwatorskiej (patrz cz. I, p. 2.2).

Polityka gminy wobec istniejących zasobów budowlanych

1. Do obowiązków właścicieli obiektów budowlanych należy utrzymanie tych obiektów we właściwym stanie technicznym, do obowiązków gminy należy zapewnienie właściwego nadzoru nad przestrzeganiem tych obowiązków i udzielanie pomocy w ich realizacji, zwłaszcza w dziedzinie fachowego doradztwa i organizacji oraz organizacji działalności budowlanej.
2. Władze gminy zobowiązane są do podejmowania działań prowadzących do podnoszenia estetyki zabudowy, ładu przestrzennego w dziedzinie zagospodarowania terenów wsi, siedlisk i innych obiektów oraz do tworzenia odpowiedniej infrastruktury komunalnej, podnoszącej poziom cywilizacyjny na terenie gminy i warunki ochrony środowiska przyrodniczego.
3. Podejmowanie działalności inspirującej rolników do rozwijania agroturystyki i usług, do tworzenia odpowiednio przygotowanej dla tych funkcji bazy lokalowej.
4. Prowadzenie w sposób systematyczny, pod nadzorem wyspecjalizowanych służb (konserwatorskich, nadzoru budowlanego) prac konserwacyjnych niezbędnych dla utrzymania we właściwym stanie technicznym obiektów zabytkowych i obiektów o wartościach kulturowych, które stanowią cenne wzorce inspirujące tworzenie nowej architektury regionalnej oraz są ważnym elementem atrakcyjności terenu gminy.
5. Sprzyjanie adaptacji niewykorzystanych obiektów na cele użytkowe, zwłaszcza na cele mieszkalnictwa rekreacyjnego i innych usług turystycznych, pod warunkiem przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska naturalnego, ochrony gruntów rolnych i leśnych oraz ochrony dóbr kultury a także pod warunkiem zachowania tradycyjnej formy adaptowanych obiektów.
6. Uzupełnianie wolnych przestrzeni w zabudowie wsi obiektami służącymi funkcji turystycznej, rekreacyjnej, usługowej oraz mieszkaniowej. Mogą to być obiekty o formie tradycyjnych zagród, a także rezydencje na wzór dworów i dworków oraz domy letniskowe jednorodzinne czerpiące wzory z zabudowy zagrodowej.
7. Przyjmuje się, że istniejące zagrody oraz nowe budownictwo zagrodowe może być uzupełniane zabudową o funkcji turystycznej, rekreacyjnej i usługowej (w tym także drobne nieuciążliwe rzemiosło) i mieszkaniowej pod warunkiem zapewnienia ładu przestrzennego i harmonii z otoczeniem a także przestrzegania obowiązujących przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz ochronie środowiska.
8. Powstawanie nowych siedlisk i nowej zabudowy na terenach wiejskich należy wiązać z warunkiem intensywnego ich zalesienia (zadrzewiania) na co najmniej 1/2 terenu niezabudowanej części działki.
9. Kompleksowej rehabilitacji powinien być poddany zespół dworski we wsi Wólka Pietkowska (Kamienny Dwór) oraz zespół pałacowy we wsi Strabla.

1.8. Zasady zabudowy i zagospodarowania

1. Przyjmuje się, że terenami zwartej zabudowy wsi są tereny w granicach istniejącej i projektowanej zabudowy, ustalone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Wyszki, sporządzonym przed 1 stycznia 1995r. za wyjątkiem skupisk zabudowy rozproszonej, składającej się z mniej niż 4 zagród i siedlisk mieszkalnych.
2. Budownictwo mieszkaniowe nie będące częścią składową zagrody rolniczej oraz budownictwo usługowe, letniskowe i pensjonatowe można realizować jedynie na terenach zwartej zabudowy wsi, lub do tej zabudowy bezpośrednio przylegających z zachowaniem procedur i przepisów obowiązujących przy zmianie przeznaczenia terenu, a także w zgodności z przepisami o ochronie gruntów rolnych i leśnych.
3. Poza terenami zwartej zabudowy wsi można realizować budownictwo związane z eksploatacją dróg.
4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dużym zapotrzebowaniem na budownictwo mieszkaniowe można je także realizować na terenach specjalnie na ten cel wyznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego w postaci zgrupowań zabudowy (osiedli), liczącej co najmniej 20 siedlisk, wyposażonych w podstawowe zbiorowe urządzenia infrastruktury komunalnej, jak energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja z zapewnieniem odpowiedniego oczyszczenia i odprowadzania ścieków.
5. Budownictwo mieszkaniowe przeznaczone na realizację wynikającą z potrzeby zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej można realizować bez konieczności zapewnienia 20 siedlisk, jednak przy spełnieniu pozostałych warunków określonych w pkt. 4, jak wyznaczenie terenu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i wyposażenie w urządzenia infrastruktury komunalnej.
6. Zaleca się lokalizowanie na terenie zwartej zabudowy wsi nowopowstałych zagród rolniczych z wyjątkiem ferm hodowlanych powodujących uciążliwości dla otoczenia.
7. Budownictwo przemysłowe można realizować na terenach wyznaczonych na ten cel w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod warunkiem zapewnienia zgodnych z przepisami szczególnymi wymagań w szczególności w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzenia ścieków a także ochrony powietrza atmosferycznego i ochrony przed hałasem, przy przyjęciu zasady, że strefa uciążliwości zakładu mieści się w granicach jego własnej działki.
8. Jeżeli granica Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi: przechodzi wewnątrz wsi, to przyjmuje się, że w całym obszarze zwartej zabudowy tej wsi obowiązują zasady zabudowy, jak w Obszarze Chronionego Krajobrazu.

9. Zasady zabudowy określone dla Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi” obowiązują także w obrębie zwartej zabudowy wsi Samułka Duże i Samułka Małe.
10. Na terenach zwartej zabudowy wsi, lub w granicach siedlisk zabudowy kolonijnej, nowa zabudowa, lub uzupełnienie zabudowy może nastąpić pod warunkiem przestrzegania następujących zasad:
  - a) utrzymanie kształtu architektonicznego zabudowy odpowiednio do skali i charakteru miejscowości,
  - b) charakter i gabaryty zabudowy oraz rodzaj pokryć dachowych powinny nawiązywać do tradycji regionalnych (z dopuszczeniem materiałów dachowych współczesnych pod względem technologicznym).
11. Zaleca się stosowanie następujących zasad zabudowy:
  - a) ograniczenie gabarytu zabudowy do max. 2 kondygnacji dla budynków mieszkalnych (parter plus użytkowe poddasze), a w miejscowości Wyszki do 3 kondygnacji (dwie kondygnacje nadziemne + użytkowe poddasze), do 4 m od poziomu terenu do okapu budynku dla budynków gospodarczych i do 5 m od poziomu terenu do okapu dla budynków produkcyjno-usługowych i użyteczności publicznej (nie dotyczy wsi Wyszki). W wyjątkowych sytuacjach można zezwolić dla budynków użyteczności publicznej wysokość 9 m od poziomu terenu do okapu (2 kondygnacje plus użytkowe poddasze), a we wsi Wyszki odpowiednio 12 m od poziomu terenu do okapu tj. 3 kondygnacje + użytkowe poddasze,
  - b) dachy symetryczne dwuspadowe z półszczytem górnym lub półszczytem dolnym a także dachy czterospadowe - wszystkie o nachyleniu połaci 40-45°, których kształty wywodzą się z tradycji budownictwa wiejskiego na tym terenie. Źródłem inspiracji dla kształtowania architektury powinna być również architektura dworów szlacheckich, dość licznie reprezentowana do niedawna w rodzinnym budownictwie,
  - c) do prac wykończeniowych i elewacyjnych zaleca się stosowanie materiałów pochodzenia miejscowego: kamień, drewno,
  - d) zakaz stosowania obiektów z dachami pulpitowymi, kopertowymi, uskokowymi, asymetrycznymi oraz stosowania w budynkach schodkowych zwieńczeń ścian szczytowych.
12. Władze gminy sporządzają odpowiednie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów znajdujących się poza terenami zwartej zabudowy wsi i bezpośrednio do nich przylegających, zgodnie z przyjętą przez siebie polityką i określonymi w niniejszym studium zasadami: np. wyznaczenie terenów rekreacji i budownictwa letniskowego.
13. Na terenach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi” zalecenia zawarte w pkt. 11 niniejszych zasad realizuje się jako obowiązkowe.
14. Obowiązuje bezwzględne przestrzeganie ustaleń zawartych w rozporządzeniu Nr 6/98 Wojewody Białostockiego z dnia 20 maja 1998r. w sprawie Ob-

szaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi” (Dz.U. Województwa Białostockiego Nr 10).

2. Kierunki i zadania zagospodarowania przestrzennego gminy – realizacja celów rozwoju przestrzennego gminy

2.1. Kierunki i zadania w zakresie ochrony, kształtowania i zagospodarowania zasobów środowiska przyrodniczego

Zakłada się zachowanie podstawowych elementów systemu przyrodniczego gminy – ochronę i wzbogacanie walorów ekologicznych i wartości użytkowych oraz ich racjonalne wykorzystanie w rozwoju gminy przy zapewnieniu sprawnego funkcjonowania całego systemu przyrodniczego w powiązaniu z systemem powiatowym i wojewódzkim.

2.1.1. Sieć dolin rzecznych.

a) Sieć dolin rzecznych tworzą:

- dolina rzeki Narew – element wielkoprzestrzenny systemu przyrodniczego stanowiący ciąg powiązań przyrodniczych o znaczeniu ponadregionalnym o funkcjach: ekologicznej, bioklimatycznej, gospodarczej, krajobrazowej i rekreacyjnej
- doliny pozostałych rzek: Strabelki, Pulszanki, Bronki i innych mniejszych cieków wodnych oraz obniżen terenowych - elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego gminy, stanowiące ciągi przyrodnicze o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznych, krajobrazowych i gospodarczych.

b) Podstawowe kierunki zagospodarowania tych obszarów to:

- zachowanie funkcji i walorów środowiska ekologicznego,
- ochrona przed zainwestowaniem i degradacją a w szczególności degradacją sanitarną.

c) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie uwzględniania w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w szczególności:

- utrzymania zasady nienaruszalności stanu i funkcjonowania doliny Narwi z jednoczesnym wyeliminowaniem wszelkich działań zewnętrznych, które mogłyby wpływać degradująco na walory przyrodnicze doliny predestynującej do uznania za część parku krajobrazowego „Górnej Doliny Narwi”,
- utrzymania dotychczasowego sposobu użytkowania pozostałych dolin jako ciągów naturalnej zieleni łąkowo-pastwiskowej z lokalnymi skupiskami wysokiej zieleni łąkowej wraz z dopuszczeniem realizacji w ich obrębie obiektów małej retencji wodnej,

- zakazu wykonywania prac ziemnych naruszających w sposób istotny rzeźbę terenu i układ stosunków wodnych,
- ustalenia zakazów:
  - odprowadzania ścieków sanitarnych (nieoczyszczonych i oczyszczonych) w ilości, która nie pozwala na utrzymanie odpowiedniej (planowanej) klasy czystości wód poszczególnych odbiorników (rzek),
  - realizacji obiektów kubaturowych oraz zbiorników i rurociągów do magazynowania i transportu olejów i smarów,
  - zakładania i budowy stacji paliw,
  - lokalizacji wysypisk odpadów stałych i płynnych,
  - lokalizacji i realizacji wszelkiej zabudowy z wyjątkiem obiektów hydrotechnicznych w granicach zasięgu fali powodziowej rzeki Narwi i Bronki.

2.1.2. Lasy

- a) Kompleksy leśne (lasy) występujące w znacznym rozdrobnieniu na obszarze całej gminy –elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznych, krajobrazowych gospodarczych, i lokalnie rekreacyjnych.
Lasy w powiązaniu z ciągami ekologicznymi dolin rzecznych zachowują układ ciągłości przestrzennej systemu przyrodniczego. Są potencjalnym obszarem rozwoju związanego z w/w funkcjami i lokalnymi potrzebami.
- b) Podstawowe kierunki zagospodarowania obszarów leśnych to:
  - ochrona walorów przyrodniczych i użytkowych,
  - utrzymanie trwałości i ciągłości przestrzennej funkcjonowania w ramach systemu ekologicznego gminy i powiatu oraz racjonalne wykorzystanie dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjno-wypoczynkowych.
- c) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności:
  - zachowania lasów jako elementów krajobrazu naturalnego,
  - prowadzenia gospodarki leśnej z ustaleniami planów urządzania lasów, uwzględniających zasadę powszechnej ochrony, trwałości utrzymania ciągłości użytkowania oraz dostosowania do ustalonych w planie funkcji i form użytkowania niezależnie od struktury własnościowej lasów,
  - udostępniania i częściowego przystosowywania kompleksów leśnych dla potrzeb rekreacyjno-wypoczynkowych,
  - wykonania rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych o kierunku leśnym,
  - powiększania powierzchni i zasobów leśnych w drodze ustalenia granic polno-leśnych i wprowadzenia ich do planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego,
  - wprowadzenia zakazów:
    - zmniejszania powierzchni leśnej na cele nieleśne,

- zabudowy z wyjątkiem urządzeń integralnie związanych z ich funkcją,
- realizacji przebiegu urządzeń liniowych (linii elektroenergetycznych, gazociągów, ropociągów, kolektorów sanitarnych, linii telekomunikacyjnych, dróg itp.) wymagających znacznej przecinki drzew,
- wykonywania melioracji trwale naruszających stosunki wodne w dolinach rzecznych i obszarach źródliskowych na terenach leśnych oraz prac ziemnych naruszających w istotny sposób rzeźbę terenu,
- lokalizacji składowisk odpadów przemysłowych i komunalnych.

2.1.3. Zieleni urządzona

- a) Parki, skwery, zieleni uliczna, ogrodów przydomowych, przykościelna, cmentarna, itp. – elementy uzupełniające system przyrodniczy gminy o znaczeniu lokalnym funkcjonujące głównie w Wyszkach i innych większych jednostkach osadniczych gminy.
- b) Podstawowym kierunkiem zagospodarowania jest ochrona powierzchni istniejącej zieleni urządzonej i form zagospodarowania przed likwidacją z wyjątkiem szczególnych przypadków realizacji bardzo ważnych elementów komunikacyjnych lub infrastrukturalnych.
- c) Realizacja ochrony istniejącej zieleni urządzonej wymagać będzie w szczególności:
  - zakazu przeznaczania tych terenów na inne cele w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów,
  - dobru odpowiednich do warunków siedliskowych i układów przestrzennych gatunków zieleni,
  - zachowania funkcji zieleni cmentarnej łącznie z układem przestrzennym, fizjograficznym i przyrodniczym,
  - przestrzegania wymogów konserwatorskich w użytkowaniu i zagospodarowaniu obiektów stanowiących przedmiot ochrony konserwatorskiej.

2.1.4. Obiekty i obszary prawnie chronione – szczególne formy ochrony przyrody.

- a) Na terenie gminy Wyszki obiektami i obszarami prawnie chronionymi są:
  - obszar chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”,
  - 5 pomników przyrody, w tym 2 drzewa jesion i dąb szypułkowy oraz 3 głązy narzutowe.

W/w obiekty zostały określone w uwarunkowaniach będących I – szą częścią niniejszego „studium”.

- b) Podstawowy kierunek zagospodarowania w/w obiektów i obszarów to: zachowanie i zapewnienie właściwego funkcjonowania głównie obszaru chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”.
- c) Realizacja w/w kierunków zagospodarowania wymagać będzie:
- podniesienia rangi ochronności obszaru chronionego Krajobrazu doliny Narwi do rangi parku krajobrazowego (w tym części położonej na terenie gminy Wyszki),
  - ochrona przed likwidacją istniejących pomników przyrody,
  - tworzenie nowych form ochrony (rezerваты, pomniki przyrody, użytki ekologiczne itp.) przewidzianych ustawą o ochronie przyrody, z obowiązkiem wprowadzenia ich do planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego.

2.1.5. Kierunki i zadania w zakresie ochrony wód powierzchniowych i podziemnych.

- a) Kierunki ochrony wód powierzchniowych i podziemnych to:
- uzyskanie i utrzymanie odpowiednich klas czystości wód powierzchniowych:
    - rzeka Narew – I klasa czystości na całej długości (zarządzenie 18/71 Prezydium WRN w Białymstoku z dnia 27.05.1971r.),
    - rzeka Strabelka, Pulszanka, Bronka i inne mniejsze ciekі wodne – II klasa czystości,
  - ochrona wód gruntowych przed zanieczyszczeniami sanitarnymi i przemysłowymi,
  - utrzymanie nienaruszalnego przepływu biologicznego (Q_n) w podstawowym przekroju SNQ – 95% rzeki Narwi – ujście Orłanki $1,70 \text{ m}^3/\text{sek}$ i wód. Suraz $1,90 \text{ m}^3/\text{sek}$ a rzeki Bronki przy ujściu do Nurca $0,095 \text{ m}^3/\text{sek}$.
- b) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności:
- zakazu odprowadzania do wód powierzchniowych i gruntu ścieków sanitarnych i przemysłowych w wielkościach, które nie zapewniają utrzymania obowiązującej klasy czystości tych wód,
  - budowy oczyszczalni ścieków we wsi gminnej Wyszki i ewentualnie stacji kontenerowych wspólnych dla zespołu wsi zwodociągowanych z późniejszym wywozem tych nieczystości do punktu zlewnego po wybudowaniu oczyszczalni we wsi Wyszki,
  - ochrony sanitarnej ujęć wód dla celów komunalnych i przemysłowych zgodnie z ustaleniami pozwoleń wodno-prawnych,
  - wykorzystania dla celów gospodarczych i rolniczych wód stanowiących wyłącznie nadwyżki ponad przepływ biologiczny rzek (uwarunkowania pkt 1.4.1. b).

2.1.6. Kierunki ochrony sanitarnej powietrza atmosferycznego.

a) Kierunki ochrony powietrza atmosferycznego to:

- przeciwdziałanie wzrostowi zanieczyszczeń powietrza głównie produktami pochodzącymi z procesów energetycznych, przemysłowych oraz komunikacji (zwłaszcza pyłów zawieszonych, dwutlenku siarki i azotu oraz ołowiu),
- poprawa warunków życia ludzi zamieszkałych na terenach będących w zasięgu oddziaływania zanieczyszczeń lub w jednostkach osadniczych o znacznej koncentracji lokalnych źródeł ciepła.

b) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności:

- obowiązku stałego monitoringu atmosfery jako podstawy ustalania lokalnych jednostkowych norm emisji zanieczyszczeń lub ich likwidacji w formie stosowanych decyzji organów kompetentnych ds. ochrony środowiska szczebla samorządowego i państwowego,
- wydawania nakazów instalowania urządzeń do redukcji zanieczyszczeń oraz zmian profilu i technologii produkcji w obiektach stanowiących główne źródła zanieczyszczeń,
- stosowania nowych nośników energetycznych (gazu ziemnego i płynnego, oleju opałowego, energii elektrycznej) o mniejszej uciążliwości dla środowiska,
- utrzymania zasady, że ponadnormatywna uciążliwość sanitarna zakładu powinna mieścić się w granicach własnej działki,
- utrzymania dobrego stanu dróg kołowych a zwłaszcza drogi wojewódzkiej Łapy – Topczewo – Brańsk oraz dróg powiatowych łącznie z zachowaniem płynności ruchu na tych drogach, szczególnie w obrębie obszarów zabudowanych m.in. poprzez budowę obwodnic i dobrą organizację ruchu,
- przestrzegania dopuszczalnych wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu określonych w załączniku Nr 1 (Lista substancji zanieczyszczających, dopuszczalne wartości stężeń tych substancji w powietrzu oraz czas ich obowiązywania) do rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 kwietnia 1998r. (Dz.U. Nr 55, poz. 355 z 1998r.).

2.1.7. Kierunek ochrony ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami oraz przed szkodliwym elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym

a) Kierunek ochrony w/w zakresie dotyczy minimalizacji poziomu hałasu i wibracji oraz promieniowania niejonizującego głównie w obszarach stałego pobytu (zamieszkania) ludzi i rekreacji,

b) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności:

- eliminacji z obszarów zamieszkania i rekreacji źródeł hałasu o ponadnormalnym natężeniu poprzez zabezpieczenia techniczne lub zmianę technologii i urządzeń,
- przestrzeganie zasady, iż hałas i wibracje przekraczające dopuszczalne poziomy nie mogą wychodzić poza obręb działki, na której są wytwarzane,
- określenie zasad i warunków sytuowania nowej zabudowy w stosunku do dróg o znacznej uciążliwości akustycznej,
- wykonywania prognoz oddziaływania projektowanej zabudowy i zagospodarowania terenów na etapie sporządzania miejscowych planów i na tej podstawie eliminowania zamierzeń planistycznych zagrażających środowisku,
- przestrzegania i uwzględniania w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu norm dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku określonych w Tabeli 1 i 2 stanowiących załącznik do rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 13 maja 1998r. (Dz.U. nr 66, poz. 436 z 1998r.).

Zgodnie z powyższym rozporządzeniem w odniesieniu do występującego rodzaju zainwestowania (przeznaczenia terenu) w gminie Wyszki powinny obowiązywać następujące dopuszczalne poziomy hałasu:

Tabela 59

Przeznaczenie terenu	Dopuszczalny poziom hałasu wyrażony równoważnym poziomem dźwięku A w dB					
	Drogi		Pozostałe obiekty i grupy źródeł hałasu		Linie elektroenergetyczne	
	Pora dnia przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	Pora nocy przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	Pora dnia przedział czasu odniesienia równy 8 najmniej korz. godz. dnia	Pora nocy przedział czasu odniesienia równy 1 najmniej korz. godz. nocy	Pora dnia przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	Pora nocy przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom
– tereny wypoczynkowo-rekreacyjne,	55	45	45	40	50	45
– tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,					45	40
– tereny zabudowy związane ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży						
– tereny domów opieki						
– tereny zabudowy mieszkaniowej	60	50	50	40	50	45
• wielorodzinnej,						
• jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi,						
• zagrodowej						

- na terenie gminy Wyszki nie występuje szkodliwe elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące – brak istnienia linii elektroenergetycznych WN. Natomiast w odniesieniu do projektowanego przebiegu przez teren gminy napowietrznych linii WN wynikających z rozwoju sieci elektroenergetycznej województwa należy zapobiegać szkodliwemu promieniowaniu poprzez zachowanie w planach miejscowych odpowiednich stref ochronnych, a mianowicie:
  - linia WN 110 KV – min. 14,5 m od skrajnego przewodu linii przy zalecanej odległości od osi linii – 40m,
  - linia WN 400 KV – min. 33m od skrajnego przewodu linii przy zalecanej odległości od osi linii 80m.
- ustalania w planach miejscowych zakazu realizacji wszelkich stałych obiektów kubaturowych w obrębie w/w stref ochronnych,
- ustalania przebiegu nowych napowietrznych linii elektromagnetycznych WN z zachowaniem wymogów ochrony ludzi i walorów środowiska,
- przestrzegania dopuszczalnych poziomów elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego charakteryzowanego przez wartości graniczne wielkości fizycznych stanowiących załącznik do rozporządzenia Ministra O.Ś.Z.N. i L. z dnia 11 sierpnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony przed promieniowanymi szkodliwym dla ludzi i środowiska, dopuszczalnych poziomów promieniowania, jakie mogą występować w środowisku oraz wymagań obowiązujących przy wykonywaniu pomiarów kontrolnych promieniowania (Dz.U. Nr 107, poz. 676).
- dopuszczalnych poziomów elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego, określonych w w/w załączniku nie stosuje się w miejscach niedostępnych dla ludzi.

2.1.8. Kierunki i zadania w zakresie ochrony powierzchni ziemi.

- a) Kierunki ochrony powierzchni ziemi i racjonalnego wykorzystania jej walorów użytkowych w rozwoju gminy to:
  - ochrona powierzchni ziemi przed zanieczyszczeniami stałymi i płynnymi,
  - racjonalne przeznaczanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej na cele inne niż rolnicze,
  - ochrona powierzchni ziemi przed negatywnymi skutkami powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych.
- b) Realizacja w/w kierunków zagospodarowania wymagać będzie w szczególności:
  - dalszej eksploatacji urządzonego i zalegalizowanego wysypiska gminnego odpadów stałych położonych na gruntach wsi Szpaki,

- sukcesywnej likwidacji istniejących „dzikich” (nieurządzonych) wysypisk przy jednoczesnym tworzeniu nowego systemu organizacyjnego odbioru i transportu odpadów pozwalających na pozyskiwanie surowców wtórnych i ich zbytu oraz organizacji przejściowych składowisk typu kontenerowego w miejscach znacznego wytwarzania tych odpadów z docelowym ich wywożeniem na wysypisko gminne a także do zakładów bezpiecznego przetwarzania,
- budowy oczyszczalni ścieków we wsi gminnej Wyszki a na obszarach nie objętych scentralizowanym systemem kanalizacji budowy oczyszczalni ścieków przyzagrodowych lub w formie stacji kontenerowych wspólnych dla zespołów wsi zwodociągowanych a do czasu ich wybudowania neutralizacja ścieków powinna odbywać się poprzez gromadzenie w szczelnych zbiornikach bezodpływowych a następnie poprzez wywóz do punktu zlewnego najbliższej oczyszczalni komunalnej poza obszarem gminy a po wybudowaniu oczyszczalni w Wyszkach do jej punktu zlewnego,
- zachowania dotychczasowej struktury przestrzennej gruntów rolnych i leśnych z możliwością ekologicznego jej wzbogacania (polne drzewa, remizy, użytki ekologiczne itp.),
- utrzymania wartościowych i intensywnie użytkowanych gruntów rolnych jako rolniczej przestrzeni produkcyjnej z ewentualnym zachowaniem dotychczasowych form użytkowania i kierunków produkcji z preferowaniem rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- na etapie sporządzania planów miejscowych zwarte kompleksy gleb chronionych (od III^a do IV^b) przyjmować za ogranicznik przestrzennego rozwoju budownictwa pozarolniczego, z zastosowaniem ustawowych przepisów,
- wzbogacania jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez regulację stosunków wodnych na gruntach ornych i użytkach zielonych – drenaż, melioracje szczegółowe, zbiorniki małej referencji wodnej,
- racjonalnej eksploatacji złóż surowców mineralnych z zachowaniem wymogów określonych w ustawie z dnia 4 lutego 1994r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. Nr 27, poz. 96),
- prowadzenia sukcesywnej rekultywacji terenów powyrobiskowych poeksploatacyjnych surowców mineralnych o kierunku rolnym lub leśnym,
- zachowania w dotychczasowym użytkowaniu dwóch obszarów w okolicy wsi Samułka uznanych za „obszar perspektywicznego występowania złóż surowców mineralnych stałych dla potrzeb lokalnych”.

2.2. Kierunki i zadania ochrony dóbr kultury

Ochrona i utrzymanie w należyтым stanie technicznym obiektów zabytkowych i kulturowych, w miarę ubytku ludności, będzie coraz trudniejsza i to gmina będzie musiała przejmować te obiekty oraz dbać o ich należyte utrzymanie.

Jednocześnie, istniejące na terenie gminy dobra kultury w postaci obiektów zabytkowych, obiektów o wartościach kulturowych, obiektów archeologicznych będą nabierały z biegiem lat wartości historycznej (niektóre z nich będą wpisane do rejestru zabytków), ale także ulegały dalszej degradacji technicznej, jeżeli nie podejmie się odpowiednich działań w celu utrzymania ich należytego stanu lub rekonstrukcji niektórych z nich.

Rozwiązanie tego trudnego problemu będzie wymagało skoordynowania działań administracji rządowej, samorządowej i kościelnej.

2.2.1. Ochrona obiektów zabytkowych i o wartościach kulturowych.

Kierunki działań:

- a) ściśle współpracować z Państwową Służbą Ochrony Zabytków,
- b) ustalać w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego odpowiednie zalecenia w celu ochrony zabytków i wartości kulturowych,
- c) kontrolować stan techniczny obiektów oraz udzielać pomocy (z udziałem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) ich właścicielom w celu należytego utrzymania obiektów,
- d) dbać o właściwe wykorzystanie funkcji obiektów,
- e) dążyć w szczególnych przypadkach do wykupienia obiektów przez gminę,
- f) w przypadku konieczności rozbiórki lub przeniesienia obiektu o wartościach kulturowych, należy przed jego likwidacją lub przeniesieniem dokonać inwentaryzacji na zasadach określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- g) wszelkie prace dotyczące obiektów zabytkowych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie wymagają uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- h) na terenach cmentarzy i parków należy przeprowadzać systematyczne prace porządkowe i pielęgnacyjne zieleni oraz prace remontowo-konserwatorskie dawnych nagrobków i krzyży – po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

2.2.2. Ochrona stanowisk archeologicznych

Kierunki działań:

- a) wprowadzać odpowiednie ustalenia w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego chroniące obiekty archeologiczne,
- b) w przypadku konieczności przeznaczenia terenów ze stanowiskami archeologicznymi na ważne cele publiczne należy w planie miejscowym ustalić spo-

sób postępowania uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków Archeologicznych,

- c) należy zapisywać w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego konieczność zawiadamiania służby archeologicznej w przypadku natrafienia na obiekty nieznanego pochodzenia podczas prowadzenia prac ziemnych,
- d) stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków nie powinny być rozkopywane, a na ich terenie nie należy lokalizować żadnych inwestycji,
- e) inwestycje planowane na obszarach stanowisk archeologicznych nie wpisanych do rejestru zabytków lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie, należy uzgadniać z Konserwatorem Zabytków Archeologicznych.

2.2.3. Tworzenie nowych wartości kulturowych

- a) należy kultywować regionalne formy architektoniczne oraz tradycje materiałowe i konstrukcyjne,
- b) należy dążyć do indywidualizowania przestrzennych form zabudowy i zagospodarowania przestrzeni publicznych, w dostosowaniu do otaczającej zabudowy i krajobrazu,
- c) wyżej wymienione działania należy wpisywać do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2.3. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury społecznej i obszarów dla tych potrzeb

2.3.1. Tendencje demograficzne

Dla przyszłych zmian w trendach demograficznych decydujące będą miały migracje ludności. Rozmiary migracji zależą od tego w jakim stopniu możliwości znalezienia zatrudnienia pokrywać się będą z podażą pracy.

Obecną sytuację charakteryzują duże rozmiary bezrobocia rejestrowanego, znaczne rozmiary nierejestrowanej działalności gospodarczej oraz ukryte bezrobocie na wsi.

Innym czynnikiem zmian w rozwoju ludnościowym gminy będzie miał ruch naturalny ludności.

W zakresie reprodukcji biologicznej ludności przewiduje się stopniowy wzrost długości trwania życia oraz mniejsze ujemne saldo przyrostu naturalnego ludności po roku 2000.

Przyjęcie takich ogólnych założeń spowoduje mniejszy spadek zaludnienia gminy w latach 2000 – 2010 a niżeli w latach 1995 - 2000.

Prognoza zmian liczby mieszkańców w latach 1995 – 2010

Tabela 60

Wyszczególnienie	1995	2000	2005	2010
Gmina Wyszki	5717	5300	5100	4900

Źródło: Urząd Statystyczny Białystok, obliczenia własne.

W grupie produkcyjnej w wyniku dezaktywacji zawodowej roczników niższych i wchodzenia w wiek zdolności do pracy roczników wyżu demograficznego odsetek ludności w wieku mobilnym (18 – 44 lata) w najbliższych latach będzie się powiększał.

Obecna struktura wieku ludności oraz wzrostowa tendencja w grupie poprodukcyjnej powodować będą pewne ograniczenie trendu demograficznego i dalszego starzenia się ludności.

Trudna do określenia skala urodzeń w przyszłości stwarza znaczne problemy w ocenie przekształceń strukturalnych ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Niewątpliwie jednak udział dzieci i młodzieży w perspektywie roku 2010 ulegnie zmniejszeniu, w największym stopniu wśród dzieci w wieku szkolnym.

Przedstawione tendencje wpłyną na zmiany w wielkości zasobów pracy, strukturę obszarową gospodarstw rolnych, sposób użytkowania urządzeń infrastruktury społecznej i konieczności selektywnej realizacji elementów infrastruktury technicznej.

2.3.2. Mieszkalnictwo

Z prognozy demograficznej wynika, że do roku 2010 na terenie gminy nie wystąpi większa potrzeba wzrostu ilościowego zasobów mieszkaniowych. Obecnie wskaźniki zaludnienia mieszkań oraz w niektórych elementach stan techniczny zasobów należy ocenić jako dostateczny a niekiedy dobry.

Są jednak na tym terenie mieszkania o niskim standardzie, stąd w najbliższych latach główny nacisk inwestycyjny w tym zakresie będzie polegał na wymianie budynków o złym stanie technicznym, a także wyposażeniu mieszkań w urządzenia i instalacje sanitarne.

Większy ruch inwestycyjny, tak jak dotychczas wystąpi w Wyszkach. Biorąc pod uwagę europejski wskaźnik nasycenia w mieszkania tj. 400 mieszkań na 1000 mieszkańców, to potrzeby inwestycyjne gminy do roku 2010 należy oszacować na co najmniej 109 nowych mieszkań. Zbudowanie takiej ilości mieszkań oznacza konieczność budowy rocznie 10 nowych mieszkań.

Innym problemem będzie kwestia opuszczonych mieszkań w wyludniających się wsiach, co stworzy problem racjonalnego zagospodarowania części tych zasobów. Część zasobów mieszkaniowych może być zaadaptowana dla potrzeb zabudowy lotniskowej.

Należy dopuszczać zabudowę mieszkaniową i usługową na terenach już zainwestowanych, w plombach między zabudową lub na jej obrzeżach.

W tym celu należy każdorazowo opracować plan miejscowy zagospodarowania przestrzennego terenów przewidzianych pod budownictwo.

2.3.3. Usługi

2.3.3.1. Usługi ponadpodstawowe

Usługi ponadpodstawowe na rzecz mieszkańców gminy Wyszki będą świadczyły, jak dotychczas, urządzenia obsługi zlokalizowane w Bielsku Podlaskim oraz w Białymstoku. Są to usługi z zakresu administracji państwowej, administracji samorządowej szczebla powiatowego i wojewódzkiego, sądownictwa, lecznictwa, szkolnictwa wyższego i średniego, kultury, sportu kwalifikowanego oraz specjalistycznego handlu i rzemiosła.

Przeznaczone w studium tereny pod usługi omówione w pkt. 2.3.3.2. mogą być wykorzystane także pod usługi o charakterze ponadlokalnym.

2.3.3.2. Usługi podstawowe

W zakresie usług podstawowych, istniejące urządzenia na terenie gminy mogą obsłużyć w perspektywie ludności gminy, jednak będzie niezbędna ich modernizacja i uzupełnienie w związku ze wzrastającym popytem na usługi o wyższym standardzie.

Główne zadania w zakresie usług podstawowych to:

1) W zakresie komunalnych usług podstawowych:

Zapewnienie w budżetach gminy odpowiednich środków finansowych na utrzymanie i modernizację (lub rozbudowę) urządzeń komunalnych, które będą obsługiwały miejscową ludność tj:

- gimnazjum w Wyszkach,
- szkół podstawowych we wsiach: Topczewo, Wyszki, Mierzwin, Mulawicze, Niewino Borowe, Strabla, Falki.

W związku z przeprowadzoną w Polsce reformą oświaty i racjonalizacją sieci szkół, istnieje prawdopodobieństwo możliwości zmniejszenia w przyszłości liczby szkół podstawowych w gminie.

- Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszkach,
- Świetlic we wsiach: Bujnowo, Filipy, Godzieby, Łapcie, Malesze, Mierzwin Duży, Mulawicze, Niewino Borowe, Olszanica, Pulsze, Samułki Duże, Strabla, Szpaki, Topczewo, Wyszki,
- bibliotek w Wyszkach,
- Wiejskich Ośrodków Zdrowia we wsiach: Wyszki, Topczewo, Strabla,
- Urzędu Gminy w Wyszkach,

- remiz strażackich we wsiach: Wyszki, Topczewo, Samułki Duże, Zalesie, Pulsze, Bujnowo, Godzieby, Mulawicze, Niewino Borowe,
- basenów przeciwpożarowych we wsiach: Bujnowo, Falki, Godzieby, Ignatki, Koćmiery, Malesze, Mierzwin Mały, Mierzwin Duży, Mulawicze, Niewino Borowe, Niewino Popławskie, Bagińskie Małe, Pulsze, Samułki Duże, Sasi-ny, Sieśki, Wodzki, Warpechy Nowe, Stacewicze, Stare Bagińskie, Szpaki, Topczewo, Warpechy Stare, Wólka Pietkowska, Wyszki, Zalesie, Wólka Za-leska, Zakrzewo, Niewino Leśne,
- sal gimnastycznych przy szkołach podstawowych,
- boisk sportowych przy szkołach podstawowych.

2) W zakresie pozostałych usług o charakterze podstawowym:

Tworzenie warunków do utrzymania i dalszego rozwoju istniejących na terenie gminy urządzeń usługowych, których właścicielem nie jest samorząd gminy tj:

- sieci sklepów stacji paliw i innych urządzeń usługowych wymienionych w pkt. 2.3.2.4. w I części „studium”,
- obiektów sakralnych we wsiach: Wyszki z kaplicą we wsi Pulsze, Topczewo z kaplicami we wsiach Mierzwin i Filipy, Strabla z kaplicą we wsi Samułki, Malesze,
- banku spółdzielczego w Wyszkach,
- komisariatu policji w Wyszkach,
- Biura GS w Wyszkach,
- urzędów pocztowych we wsiach Wyszki, Topczewo, Strabla, Malesze,
- parafii kościołów Rzymskokatolickiego i Prawosławnego we wsiach Wyszki, Strabla, Topczewo.

3) W zakresie dalszego rozwoju usług, nie tylko podstawowych.

Tworzenie warunków do rozwoju urządzeń usługowych w zakresie handlu, rzemiosła, gastronomii na terenach przewidzianych w „Studium”, między innymi na terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową.

Przedmiotem dalszego – perspektywicznego wykorzystania pod usługi mogą być tereny już wykorzystywane na ten cel oraz tereny wyznaczone w planie zagospodarowania przestrzennego – dotychczas nie zainwestowane.

Dopuszcza się możliwości dokonywania różnego rodzaju przekształceń funkcji (zmiana usług), uzupełnianie zabudowy a także zmianę funkcji na funkcje mieszkaniowe lub produkcyjne wszędzie tam, gdzie nie stwarza to uciążliwości dla otaczającej zabudowy mieszkaniowej i środowiska.

Zamierzając dokonać zmiany funkcji terenów usługowych na produkcyjne lub rzemieślnicze należy każdorazowo dokonać oceny uciążliwości projektowanej funkcji oraz opracować miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Następujące tereny objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego powinny być w perspektywie utrzymane jako usługowe z możliwością zmiany funkcji:

1) We wsi Wyszki:

- teren 4 PS (1,1 ha)
- teren 4 UG (0,25 ha)
- teren UI, UK (0,24 ha)
- teren 10 UH (0,15 ha)
- teren 11 A (0,06 ha)
- teren 21 UZ (0,2 ha)
- teren 22 ZD (1,2 ha)
- teren 23 RP (2,7 ha)
- teren 24 ZCc (1,2 ha)
- teren 26 RP (3,3 ha)
- teren 27 UO (2,04 ha)
- teren 31 OK. (1,0 ha)
- teren 32 A, UH (0,7 ha)
- teren 34 OS (0,12 ha)
- teren 36 UŁ (0,08 ha)
- teren 37 A (0,1 ha)
- teren 38 UH (0,1 ha)
- teren 39 A (0,1 ha)
- teren 40 UH,PS (0,4 ha)
- teren 44 UK (0,35 ha)
- teren 45 UH (0,2 ha)
- teren 46 UO (0,35 ha)
- Biuro GS, pomieszczenia handlowe, magazyny,
- Restauracja,
- Remiza OSP z Klubem Rolnika,
- Handel,
- Bank Spółdzielczy,
- Ośrodek Zdrowia,
- Projektowane ogrody działkowe,
- rezerwa pod mieszkalnictwo z usługami,
- Cmentarze z rezerwą,
- projektowany ośrodek sportowo-rekreacyjny,
- Szkoła Podstawowa,
- Plebania,
- Rezerwa pod ośrodek usługowy,
- istniejący kościół,
- Urząd pocztowo-telekomunikacyjny,
- Urząd Gminy,
- Rezerwa pod usługi,
- Posterunek Policji,
- Handel,
- Projektowany GOK i OSP,
- projektowany pawilon handlowy,
- projektowane przedszkole,

2) W pozostałych wsiach:

a) we wsi Bujnowo:

- teren 2 UH, UI – handel, remiza OSP, zlewnia mleka,

b) we wsi Falki:

- teren 3 UH – rezerwa pod handel,
- teren 4 UO – szkoła podstawowa z boiskiem sportowym,

c) we wsi Filipy:

- teren 3 UK – kościół,
- teren 4 UH – handel, usługi,
- teren 5 ZP – basen p.poż. i tereny zieleni,
- teren 9 US – boisko sportowe,

d) we wsi Godzieby:

- teren 2 UI – Remiza OSP,
- teren 3 UH, RPZ – handel, zlewnia mleka,

e) we wsi Łapcie:

- teren 2 UK – świetlica i inne usługi,
- teren 3 UH – handel,

f) we wsi Malesze:

- teren 3 UC – handel, świetlica i inne usługi,
- teren 4 UK – cerkiew,
- teren 4 UO – szkoła podstawowa,
- teren 6 ZC – cmentarz,
- g) we wsiach Mierzwin Duży i Mierzwin Mały:
  - teren 2 UO – szkoła podstawowa z boiskiem sportowym,
  - teren 3 UC – usługi,
  - teren 5 UK – kaplica,
  - teren 6 UH – handel,
- h) we wsi Niewino Borowe:
  - teren 2 UO – szkoła podstawowa,
  - teren 3 UC – usługi i zlewnia mleka,
  - teren 4 UK – świetlica,
- i) we wsiach Muławicze, Olszanica:
  - teren 2 UI – zlewnia mleka, remiza OSP,
  - teren 3 UO – szkoła podstawowa,
  - teren 4 UO – handel,
  - teren 5 UK – świetlica,
- j) we wsi Pulsze:
  - teren ZCc – cmentarz,
  - teren 3 UK, UI – remiza OSP, świetlica,
  - teren 5 UH – handel,
- k) we wsiach Samułki Duże, Samułki Małe:
  - teren 3 UT – tereny rekreacyjne,
  - teren 4 UH – handel,
  - teren 5 UI – remiza OSP, usługi inne,
  - teren 6 UI – tereny rekreacyjne z ośrodkami wypoczynkowymi,
  - teren 7 UI – teren ośrodka wypoczynkowego,
  - teren 8 ML – zabudowa letniskowa,
  - teren 9 UT – tereny rekreacyjne,
  - teren 10 UK – kaplica,
- l) we wsi Stacewicze:
  - teren 2 UK, UH – świetlica, handel,
- m) we wsi Stare Warpechy:
  - teren 2 UC, MN – usługi, zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna,
- n) we wsi Stare Zalesie:
  - teren 3 UH – handel,
  - teren 4 UI – obiekt po szkole,
- o) we wsi Strabla – Łyse:
  - teren 3 ML – zabudowa letniskowa,
  - teren 5 UT – tereny rekreacyjne,

- teren 6 UK, 8 UK – kościół z plebanią,
- teren 9 UT – zespół obiektów dworskich na potrzeby rekreacji,
- teren 11 ZCc – cmentarz,
- teren 12 ZP – zieleń parkowa,
- teren 13 UK – Dom Kultury,
- teren 16 UO – szkoła podstawowa,
- teren 17 UH – handel,
- teren 18 AUC, 19 AUC – ośrodek usługowy,
- teren 20 KKS – przystanek kolejowy,
- teren 21 UK – świetlica z remizą,
- teren 23 UT – tereny rekreacyjne – plaże z urządzeniami,
- teren 25 UH – handel,
- teren 28 UO – szkoła podstawowa,
- teren 30 UZ – Ośrodek Zdrowia,
- p) we wsi Szpaki:
  - teren 2 UC, UH – handel i inne usługi,
- q) we wsi Topczewo:
  - teren 4 UC – zlewnia mleka i handel,
  - teren 6 UK – kościół,
  - teren 7 UZ – Ośrodek Zdrowia,
  - teren 9 UO – szkoła podstawowa,
  - teren 10 UK – świetlica, remiza OSP,
  - teren 11 UC, MN – usługi, zabudowa jednorodzinna,
- r) we wsiach Wólka Pietkowska, Kamienny Dwór:
  - teren 3 AUC – Dom Kultury, handel, inne usługi,
  - teren 8 UŁ - stacja przekaźnikowa,
  - teren 4 RPP – inne usługi.

Ponadto wyznacza się nowe tereny pod zabudowę usługową, w tym tereny leżące przy ciągach komunikacyjnych w celu umożliwienia rozwoju usług z zakresu obsługi komunikacji i turystyki.

Na wyznaczone tereny usługowe należy w miarę potrzeby opracowywać miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w celu umożliwienia inwestowania.

2.4. Kierunki i zadania rozwoju gospodarczego i terenów dla tych potrzeb

2.4.1. Kierunki rozwoju przemysłu i rzemiosła, oraz obszary pod zabudowę przemysłowo – rzemieślniczą.

Przemysł i rzemiosło produkcyjne może się rozwijać w gminie w oparciu o następujące przesłanki:

- istniejące na terenie miasta i gminy zakłady przemysłowe i rzemieślnicze wyszczególnione w pkt. 4.2. I części „Studium”,
- aktywność gospodarczą mieszkańców gminy,
- położenie gminy na ważnych ciągach komunikacyjnych: kolejowym – Białystok – Bielsk Podlaski oraz drogowym Łapy – Brańsk,
- istniejące niewykorzystane tereny przemysłowo – składowe,
- istniejący niewykorzystany majątek produkcyjny,
- istniejące na terenie gminy złoża surowców mineralnych.

W polityce przemysłowej gminy należy sprzyjać dalszemu rozwojowi działalności gospodarczej. Działające dziś podmioty gospodarcze powinny być sprawnie obsługiwane, by ze strony władz samorządowych miały sprzyjający klimat do rozwoju swoich przedsiębiorstw.

Należy dążyć do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego oraz przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym.

Przedmiotem szczególnego zainteresowania w rozwoju funkcji produkcyjno-usługowo-rzemieślniczej na terenie gminy powinny być tereny przeznaczone już w planach zagospodarowania przestrzennego na te cele.

Niezależnie od tego, czy wyznaczone w planach tereny przemysłowe będą w dalszym ciągu miały moc prawną, usankcjonowaną ważnością planów, czy nie, w niniejszym „Studium” zakłada się ich dalsze przeznaczenie pod przemysł, rzemiosło i inne urządzenia produkcyjno-usługowe. Są to następujące tereny:

1) we wsi Wyszki:

- teren 4 PS – obiekty magazynowe,
- teren 19 RUZ (0,2 ha) – lecznica weterynaryjna,
- teren 20 WW (0,2 ha) – ujęcie wody,
(1,1 ha)
- teren 25 RP – część terenu pod parking,
- teren 33 ZP – projektowany parking,
- teren 40 UH, PS (0,4 ha) – handel i magazyny,
- teren 52 RPZ (0,04 ha) – zlewnia mleka,
- teren 55 RUP (0,35 ha) – warsztaty naprawcze,
- teren 56 P (0,35 ha) – piekarnia,
- teren 57 RUP (2,3 ha) – bazar SKR,
- teren 58 KS (0,8 ha) – obwód drogowy,
- teren 59 NOS (0,36 ha) – projektowana oczyszczalnia ścieków,
- teren 60 RP (7,8 ha) – rezerwa terenu pod przemysł, składy itp.

2) w pozostałych wsiach:

a) we wsiach Budlewo, Ignatki:

- teren 2 WW – ujęcie wody,

b) we wsi Bujnowo:

- teren 2 UH, UI – zlewnia mleka, handel, remiza OSP,

- teren 4 RPU – Baza Kółka Rolniczego,
- teren 5 PE – żwirownia,
- c) we wsi Falki:
  - teren 3 RPU – zlewnia mleka, ośrodek produkcyjny gospodarki zwierzęcej,
  - teren 5 PE – żwirownia,
- d) we wsiach Zdroje, Wypychy, Koćmiery:
  - teren 2 RPU – ośrodek produkcyjny gospodarki zwierzęcej,
  - V 3 PE – żwirownia,
- e) we wsi Filipy:
  - teren 2 RPU – zlewnia mleka,
  - teren 7 PE – żwirownia,
  - teren 8 NU – projektowane wysypisko śmieci,
- f) we wsiach Gawiny, Ostrówek, Moskwin, Trzeszczkowo:
  - teren 2 PE – żwirownia,
- g) we wsi Godzieby:
  - teren 3 RPZ – zlewnia mleka, handel,
- h) we wsiach Kalinówka, Sasiny, Szczepany, Tworki:
  - teren 2 RPO – Ośrodek produkcji zwierzęcej SKR,
- i) we wsiach Kowale, Łubicze:
  - teren 2 PE – żwirownia,
  - teren 3 RPZ – zlewnia mleka,
- j) we wsi Łapcie:
  - teren 4 PE – żwirownia,
- k) we wsiach Kozuszki, Bagińskie Nowe, Bagińskie Stare, Pierzchały:
  - teren 2 PE – żwirownia,
  - teren 3 NU – projektowane wysypisko śmieci,
- l) we wsi Malesze:
  - teren 2 RPU – baza SKR,
  - teren 7 PE – żwirownia,
- m) we wsiach Mierzwin Duży, Mierzwin Mały:
  - teren 4 PE – żwirownia,
- n) we wsi Niewinowo Borowe:
  - teren 3 UC – zlewnia mleka, usługi,
- o) we wsiach Niewinowo Kamieńskie, Niewinowo Popławskie, Niewinowo Leśne:
  - teren 2 NU – wysypisko śmieci,
- p) we wsiach Mieszuki, Nowe Warpechy:
  - teren 2 PE – żwirownia,
- q) we wsiach Muławicze, Olszanica:
  - teren 2 UI – zlewnia mleka,
  - teren 6 PE – żwirownia,

r) we wsi Osówka:

– teren 2 PE – żwirownia,

s) we wsi Pulsze:

– teren 4 PE – żwirownia,

t) we wsi Sieški:

– teren 2 PE – żwirownia,

– teren 3 NU – wysypisko śmieci,

u) we wsi Stacewicze:

– teren 3 PE – żwirownia,

v) we wsi Stare Warpechy:

– teren 3 PE – żwirownia,

w) we wsi Stare Zalesie:

– teren 2 RPU – zlewnia mleka,

– teren 5 PE – żwirownia,

x) we wsi Strabla Łyse:

– teren 10 NO – oczyszczalnia ścieków,

– teren 14 NU – wysypisko śmieci,

– teren 15 P – młyn,

– teren 24 P – zakład prefabrykatów,

– teren 26 PS – teren składów, przemysłu i rzemiosła,

– teren 27 RPU – baza GS,

– teren 29 RPP – PGR „Ignatki”,

y) we wsiach Szczepany, Tworki, Zakrzewo:

– teren 2 PE – żwirownia,

z) we wsi Szpaki:

– teren 3 S – baza Rejonu Dróg Publicznych,

– teren 4 NU – wysypisko śmieci,

– teren 5 PE – żwirownia,

ż) we wsi Topczewo:

– teren 2 P,S – magazyny, składy, tartak, młyn,

– teren 3 RPU – baza Kółka Rolniczego,

– teren 4 UC – zlewnia mleka,

– teren 5 PE – żwirownia,

– teren 8 S – punkt skupu,

ź) we wsiach Wólka Pietkowska, Kamienny Dwór:

– teren 3 AUC – zlewnia mleka, inne usługi i handel,

– teren 5 RPO – ośrodek produkcyjny PGR Kamienny Dwór,

– teren 6 RO – gospodarstwo sadownicze,

– teren 7 NU – wysypisko śmieci,

ś) we wsi Wólka Zaleska:

– teren 2 PE – żwirownia.

Gdyby zaszła potrzeba przeznaczenia pod funkcje przemysłowo-rzemieślnicze i inne terenów przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego pod urządzenia obsługi rolnictwa, należy dokonać zmiany planów, przeznaczając je pod funkcje pozarolnicze.

2.4.2. Kierunki rozwoju rolnictwa i leśnictwa – obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

2.4.2.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Istniejące obecnie uwarunkowania glebowo – rolnicze stanowiąc będą w dalszym ciągu podstawę gospodarki rolnej w gminie.

Stopniowo zmniejszać się będzie ilość gospodarstw rolnych przy wzrastającej średniej powierzchni tych gospodarstw. Tempo tych zmian zależeć będzie od polityki rolnej prowadzonej przez Państwo (ceny produktów rolnych, ceny środków produkcji, możliwość zbytu, kredytowanie rolnictwa) oraz możliwości tworzenia nowych miejsc pracy na wsi poza rolnictwem i w miastach dla ludności zbędnej w rolnictwie.

Należy oczekiwać wzrostu poziomu technologii rolniczej i warunków cywilizacyjnych życia mieszkańców wsi w wyniku rozwoju systemów infrastruktury technicznej.

Należy rozwijać przemysł rolno-spożywczy w oparciu o możliwości surowcowe rolnictwa gminy.

Tworzenie warunków do intensywnego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej i majątku produkcyjnego rolnictwa powinno polegać na:

a) wspieraniu procesu zwiększania powierzchni gospodarstw rolnych poprzez:

- zbywanie gruntów rolnych Skarbu Państwa i komunalnych,
- prowadzenie scaleń i wymiany gruntów,
- popieranie rozwoju urządzeń obsługi rolnictwa i sfery pozarolniczej w celu umożliwienia zwiększenia ilości miejsc pracy na wsi,
- popieranie rozwoju dużych gospodarstw rolnych,

b) poprawie jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez:

- dalszą regulację stosunków wodnych (melioracje, drenaż),
- zwiększanie udziału nawożenia naturalnego,

c) popieraniu rozwoju otoczenia rolnictwa w zakresie mechanizacji prac rolniczych, zaopatrzenia w środki produkcji, zbytu produkcji rolnej, przetwórstwa rolniczego i obsługi weterynaryjnej poprzez:

- promocji terenów przydatnych do działalności gospodarczej,
- stosowanie priorytetów i ulg podatkowych na rzecz rolnictwa.

Terenami rozwoju otoczenia rolnictwa mogą być istniejące tereny przeznaczone na ten cel i przewidziane w „Studium” pod rozwój przemysłu.

d) podnoszeniu poziomu technologii produkcji rolniczej i warunków zamieszkiwania ludności rolniczej poprzez:

- rozwój we wsiach wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej: elektroenergetyka, wodociągi, kanalizacja, gazownictwo, telekomunikacja itp.,

- utrzymanie istniejących urządzeń obsługi ludności i rolnictwa oraz podnoszenie ich standardu obsługi,
- tworzenie warunków do powstawania nowych urządzeń usługowych,
- poprawę stanu dróg na terenie gminy,

Należy rozwijać ekologizację terenów rolniczych poprzez:

- preferowanie rolnictwa ekologicznego na terenach posiadających najkorzystniejsze warunki do produkcji zdrowej żywności (okolice dolnej Narwi),
- zmianę sposobu użytkowania terenów niekorzystnych dla rolnictwa ze względu na niskie walory środowiskowe,
- systematyczne eliminowanie chemicznych środków ochrony upraw, zwłaszcza na terenach narażonych na skażenie wód,
- stopniowe ograniczanie stosowania nawozów mineralnych na rzecz nawożenia organicznego,
- unikanie nadmiernej koncentracji hodowli oraz upowszechnianie jej w wielofunkcyjnych gospodarstwach rolnych,
- upowszechnienie samowystarczalności paszowej gospodarstw rolnych,
- upowszechnienie stosowania przyjaznych środowisku nośników energii: wiatru, substancji organicznych (oleje, alkohol),
- wspieranie rozwoju pszczelarstwa.

Zasady ochrony rolniczej przestrzeni produkcyjnej zawiera punkt 2.1.8. niniejszego studium.

2.4.2.2. Leśnictwo.

Wykorzystanie lasów do produkcji nie ulegnie zasadniczej zmianie. Prowadzona będzie, zgodnie z dotychczasowymi tendencjami przeróbka drewna, zwłaszcza na potrzeby własne w lasach prywatnych.

W perspektywie należy liczyć się ze zwiększeniem pozyskania runa leśnego i owoców na cele konsumpcyjne i na eksport z uwagi na ich ekologiczne walory.

Powinien też nastąpić wzrost powierzchni lasów na skutek dolesień i rekultywacji istniejących terenów powyrobiskowych.

Należy rozwijać proekologiczny kierunek gospodarki na terenach leśnych polegający na:

- ochronie różnorodności ekologicznej lasów, naturalnych kierunkach hodowli lasów z zachowaniem zgodności siedliskowej,
- przeciwdziałaniu monokulturom lasów,
- zwiększaniu odporności biologicznej lasów poprzez wprowadzanie wielogatunkowości drzew oraz zapobieganie masowemu pojawieniu się szkodników,
- dążeniu do rozwoju pszczelarstwa na terenach leśnych.

2.4.3. Kierunki rozwoju obszarów wypoczynkowych.

Gmina posiada walory rekreacyjne i turystyczne, które są podstawą rozwoju w perspektywie urządzeń obsługi turystów.

1. Do rozwoju funkcji wypoczynkowych i turystycznych przewidziane są następujące obszary i element zagospodarowania przestrzennego:
  - a) Tereny przydatne do organizacji wypoczynku codziennego dla mieszkańców gminy oraz świątecznego i pobytowego, szczególnie dla mieszkańców Bielska Podlaskiego i Białegostoku, wyznaczone w studium w miejscowościach: Samułki Duże, Samułki Małe, Strabla,
  - b) Lasy, po ich przystosowaniu do funkcji turystycznej,
  - c) Wyznaczone w studium ścieżki rowerowe wymienione w pkt. 2.5.5.
  - d) Tereny położone wzdłuż drogi Łapy-Brańsk, przy których mogą się rozwijać urządzenia obsługi turystów oraz urządzenia obsługi komunikacji,
  - e) Obiekty o wartościach zabytkowych i o wartościach historyczno-kulturowych wymienione w pkt. 2.2 I części studium (Kamienny Dwór i inne),
  - f) Agroturystyka, szczególnie we wsiach położonych w sąsiedztwie doliny rzeki Narew,
  - g) Tereny lotniskowe – zarówno na terenach niezabudowanych wśród istniejącej zabudowy, jak i na terenach nowowyznaczonych na cele budownictwa lotniskowego,
  - h) Atrakcją turystyczną może być istniejące na terenie gminy stare budownictwo drewniane.
2. Okoliczności te powodują że rośnie znaczenie funkcji turystyki i wypoczynku w warunkach gospodarki gminy i jej przestrzennego zagospodarowania, co daje podstawę do rozwijania tych funkcji turystyki w różnych formach:
  - a) turystyka piesza, rowerowa i motorowa na odpowiednio wyznaczonych szlakach, a także wodna na rzece Narwi,
  - b) agroturystyka, dla której bazą mogą stać się dobrze prowadzone gospodarstwa rolne z odpowiednio urządzoną bazą lokalową i żywieniową,
  - c) baza noclegowa i żywieniowa jak pensjonaty, schroniska, kempingi, pola biwakowe rozlokowane zwłaszcza w Strabli, Samułkach Dużych i Samułkach Małych a także w Wyszkach,
  - d) turystyka kwalifikowana, jak np. jeździectwo (na bazie odpowiednio prowadzonych stadnin koni,
  - e) turystyka poznawcza związana z walorami krajobrazu i zabytkami budownictwa, zwłaszcza drewnianego, jak będące pod ochroną konserwatorską chałupy wiejskie, wiatraki i inne, a także zabytkowe zespoły dworskie: w Pietkowie (Kamienny Dwór – dawna własność marszałka Józefa Piłsudskiego) oraz Strabli (tu także XVII – wieczny kościół),
  - f) mieszkalnictwo rekreacyjne poprzez adaptowanie istniejących nieużytkowanych budynków oraz budowy nowych na terenach na ten cel wyznaczonych, przeznaczonych na cele wypoczynku sezonowego lub całorocznego,

- g) obsługa organizacji ruchu turystycznego i wypoczynku na terenie gminy oraz odpowiednie rozwinięcie informacji o walorach wypoczynkowych, jak również o warunkach korzystania z przedstawionej oferty,
- 3. W realizacji polityki przestrzennego zagospodarowania turystycznego obszaru gminy należy przyjąć następujące zasady:
  - a) utrzymanie istniejącego charakteru i funkcji przestrzennego zagospodarowania Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi” w związku z czym wszelkie działania mogące naruszyć równowagę ekologiczną, walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz zmieniające przeznaczenie terenu należy uzgadniać z Wydziałem Rolnictwa i Ochrony Środowiska Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego,
  - b) zapewnienie konserwacji istniejących obiektów o charakterze folklorystyczno-kultowym, jak kapliczki, krzyże, grodziska itp.,
  - c) na niezabudowanych działkach, położonych w granicach zwartej zabudowy wsi dopuszcza się realizację funkcji mieszkaniowo-letniskowych, pensjonatowych i turystycznych przeznaczonych na cele mieszkalnictwa i bazy turystycznej i usługowej, pod warunkiem przestrzegania obowiązujących przepisów i procedur związanych ze zmianą przeznaczenia terenu i ochroną gruntów rolnych i leśnych,
  - d) w uzasadnionych przypadkach nowe obiekty wymienione w p. c) mogą być realizowane poza terenami zwartej zabudowy wsi, jeżeli do tych terenów bezpośrednio przylegają, oraz na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
  - e) adaptacja zabudowy istniejącej na cele mieszkalnictwa rekreacyjnego i turystyki wymienionej w p. c) i d) dokonana winna być przy zachowaniu harmonii z otoczeniem co do skali zabudowy i charakteru architektury, a w odniesieniu do obiektów zabytkowych może nastąpić pod warunkiem zachowania istniejącej formy architektonicznej tych obiektów,
  - f) wielkość nowych działek przeznaczonych na cele zabudowy letniskowej i rekreacyjnej wynosić powinna minimum 1500 m².

2.5. Kierunki i zadania rozwoju komunikacji

Gmina Wyszki obsłużona będą siecią dróg, linią kolejową i komunikacją autobusową.

2.5.1. Sieć drogowa

2.5.1.1. Drogi wojewódzkie Nr 681 i Nr 659.

- 1) Przepustowość dróg i prognozy ruchu na drodze Nr 681 przedstawiają się następująco:
  - przepustowość dróg: Nr 681 o szerokościach jezdni 5m, 9m i 6m przy poziomie swobody ruchu D wynoszą odpowiednio 500p/h, 1250p/h i 1050p/h i Nr 659 o szerokości jezdni 5,5m przy poziomie swobody ruchu D wynosi 800p/h,
  - prognoza ruchu na drodze Nr 681 do 2015 roku:

- 2) Z porównania przepustowości drogi Nr 681 z prognozami ruchu w 2015r. wynika, że istniejące przekroje drogi mają duże rezerwy przepustowości. Jednak ze względu na jej funkcję i klasę G, droga ta na odcinku Poświętne – Topczewo powinna być poszerzona z 5m do 6m.
Na drodze 03606 nie było pomiarów ruchu ale z obserwacji wynika, że ruch na tej drodze jest mniejszy niż na drodze Nr 681, a więc przekrój tej drogi, obecnie modernizowany z poszerzeniem nawierzchni do 5,5m z wykonaniem nawierzchni bitumicznej, będzie posiadał też duże rezerwy przepustowości.
- 3) Parametry techniczne i użytkowe drogi przyjmować zgodnie z obowiązującymi przepisami, obecnie rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 43, poz. 430).
- 4) Zgodnie z art. 43 ust. 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. Nr 71, poz. 838 z 2000r.) obiekty budowlane przy drogach publicznych powinny być usytuowane w odległości od zewnętrznej krawędzi jezdni dróg wojewódzkich co najmniej :
  - na terenie zabudowy wsi 8 m
  - poza terenem zabudowy 20 m
- 5) Na etapie modernizacji drogi trzeba będzie opracować ocenę oddziaływania drogi na środowisko, z uwzględnieniem właściwej prognozy ruchu, z równoczesnym ustaleniem zasad i warunków realizacji zabudowy mieszkaniowej w jej otoczeniu oraz ochrony istniejącej zwartej zabudowy przed uciążliwościami ruchu.
- 6) Uwzględnić właściwe parametry drogi w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego łącznie z warunkami zagospodarowania ich obrzeży, wynikających z oceny oddziaływania drogi na środowisko.
- 7) Minimalizować ilość nowych włączeń ulic i zjazdów, zwłaszcza z lewoskrętami z wyznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów budowlanych i uzgodnić je z zarządcą drogi.
- 8) Zgodnie z zarządzeniem Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych z dnia 22 sierpnia 2000r. w sprawie nadania numerów dla dróg wojewódzkich, prze-

bieg i numer drogi Nr 681 pozostał ten sam, natomiast drodze 03606 nadano numer 659.

2.5.1.3. Drogi powiatowe.

- 1) Zgodnie z art. 6a ust.1 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych (Dz. U. Nr 71, poz. 838 z 2000r.) „do dróg powiatowych zalicza się drogi inne niż określone a art. 5 ust. 1 i art. 6 ust.1, stanowiące połączenie miast będących siedliskami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą”.
Na podstawie w/w ustalenia, można zakwalifikować tylko następujące drogi: 03614, 03615, 03621, 03624 i 03622 na odcinku Stacewicze – Stołowacz oraz 03634.
- 2) Sprawne powiązania zewnętrzne gminy będą realizowane poza drogami wojewódzkimi, drogami powiatowymi o następujących numerach: 03614, 03615, 03621, 03624, 03622 03634, 03610, 03637, 03629 i 03630.
- 3) Przy założonym standardzie, że ośrodki gminne powinny mieć połączenia między sobą drogami o nawierzchni twardej ulepszonej, przewiduje się w pierwszej kolejności do modernizacji drogi powiatowe o następujących numerach: 03621, 03624, 03622 i 03634.
- 4) Parametry techniczne i użytkowe dróg przyjmować zgodnie z rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz.U. nr 43, poz. 430).
- 5) Zgodnie z art. 43 ust 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, (Dz.U. Nr 71, poz. 838 z 2000r.) obiekty budowlane przy drogach publicznych powinny być usytuowane w odległości od zewnętrznej krawędzi jezdni dróg powiatowych co najmniej :
  - na terenie zabudowy miast i wsi 8 m
  - poza terenem zabudowy 20 m.
- 6) Na etapie modernizacji drogi należy wykonać ocenę oddziaływania drogi na środowisko, z równoczesnym ustaleniem zasad i warunków realizacji zabudowy mieszkaniowej w jej otoczeniu oraz ochrony istniejącej zwartej zabudowy przed uciążliwościami ruchu.
- 7) Uwzględnienia właściwych parametrów dróg w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego łącznie z warunkami zagospodarowania ich obrzeży, wynikających z oceny oddziaływania drogi na środowisko.
- 8) Zgodnie z zarządzeniem Nr 10 Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych z dnia 22 sierpnia 2000r. w sprawie nadania numerów dla dróg wojewódzkich, przebieg i numer drogi Nr 681 pozostał ten sam, natomiast drodze Nr 03606 nadano numer 659.

2.5.1.3. Drogi gminne.

- 1) Struktura funkcjonalno-techniczna i przestrzenna dróg gminnych określona w punkcie 5.1.1.3. „uwarunkowań studium” może ulec istotnym zmianom w przypadku zaistnienia okoliczności określonych w punkcie 5.5. „uwarunkowań studium” po zaliczeniu wymienionych dróg do dróg gminnych oraz w punkcie 2.5.1.2 „kierunków studium” w przypadku przekazania części dróg powiatowych pod zarządek gminy.
- 2) Wewnętrzne potrzeby transportowe gminy realizowane będą poza drogami wojewódzkimi i powiatowymi drogami gminnymi.
- 3) Parametry techniczne i użytkowe dróg gminnych należy przyjmować zgodnie z rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz.U. nr 43, poz. 430).
- 4) Bieżące remonty i modernizację dróg należy wykonywać z uwzględnieniem priorytetów dla:
  - odcinków dróg obsługujących największą liczbę mieszkańców i obszary o najwyższej w skali gminy aktywności gospodarczej,
  - odcinków o największych zagrożeniach funkcjonowania ruchu, mogących wywołać zakłócenie życia społeczno-gospodarczego części sieci osadniczej.
- 5) Docelowo wszystkie drogi przewiduje się o nawierzchni twardej ulepszonej.
- 6) Numeracja i ilość dróg gminnych może ulec zmianom z przyczyn określonych w punktach: 2.5.2.8) i 2.5.3.1) „kierunków studium”.

2.5.2. Techniczne zaplecze motoryzacji.

- 1) Dla poszczególnych programów zagospodarowania zaleca się przyjmować:
  - a) wskaźniki miejsc postojowych przedstawionych w poniższej tabeli.

Tabela 61

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka odniesienia	Wskaźnik miejsc postojowych
1	2	3	4
1.	Budownictwo wielorodzinne	1000 mieszkańców	280 – 330
2.	Administracja	1000 m ² p.u.	8 – 24
3.	Handel	1000 m ² p.u.	7 - 20
4.	Zakłady pracy	100 zatrudnionych	8 – 14
5.	Restauracja	100 miejsc konsumpcyjnych	12 – 20
6.	Kościół	100 uczestników mszy	10

- b) stacje paliw zaleca się przyjmować wg zasady, że 1 stacja o 4 ÷ 6 dystrybutorach może obsłużyć 5000 ÷ 6000 samochodów,
- c) miejsca obsługi samochodów zaleca się programować wg następujących wskaźników:
  - 1 st. / 300 ÷ 400 samochodów,

1 st. / 300 ÷ 400 m² powierzchni stacji.

- 2) Przy wzroście wskaźników motoryzacji do 263 w 2005 r. i 310 w roku 2010 należy sukcesywnie dążyć do zaspokojenia potrzeb w zakresie technicznego zaplecza motoryzacji jak przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 62

Lp.	Wyszczególnienie	Lata	
		2005	2010
1.	Wskaźnik motoryzacji	263	310
2.	Ludność ogółem w gminie	5100	4900
3.	Ilość ludności		
	a) w Wyszkach	390	400
	b) w gminie	4710	4500
4.	Parkingi krótkiego postoj	22	26
5.	Ilość samochodów osobowych	1341	1519
6.	Ilość pojazdów	4696	5082
7.	Niezbędna ilość stacji paliw	1	1
8.	Niezbędna ilość zakładów naprawy pojazdów	12 ÷ 16	13 ÷ 17

Źródło: Ministerstwo Transportu i Gospodarki Morskiej – WCEOM 1993 i obliczenia własne.

2.5.3. Kolej.

- 1) Ze względu na zły stan torów przewiduje się modernizację linii kolejowej Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha – granica państwa z dostosowaniem kursowania pociągów do prędkości 100km/h.
- 2) Należy zwiększyć bezpieczeństwo przy transporcie kolejną ładunków niebezpiecznych poprzez zaostrenie przepisów bezpieczeństwa i ich rygorystyczne egzekwowanie.

2.5.4. Komunikacja autobusowa.

Przy przyjętym standardzie dostępności 2 km do przystanku, docelowo należy stworzyć warunki do obsługi komunikacją autobusową następujących miejscowości: Osówka, Samułki Małe, Samułki Duże, Bogusze, Nowe Bagińskie, Stare Bagińskie, Pierzchały, Mierzwin Duży, Stacewicze i Niewino Popławskie. Obecnie mieszkańcy gminy mogą również korzystać z autobusów szkolnych.

Zapewnienie właściwego standardu obsługi podróżnych wymagać będzie:

- a) utrzymania we właściwym stanie technicznym dróg, po których kursują autobusy,
- b) sukcesywnej wymiany starych autobusów na nowoczesne, bardziej funkcjonalne z dostosowaniem dla ludzi niepełnosprawnych i mniej uciążliwych dla środowiska,

2.5.5. Ścieżki rowerowe.

- 1) Hodyszewo – Topczewo – Budlewo – Wypychy – Koćmiery – Filipy – Samułki Duże – Strabla – Doktorce.
- 2) Koćmiery – Wyszki.

2.6. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury technicznej.

Proponowane rozwiązania oparto na aktualnym rozeznaniu bieżących i przyszłych potrzeb.

Dopuszcza się możliwość wprowadzenia nowych elementów i rozwiązań systemów bez konieczności zmiany treści studium pod warunkiem, iż nie zostaną naruszone istotne jego elementy.

2.6.1. Zaopatrzenie w wodę.

2.6.1.1. Prognoza zapotrzebowania wody.

Do obliczenia zapotrzebowania wody przyjęto: wskaźnik zapotrzebowania wody

- na cele bytowo-gospodarcze mieszkańców w 2010r. $150\text{m}^3/\text{dM}$
- przy 100% korzystających z wodociągu przy wskaźniku nierównomierności dobowej $N_d = 1,3$ i godzinowej $N_g = 2,5$
- dla zakładów użyteczności publicznej $15\text{dm}^3/\text{M}/\text{d}$ przy $N_d = 1,1$ i $N_g = 2,5$
- na cele drobnego przemysłu 10% zapotrzebowania na cele bytowo-gospodarcze przy $N_d = 1,15$
- dla zwierząt gospodarskich 10% zapotrzebowania na cele bytowo-gospodarcze przy $N_d = 1,2$ i $N_g = 3,0$
- na własne potrzeby wodociągu 15% średniego zapotrzebowania
- p.poż – $10\text{ dm}^3/\text{sek}$ 1 pożar zgodnie z Polską Normą PN-B-02864.

Prognozowana ilość mieszkańców w gminie w okresie kierunkowym we wsiach podłączonych i planowanych do podłączenia do poszczególnych wodociągów:

wodociąg Wyszki	– 950 osób
wodociąg Budlewo	– 3450 osób
wodociąg Strabla	– 600 osób

Ogólne zapotrzebowanie wody przez poszczególne wodociągi.

Tabela 63

Wyszczególnienie	wodociąg Wyszki			wodociąg Budlewo			wodociąg Strabla		
	Q _{śrd}	Q _{maxd}	Q _{maxh}	Q _{śrd}	Q _{maxd}	Q _{maxh}	Q _{śrd}	Q _{maxd}	Q _{maxh}
	m ³ /d	m ³ /d	m ³ /h	m ³ /d	m ³ /d	m ³ /h	m ³ /d	m ³ /d	m ³ /h
Cele byt-gosp.mieszkańców	142,5	185,2	19,3	517,5	672,7	70,0	90,0	117,0	12,2
z-dy użyteczności publicznej	14,2	15,6	1,6	51,7	56,9	5,9	9,0	9,9	1,0
drobny przemysł	14,2	16,3	0,7	51,7	59,5	2,5	9,0	10,3	0,45
zwierzęta gospodarskie	14,3	17,2	2,1	51,7	62,0	7,7	9,0	10,8	1,35
razem	185,2	234,3	23,7	672,6	851,1	86,1	117,0	148,0	15,0
potrzeby własne wodociągu	27,8	27,8	1,1	100,9	100,9	4,2	17,5	17,5	0,73
ogółem	213,0	262,1	24,8	773,5	952,0	90,3	134,5	165,5	15,73
zatwierdzone zasoby ujęcia m ³ /h	133,0			75,0			33,0		

Zatwierdzone zasoby ujęć wodociągu w Wyszkiach pokrywają pełne potrzeby mieszkańców i przeciwpożarowe. Wodociąg Budlewo pokrywa potrzeby w godzinie średniego rozbioru (32,2 m³/h), a maksymalne godzinowe mogą być zaspokojone z projektowanych zbiorników wyrównawczych. Ujęcie wodociągu Strabla posiada wydajność, która nie zabezpiecza potrzeb przeciwpożarowych, konieczna jest budowa zbiornika wyrównawczego.

2.6.1.2. Kierunki działania i zadania w zakresie zaopatrzenia w wodę

- 1) Dostosowanie systemów zaopatrzenia w wodę do potrzeb wynikających z rozwoju gminy i zapewnienie wody odbiorcom w sposób ciągły, o jakości zgodnej z obowiązującymi normami sanitarnymi i w ilości pokrywającej pełne ich potrzeby i przeciwpożarowe poprzez :
  - a) utrzymanie w należyтым stanie technicznym z ewentualną modernizacją i rozbudową istniejących komunalnych ujęć wody wraz ze stacjami wodociągowymi w Wyszkiach, Budlewie i Strabli,
  - b) budowę zbiorników wyrównawczych wodociągu w Budlewie i Strabli,
  - c) wykonanie studni awaryjnej dla wodociągu w Strabli,
  - d) zwiększenie pewności i sprawności dystrybucji wody oraz zmniejszenie ilości sytuacji awaryjnych w wyniku diagnozowania stanu technicznego sieci wodociągowej i wymiany niesprawnej armatury oraz odcinków sieci o dużej awaryjności, które są przyczyną przerw w dostawie wody, jej ubytków, okresowego pogorszenia jakości i strat ekonomicznych,
  - e) rozwój sieci wodociągowej z wykorzystaniem istniejących wodociągów:
    - w miejscowości Wyszki w zakresie umożliwiającym podłączenie do niej całej zwartej zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej istniejącej i projektowej,
    - sukcesywne podłączenie wsi dotychczas niezwodociągowanych a mianowicie:

- do wodociągu Wyszki wsi Stare Warpechy i Łuczaje poprzez przedłużenie sieci ze wsi Pulsze,
  - do wodociągu Budlewo wsi Stacewicze, Nowe Warpechy, Mieszuki poprzez przedłużenie sieci wodociągowej z Nowina Popławskiego oraz wsi Łubice ze wsi Kowale, a także wsi Szpaki,
  - w miarę zgłaszanych potrzeb do gospodarstw kolonijnych,
  - na potrzeby potencjalnego rozwoju poszczególnych wsi,
  - połączenie ze sobą systemów wodociągowych Budlewo i Wyszki poprzez wykonanie spinki przez kol. Pulsze do Niewina Borowego i ewentualnie Łuczaje – Kowale,
  - ewentualne połączenia końcówek sieci wodociągowej wodociągu Budlewo z kol. Olszanica do wsi Nowe Warpechy.
- 2) Propozycje rozwoju sieci wodociągowej pokazane w części graficznej są orientacyjne i mogą ulec zmianom w trakcie szczegółowych analiz projektowych.
  - 3) Utrzymanie w należyтым stanie technicznym z możliwością sprawnego uruchomienia eksploatacyjnego, dla potrzeb ochrony cywilnej, istniejących studni wierconych określonych w punkcie 6.1.6. „Uwarunkowań”. Likwidację studni każdorazowo należy uzgodnić z organem do spraw obrony cywilnej.

2.6.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych i wód opadowych.

- 1) Przyjmuje się rozdzielczy system kanalizacji w gminie, składający się z niezależnego systemu kanalizacji sanitarnej do odprowadzania ścieków bytowo-gospodarczych i poprodukcyjnych do oczyszczalni ścieków oraz oddzielny dla kanalizacji deszczowej z urządzeniami podczyszczającymi do odprowadzania wód opadowych z terenów zabudowanych.
- 2) Systemy scentralizowane kanalizacji sanitarnej na terenie gminy powinny być rozwiązane z uwzględnieniem następujących kryteriów:
  - w miejscowościach o największym w skali gminy procencie ludności w ogóle, a produkcyjnej w szczególności, a także o najprężniejszej gospodarce. Stworzy to większe niż w innych wsiach szanse na uzyskanie od mieszkańców partycypacji finansowych w kosztach inwestycji, a także najefektywniejsze jej wykorzystanie,
  - w miejscowościach, w których zlokalizowane są lub będą zakłady obsługi ludności, generujące w skali lokalnej ilości ścieków sanitarnych, takie jak: szkoła, ośrodek zdrowia, zlewnia mleka,
  - w miejscowościach leżących w Obszarze Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”,
  - w miejscowościach, w których przewiduje się rozwój mieszkalnictwa, sektora gospodarczego, turystyki.

3) Uwzględniając kryteria podane w pkt. 2) proponuje się wariantowe rozwiązanie scentralizowanych systemów kanalizacji sanitarnej:

A. Wariant I zakłada:

- a) budowę oczyszczalni ścieków z punktem zlewnym nieczystości płynnych dowożonych we wsi Wyszki i kanalizacji sanitarnej w tej wsi w zakresie umożliwiającym podłączenie do niej całej zwartej zabudowy mieszkaniowej, usługowej, produkcyjnej istniejącej i projektowanej,
- b) budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej we wsi Strabla, do której zostaną podłączone również ścieki zebrane kanalizacją sanitarną z miejscowości Łyse,
- c) budowa oczyszczalni ścieków we wsi Samułki Duże, do której będą włączone ścieki zebrane kanalizacją sanitarną tej wsi i miejscowości Samułki Małe, alternatywnym rozwiązaniem dla tych wsi jest przerzut ścieków do oczyszczalni w Strabli,,
- d) budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej we wsi Topczewo lub alternatywnie przerzut ścieków do oczyszczalni w Wyszkach,,
- e) dalszy sukcesywny rozwój scentralizowanych systemów kanalizacji sanitarnej może być realizowany poprzez podłączenie za pośrednictwem ewentualnych przepompowni do oczyszczalni sąsiadujących wsi o zwartej zabudowie i tak:
  - do oczyszczalni w Wyszkach wsi: Pulsze, Stare Warpechy w kierunku północnym i w kierunku południowo-wschodnim wsi Sasiny, Tworki, Niewino Borowe,
  - do oczyszczalni w Topczewie wsi Wólka Pietkowska, Kamienny Dwór, Zalesie,
- f) w miejscowościach o niewielkiej ilości gospodarstw i na obszarach zabudowy rozproszonej, w której nieracjonalna jest budowa systemów scentralizowanych przewiduje się preferowanie przydomowych oczyszczalni ścieków.

B. Wariant II zakłada:

- a) budowę oczyszczalni ścieków z punktem zlewnym nieczystości płynnych dowożonych w Wyszkach i kanalizacji sanitarnej w tej wsi,
- b) budowę oczyszczalni ścieków we wsi Strabla i kanalizacji sanitarnej w tej wsi i miejscowości Łyse,
- c) w pozostałych miejscowościach przewiduje się preferowanie indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków w budownictwie mieszkaniowym, a dla ewentualnych zakładów produkcyjnych lub usługowych kontenerowe oczyszczalnie ścieków. Należy dążyć do eliminowania odprowadzenia ścieków do szczelnych zbiorników bezodpływowych, gdyż jest to rozwiązanie uciążliwe dla użytkowników i nie zapewnia ochrony środowiska, zwłaszcza wód gruntowych. Zbiorniki szczelne należy traktować jako rozwiązanie przejściowe, na terenach jeszcze nieuzbrojonych, ale przewidzianych do objęcia kanalizacją zbiorczą.

- 4) Podjęcie decyzji co do budowy zbiorczego systemu kanalizacji sanitarnej w danej wsi wymagać będzie każdorazowo:
  - sondażu wśród mieszkańców co do chęci i możliwości partycypacji w kosztach budowy,
  - stosowanych szczegółowych analiz techniczno-ekonomicznych,
  - rozeznania możliwości uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego,
  - wyznaczenia lokalizacji oczyszczalni ścieków, przepompowni i kanałów sanitarnych w trybie planowania miejscowego (propozycje w części graficznej lokalizacji oczyszczalni ścieków są orientacyjne i mogą ulec zmianie w trakcie analiz projektowych).
- 5) W długofalowym procesie porządkowania gospodarki ściekowej, szybki postęp techniczny w dziedzinie oczyszczania ścieków, może zaowocować rozwiązaniami dziś nieprzewidywalnymi, a pozwalającymi oczyścić ścieki mniejszymi nakładami finansowymi, niż jest to możliwe przy obecnie znanych technologiach.
- 6) Wody opadowe z utwardzonych nawierzchni dróg i terenów zabudowanych odprowadzone powierzchniowo lub za pomocą kanalizacji deszczowej do odbiornika wodnego lub do ziemi powinny spełniać wymagania określone w przepisach dotyczących ochrony środowiska. Obecnie obowiązuje w tym zakresie § 9 rozporządzenia MOŚZNiL z dnia 5 listopada 1991r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzone do wód lub do ziemi (Dz.U. Nr 116 poz. 503).

2.6.3. Gospodarka odpadami stałymi.

Przyjmuje się następujące kierunki działania i zadania na rzecz realizacji systemu gromadzenia, usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych.

- 1) Stworzenie systemu gromadzenia, usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych w sposób gwarantujący ochronę środowiska i maksymalne wykorzystanie składników użytkowych, odpowiadającego nowym przepisom prawnym i wymogom Unii Europejskiej, wymagać będzie:
  - a) opracowania oceny oddziaływania na środowisko istniejącego gminnego wysypiska odpadów stałych w Szpakach i w przypadku stwierdzenia, iż nie spełnia ono obowiązujących obecnie wymogów ochrony środowiska dokonać jego modernizacji,
  - b) prawidłowej, zgodnej z założeniami projektowymi, eksploatacji gminnego wysypiska odpadów stałych,
  - c) opracowanie specjalistycznego projektu techniczno-organizacyjnego systemu gospodarki odpadami i wprowadzenie go w życie,
  - d) wprowadzenie zorganizowanego wywozu odpadów stałych ze wszystkich terenów zabudowanych poprzez wyposażenia gospodarstw w pojemniki albo worki lub ustawienie we wsiach kontenerów wielokomorowych na surowce wtórne i odpady do unieszkodliwienia,

- e) przygotowania organizacyjnego systemu selektywnej zbiórki odpadów z wydzieleniem surowców wtórnych i odpadów niebezpiecznych do odbioru przez przedsiębiorstwa specjalistyczne,
  - f) przeprowadzenia kampanii promocyjnej systemu selektywnej zbiórki odpadów,
  - g) wprowadzenie w gminie selektywnej zbiórki odpadów, uwzględniając w pierwszej kolejności miejscowość gminną Wyszki i większe wsie w gminie: Strabla, Pulsze, Topczewo, Kamienny Dwór, Wólka Pietkowska,
  - h) wybranie przedsiębiorstwa zajmującego się obsługą selektywnej zbiórki odpadów z ustaleniem zadań, jakie będą do niego należały,
  - i) prowadzenia w sposób ciągły edukacji proekologicznej i pracy ze społeczeństwem, szczególnie z dziećmi i młodzieżą, w zakresie propagowania systemu selektywnej zbiórki odpadów stałych,
  - j) tworzenie warunków i zachęt do rozwoju lokalnego przetwarzania surowców wtórnych,
- 2) Specjalistyczny projekt techniczno-organizacyjny systemu usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych, wykonywany na zlecenie gminy powinien w szczególności określić:
- mankamenty funkcjonowania dotychczasowego systemu i wstępne opinie mieszkańców co do kierunków jego zmian,
  - prognozę ilości i składu odpadów, w tym ilości i rodzaje odpadów do recyklingu,
  - system zbiórki odpadów w miejscu wytwarzania (worki plastikowe, rozwiązanie wielopojemnikowe uzależnione od ilości zbieranych asortymentów, dwupojemnikowe – surowce wtórne w jednym pojemniku z segregacją w zbiornicy odpadów i w drugim odpady do wywozu na wysypisko).
  - celowość ekonomiczną i techniczną bezpośredniego odbioru selekcyjowanych odpadów w miejscu wytwarzania i transportu surowców wtórnych do zbiornicy odpadów, a odpadów, których nie można wykorzystać gospodarczo, na wysypisko gminne, albo zastosowanie kontenerów z okresowo transportowanymi odpadami (w większych ilościach) do zbiornicy odpadów lub na wysypisko w zależności od ich rodzaju.
  - w przypadku przyjęcia wariantu z kontenerami ich lokalizację z uwzględnieniem: maksymalnej dostępności, w ruchliwych punktach – obok szkół, zakładów usługowych, handlowych itp.,
  - lokalizację zbiornic odpadów z wykorzystaniem, tam gdzie to jest możliwe i racjonalne, niezagospodarowanych terenów usługowych rolnictwa, bądź wyznaczenia nowych w trybie planowania miejscowego,
  - niezbędne wyposażenie zbiornic odpadów,
  - warunki techniczno-ekonomiczne do ewentualnego przetwarzania surowców wtórnych oraz zachęt do rozwoju tego typu działalności,

- koszty przedsięwzięcia, sposób jego finansowania z uwzględnieniem środków pozyskiwanych z zewnątrz i efektywności użytkowej,
- harmonogram realizacji przedsięwzięcia z uwzględnieniem etapowania i rozwiązań przejściowych.

3) System selektywnej zbiórki odpadów stałych.

Przygotowanie organizacyjne systemu selektywnej zbiórki odpadów wymagać będzie podjęcia przez samorząd gminy uchwały o wprowadzeniu tego systemu i uchwalenia „Regulaminu gospodarki odpadami”, który przede wszystkim powinien określić:

- rodzaj pojemników jakie powinny być stosowane w systemie,
- miejsce lokalizacji pojemników,
- asortymenty surowców wtórnych oraz odpadów do unieszkodliwiania jakie powinny być selektywnie odzyskiwane,
- sposób usuwania odpadów wielkogabarytowych (czy mieszkańcy we własnym zakresie wywożą do zbiornic odpadów, czy następuje zbiórka odpadów wystawianych przed posesję w określonych dniach),
- graniczną częstotliwość wywozu pojemników z opadami,
- co należy robić z odpadami niezagospodarowanymi,
- zadania i odpowiedzialność przedsiębiorstw obsługujących system,
- opłaty za wywóz i utylizację odpadów z uwzględnieniem zachęt do selektywnej zbiórki odpadów,
- obowiązki mieszkańców, administracji budynków mieszkalnych i innych podmiotów gospodarczych objętych systemem,
- sankcje administracyjne i ekonomiczne w przypadku niewłaściwego wypełnienia zadań przez uczestników selektywnej zbiórki odpadów.

4) Zadania przedsiębiorstwa zajmującego się obsługą systemu gospodarki odpadami w gminie.

- współdziałanie w organizowaniu systemu,
- zawieranie umów z mieszkańcami, zobowiązujących do selektywnego zbierania i odstawiania odpadów,
- rozstawianie pojemników do selektywnej zbiórki odpadów – zgodnie z regulaminem,
- dostarczanie mieszkańcom worków do selektywnej zbiórki,
- systematyczne odbieranie worków z zebranymi odpadami w cyklach określonych w zawartych umowach,
- systematyczna wymiana pojemników z zebranymi odpadami na puste,
- ewidencjonowanie odbieranych worków i pojemników z wyselekcjonowanymi surowcami wtórnymi i odpadami do unieszkodliwiania,
- wystawienie mieszkańcom rachunków za wywóz i utylizację odpadów, jeśli koszty nie są wliczone w cenę worka lub w podatek,
- segregowanie surowców wtórnych oraz odpadów do unieszkodliwiania na poszczególne odmiany,

- wywóz zebranych surowców wtórnych i odpadów do zakładów przetwarzających surowce wtórne, bądź na wysypisko,
- nadzorowanie i kontrolowanie prawidłowości selektywnego gromadzenia odpadów przez mieszkańców,
- obsługa rejonowych zbiornic odpadów,

2.6.4 Elektroenergetyka

Kierunki rozwoju systemu elektroenergetycznego to:

- 1) Dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z długofalowego rozwoju województwa, współpracy z innymi państwami w ramach wzajemnej wymiany energii elektrycznej oraz wzmocnienia powiązań energetycznych po stronie wysokiego napięcia 400 i 110 KV.

Wymagać to będzie:

- a) budowy linii WN 400 KV Białoruś – GPZ „NAREW” (wariant południowy),
- b) budowy linii WN 110 KV GPZ „NAREW” – RPZ Zimnochy – RPZ Brańsk.
Zakładane trasy w/w linii tworzyć będą korytarz infrastruktury szerokości 170m.

- 2) Dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z długofalowego rozwoju gminy oraz dostarczanie energii w normatywnym standardzie jakościowym i ilościowym w sposób ciągły wymagać będzie:

- a) rozbudowy systemu poprzez budowę stacji transformatorowych 15/0,4 KV wraz z liniami zasilającymi oraz obwodami linii NN na terenach zakładanej działalności rekreacyjno-turystycznej, produkcyjno-usługowej lub mieszkaniowej,
- b) modernizacji linii SN, NN i stacji transformatorowych o złym stanie technicznym, wymagających przeniesienia zwiększonej ilości mocy lub w miejscach poprawy parametrów przesyłanej mocy.

- 3) Zmniejszenie uciążliwości urządzeń systemu energetycznego.

Wymagać to będzie:

- a) budowy urządzeń elektroenergetycznych w sposób niekolizyjny z długofalowym rozwojem osadnictwa oraz chronionymi elementami środowiska przyrodniczego,
- b) preferowanie rozwiązań technicznych, powodujących zmniejszenie zajętości terenu przez urządzenia elektroenergetyczne.

Zakładane trasy budowy linii wysokiego napięcia na obszarze gminy w sposób optymalny eliminują ograniczenia rozwoju przestrzennego gminy a wyznaczony pas ochronny pod te urządzenia, wolny od zabudowy, skutecznie zapobiega negatywnym wpływom oddziaływania pól elektromagnetycznym powstającym przy trasie tych linii.

Pomimo zakładanego odległego w czasie okresu realizacji tych inwestycji, wskazane jest już obecnie wyznaczenie i utrzymywanie rezerw terenów pod te linie w celu wyeliminowania w przyszłości potencjalnych konfliktów i kolizji.

2.6.5. Gazownictwo.

Zapewnienie dostaw gazu ziemnego do wszystkich wsi gminy jest podstawową przesłanką rozwoju systemu.

Zakłada się więc kontynuację rozpoczętej gazyfikacji gminy wg. koncepcji wykonanej przez Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego w Białymstoku.

Na rysunku studium pokazano projektowane przebiegi gazociągów średniego ciśnienia.

Czas i kolejność realizacji poszczególnych odcinków będzie uwarunkowany wielkością zapotrzebowania na ten rodzaj nośnika energii.

Na rysunku studium pokazano również trasy gazociągu wysokiego ciśnienia relacji:

- Wyszki – Bielsk Podlaski, którego realizacja rozpocznie się w najbliższym czasie,
- Wyszki – Brańsk, którego realizacja jest przewidywana w późniejszym etapie w stosunku do w/w gazociągu Wyszki – Bielsk Podlaski.

2.6.6. Ciepłownictwo

Kierunki rozwoju ciepłownictwa w gminie to:

- a) sukcesywne zwiększanie udziału proekologicznych nośników energetycznych dla zmniejszenia zanieczyszczeń środowiska, takich jak: gaz, energia elektryczna, olej opałowy oraz energia słoneczna i wiatr,
- b) zmniejszenie strat cieplnych w konstrukcjach nowych budynków i poprzez modernizację starych o złych warunkach termoizolacyjnych,
- c) wprowadzenie nowych rozwiązań technicznych i technologicznych dla nośników energetycznych określonych w pkt. a, zwiększających efektywność ich wykorzystania i ułatwiających obsługę i zmniejszających w efekcie koszty eksploatacji. Dotyczy to instalacji wewnętrznych grzewczych a w szczególności sprawności kotłów energetycznych i różnych rodzajów instalacji grzewczych, a także stopnia automatyzacji obsługi oraz sprawności dostaw nośników energetycznych,
- d) ekologizacja nośników energetycznych powinna być wprowadzona w pierwszej kolejności (o ile to możliwe ze względów technicznych) w większych źródłach tj. komunalnych obiektach użyteczności publicznej (np. szkoły) i większych zakładach produkcyjnych, w których występują lokalne systemy ogrzewania scentralizowanego.

Główne zadania w zakresie rozwoju ciepłownictwa to:

- a) kontrola i restrykcje w stosunku do emiterów największych ponad normatywnych zanieczyszczeń energetycznych,

- b) rozwój systemu gazowniczego i elektroenergetycznego z uwzględnieniem potrzeb ciepłownictwa,
- c) propagowanie stosownych dociepleń budynków istniejących i projektowanych,
- d) propagowanie najnowszych osiągnięć techniki ciepłowniczej w zakresie instalacji wewnętrznych dla gazu, oleju opałowego itp.,
- e) propagowanie i ewentualna realizacja proekologicznych rozwiązań ciepłowniczych niekonwencjonalnych (baterie słoneczne, elektrownie wiatrowe itp.).

2.6.7. Telekomunikacja

1) Podstawowym kierunkiem rozwoju telekomunikacji – to dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy przy zachowaniu odpowiedniego standardu pod względem jakości i ilości świadczonych usług.

Wymagać to będzie:

- utrzymanie w należytej sprawności technicznej istniejących urządzeń telekomunikacyjnych ,
- zakończenie rozpoczętej realizacji linii światłowodowej relacji Wyszki – Strabla wraz z nową automatyczną centralą cyfrową w Strabli,
- rozbudowy wg. potrzeb sieci rozdzielczej na obszarze całej gminy,
- zakończenie budowy stacji bazowej telefonii komórkowej ERA-GSM w Wyszki (k. Piekarni),
- rozbudowy wg. potrzeb sieci telefonii komórkowej.

Sprawne działanie systemu telekomunikacyjnego, zapewnienie wysokiej jakości świadczonych usług jest ważnym elementem infrastruktury technicznej, sprzyjającym rozwojowi gospodarczemu tego obszaru.

2) Zakłada się utrzymanie pasów ochronnych na obszarze gminy w celu zapewnienia prawidłowej pracy urządzeń radiokomunikacji i teletransmisji.

2.7. Obrona cywilna i ochrona przeciwpożarowa

W gospodarce przestrzennej gminy należy stosować następujące zasady służące zabezpieczeniu potrzeb obrony cywilnej i ochrony przeciwpożarowej.

2.7.1. Obrona cywilna

- a) w rejonach budownictwa wielorodzinnego należy przewidywać rezerwę terenów pod budowle ochronne (schrony, ukrycia, szczeliny),
- b) w budynkach przemysłowych, usługowych, użyteczności publicznej, mieszkalno-usługowych i mieszkalnych – należy na etapie sporządzania planów realizacyjnych przewidzieć schrony i ukrycia,

- c) w rejonach budownictwa jednorodzinnego należy przewidywać ukrycia typu II wykonane w budynkach przez mieszkańców we własnym zakresie w okresie podwyższonej gotowości obronnej Państwa,
- d) bez względu na typ zabudowy zarezerwować należy tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej (7,5 l na osobę/dobę). Odległość studni od budynków mieszkalnych lub zgrupowań ludności powinna wynosić najwyżej 800m,
- e) istniejące studnie powinny być zabezpieczone przed likwidacją i przystosowane do sprawnego uruchomienia i eksploatacji w sytuacjach kryzysowych,
- f) oświetlenie zewnętrzne (ulice, zakłady pracy) należy przystosować do zaciemnienia i wygaszenia,
- g) należy uwzględnić system alarmowania i powiadamiania mieszkańców w wypadku zagrożeń poprzez syreny alarmowe przyjmując promień słyszalności syreny do 300 m,
- h) układ projektowanych i modernizowanych dróg i ulic powinien spełniać następujące warunki:
  - szerokość ulicy powinna uniemożliwiać ewentualne zagruzowanie,
  - powinny być połączone z traktami przelotowymi – zapewniające sprawna ewakuację ludności w okresie zagrożenia,
  - należy wyznaczyć trasy przejazdu dla pojazdów z toksycznymi środkami przemysłowymi,
- i) przy opracowaniu miejscowych planów wsi, osiedli w skali 1 : 1000 należy na przedsięwzięcia obrony cywilnej wykonać aneks do planu,
- j) należy zachować istniejące lub projektowane obiekty obrony cywilnej nie dopuszczając do ich likwidacji,
- k) wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego należy przed ich uchwaleniem przez Radę Gminy uzgadniać z Wydziałem Zarządzania Kryzysowego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego.

2.7.2. Ochrona przeciwpożarowa.

- a) należy zachować istniejące w gminie obiekty Ochotniczej Straży Pożarnej,
- b) przy realizacji sieci wodociągowej należy przewidywać na terenach zabudowanych odpowiednią ilość hydrantów dla celów przeciwpożarowych w odległości ok. 100 m od siebie,
- c) przy projektowaniu i modernizacji obiektów przemysłowych i usługowych należy przewidywać drogi pożarowe – dostępne do obiektów,
- d) dla nowoprojektowanych i modernizowanych budynków mieszkalnych i innych należy przewidywać niepalne pokrycia dachów,
- e) należy dążyć do eliminacji palnych pokryć dachów na istniejących budynkach,
- f) wszystkie budynki mieszkalne i niemieszkalne powinny posiadać instalacje odgromowe,

Przedsięwzięcia wymienione pod literami a,b,c,d powinny być uzgadniane z Powiatową Komendą Państwowej Straży Pożarnej.

2.8. Kierunki działań i zadania władz samorządowych w celu realizacji polityki przestrzennej gminy

Rozwój lokalny powinien być rozumiany jako kompleks pozytywnych przeobrażeń jakościowych dotyczących obszaru gminy w zakresie życia ludności tu zamieszkałej.

Szeroko pojęty rozwój gminy jest procesem złożonym, ukierunkowanym na wykorzystanie zasobów ludzkich, potencjału produkcyjnego i usługowego oraz struktur instytucjonalnych.

W celu realizacji polityki przestrzennej gminy władze samorządowe powinny:

- a) być rzeczywistym gospodarzem obszaru gminy i zajmować się wszystkimi składnikami gospodarki gminy, niezależnie od charakteru własności i rozwiązań instytucjonalnych,
- b) odpowiadać za rozwój gminy, nie ograniczając się jedynie do działań doraźnych, lecz zajmować się również tworzeniem i realizacją strategii rozwoju,
- c) realizować zadania, do których jest powołana (zaspokojenie potrzeb wspólnoty gminnej), nie tylko swoimi bezpośrednimi przedsięwzięciami, lecz także za pośrednictwem działań podmiotów innych, a więc ogółu podmiotów gospodarujących na terenie gminy. Władza gminna ma zadanie kształtować zachowanie podmiotów gospodarczych pod kątem osiągnięcia założonych celów strategii rozwoju gminy,

Zadaniem gminy służącym osiągnięciu celu jest przede wszystkim ożywienie (poprawa) gospodarki i tworzenie klimatu do lokalizacji i dobrego funkcjonowania podmiotów gospodarczych w gminie.

Realizacja zadań władz lokalnych może się odbywać przez:

- działania własne zmierzające do lokalizacji przedsięwzięć inwestycyjnych kapitału zewnętrznego na terenie gminy, (w tych działaniach niezbędny jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, być może oferować tereny lub obiekty pod zainwestowanie),
- stwarzanie ułatwień dla istniejących i nowo powstających firm – zwłaszcza w początkowym okresie działania podmiotów gospodarczych,

Narzędziem w realizacji polityki przestrzennej gminy są:

- a) polityka finansowa realizowana w budżecie gminy (świadome stwarzanie ulg w podatkach, zróżnicowanie opłaty za korzystanie ze środowiska),
- b) współpraca z władzami regionalnymi,
- c) skuteczne funkcjonowanie instytucji wspierających biznes,
- d) programy rozwoju, w tym miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,

- e) kontrakt zawarty między gminą a organami Państwa (może być zawarta umowa między gminą a Wojewodą z udziałem podmiotów gospodarczych w sprawie pomocy gminie w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, upiększania wsi, budowa urządzeń kulturalnych, budowa sieci transportowych itp.),

2.9. Cele i kierunki polityki przestrzennej państwa i województwa na obszarze gminy Wyszki

2.9.1. Cele i kierunki polityki przestrzennej

a) ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego poprzez:

- zachowanie podstawowych elementów systemu przyrodniczego województwa,
- zachowanie obszarów i obiektów prawnie chronionych,
- ochrona środowiska oraz warunków życia i zdrowia ludzi.

b) ochrona dóbr kultury poprzez:

- przekształcanie i sukcesywne uzupełnianie zabudowy w strefie ochrony konserwatorskiej na warunkach i zasadach określonych przez władze konserwatorskie,
- zapewnienie sposobów użytkowania obiektów zabytkowych gwarantujących utrzymanie ich w dobrym stanie technicznym,

c) polityka rozwoju rolnictwa

Gmina Wyszki należy i należeć będzie do III rejonu agrarnego – południowo – zachodniego o największej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w której dominuje uprawa zbóż, roślin przemysłowych oraz warzyw i owoców, przodujący również w produkcji zwierzęcej, zwłaszcza w chowie bydła i trzody chlewnej.

d) doskonalenie funkcjonowania i poprawa warunków komunikacji poprzez:

- dostosowanie stanu technicznego dróg do zmieniających się potrzeb komunikacyjnych,
- zapewnienie w pierwszej kolejności połączeń komunikacyjnych między sąsiednimi gminami drogami o nawierzchni twardej ulepszonej,
- dostosowanie linii kolejowej do zmieniających się potrzeb przewozowych,
- tworzenie warunków do zapewnienia dostępności ok. 2 km do przystanków autobusowych,

e) w zakresie energetyki i telekomunikacji:

- w celu dostosowania systemu elektroenergetycznego do potrzeb wynikających z długofalowego rozwoju zagospodarowania województwa, stworzenia warunków sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemu zaspokojenia potrzeb w sposób ciągły – na terenie gminy zakłada się:
  - budowę linii WN 400 kV Białoruś – GPZ „Narew”,
  - budowę linii WN 400 kV GPZ „Narew” – RPZ Brańsk,

- w celu zapewnienia zaopatrzenia w gaz wszystkich odbiorców w gminie zakłada się rozbudowę sieci średniego ciśnienia na terenie całej gminy,
  - utrzymanie istniejących urządzeń ciepłowniczych oraz modernizacja urządzeń w kierunku poprawy efektywności funkcjonowania i zmniejszenia uciążliwości dla środowiska przez zastosowanie ekologicznych paliw,
  - dostosowanie systemu do standardów obecnie obowiązujących poprzez rozbudowę sieci abonenckich na terenie gminy,
  - utrzymanie istniejących pasów ochronnych pod radiokomunikację i teletransmisję,
- f) polityka przestrzenna województwa w zakresie gospodarki wodnej, ściekowej i odpadami stałymi zakłada:
- ochronę zasobów wód podziemnych stanowiących źródło zaopatrzenia w wodę mieszkańców,
  - uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenach wiejskich, w których istnieją wodociągi z priorytetem w miejscowościach: gminnej Wyszki i leżących w obszarze prawnie chronionym,
  - rozwiązanie problemu gospodarki odpadami stałymi na terenach wiejskich.

2.9.2. Zadania służące realizacji ponadlokalnych i lokalnych celów publicznych wynikających z polityki przestrzennej.

1. Zabezpieczenie w planach miejscowych warunków funkcjonowania elementów systemu przyrodniczego województwa: doliny rzeki Narwi i pozostałych cieków oraz kompleksów leśnych.
2. Sukcesywne zalesianie gruntów marginalnych zgodnie z granicami polno-leśnymi.
3. Utrzymanie nienaruszalnych przepływów biologicznych rzek Narwi i pozostałych cieków.
4. Odprowadzania do wód powierzchniowych i gruntowych ścieków sanitarnych i przemysłowych oczyszczonych w stopniu zapewniającym utrzymanie obowiązującej klasy czystości wód.
5. Zwiększenie udziału proekologicznych paliw w ciepłownictwie scentralizowanym i indywidualnym.
6. Budowa urządzeń kanalizacyjnych we wsiach zwodociągowanych z priorytetem obszarów objętych ochroną prawną lub w bezpośrednim ich sąsiedztwie.
7. Opracowanie studium wartości kulturowych miejscowości Topczewo. Rewaloryzacja zabytkowego parku w Kamiennym Dworze.
8. Organizacja na terenie gminy placówek opieki społecznej między innymi poprzez wykorzystanie istniejących niezagospodarowanych obiektów.
9. Rozwój funkcji wypoczynkowych oraz agroturystyki w miejscowościach położonych w dolinie rzeki Narwi.

10. Modernizacja drogi Nr 681.
11. Modernizacja w pierwszej kolejności dróg powiatowych 03621, 03622 na odcinku Stacowice – Stołowacz, 03624, 03634, 03637.
12. Modernizacja linii kolejowej.
13. Budowa linii WN 110 kV GPZ „Narew” – RPZ Brańsk.
14. Budowa linii 400 kV Białoruś – GZP Narew.
15. Ustalenie stref ochronnych ujęć wodociągów wiejskich i wprowadzenie ich do planu zagospodarowania przestrzennego gminy.
16. Budowa kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków w zwodociągowanych wsiach z priorytetem w miejscowości Wyszki.
17. Budowa nowoczesnego gminnego składowiska odpadów stałych.
18. Wprowadzenie zbiorników kontenerowych na odpady stałe we wszystkich wsiach.
19. Racjonalne wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, ochrona przed nieuzasadnionym przeznaczeniem gruntów klas dobrych na cele nierolnicze.
20. Zmiana struktury obszarowej gospodarstw indywidualnych.
21. Tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy na wsi, umożliwiających zagospodarowanie nadwyżek siły roboczej.
22. Wspieranie tworzenia firm specjalistycznych zaopatrzenia i zbytu produkcji rolniczej oraz usług mechanizacyjnych.